

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET VE ASGARİ ÜCRET ÜZERİNDEN
ALINAN VERGİLERİN MALİ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Barış KARAMIZRAK

Sivas

Temmuz 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Maliye Ana Bilim Dalı

**TÜRKİYE'DE ASGARİ ÜCRET VE ASGARİ ÜCRET ÜZERİNDEN
ALINAN VERGİLERİN MALİ ANALİZİ**

Yüksek Lisans Tezi

Barış KARAMIZRAK

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Nazım ÖZTÜRK

Sivas

Temmuz 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ana Bilim Dalı: Maliye Ana Bilim Dalı

Tezin Başlığı : Türkiye’de Asgari Ücret ve Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Mali Analizi

Savunma Tarihi: 31 MAYIS 2019

Danışmanı: Prof. Dr. Nazım ÖZTÜRK

Unvanı - Adı Soyadı

Jüri Başkanı : Prof. Dr. Nazım ÖZTÜRK

Üye : Doç. Dr. Rüştü YAYAR

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Merve TUNCAY

İmza

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Barış KARAMIZRAK tarafından hazırlanan “Türkiye’de Asgari Ücret ve Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Mali Analizi” başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL

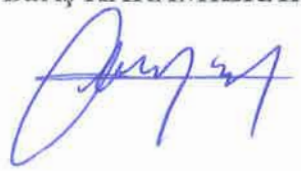
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

- 1- Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
- 2- Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
- 3- Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dâhil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
- 4- Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

02.07.2019
Barış KARAMIZRAK

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışmasında ‘‘Türkiye’de asgari ücret ve asgari ücret üzerinden alınan vergilerin mali analizi’’ konusu ele alınmaktadır. Bu konunun belirlenmesinde ve çalışmanın tamamlanmasında bana göstermiş olduğu her türlü destek ve yardımdan dolayı değerli danışman hocam Prof. Dr. Nazım ÖZTÜRK’ e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez yazım sürecimde yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım Doç. Dr. Coşkun KARACA, Dr. Öğr. Üyesi Bünyamin DEMİRGİL, Araştırma Görevlisi Mahmure EŞGÜNOĞLU teşekkürlerimi sunarım. Tez yazım sürecinde birlikte yol aldığım değerli arkadaşım Sinan ÇİÇEK ve son olarak bütün yoğunluğuna rağmen bana zaman ayırarak verilerin analizi, yorumlanması ve değerlendirilmesinde yol gösterici olan ve çalışmamı kendi başıma tamamlamam konusunda öğreticiliğini esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Merve TUNCAY hocama çok teşekkür ederim.

Tüm eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Leman KARAMIZRAK’a, babam Alaattin KARAMIZRAK’ a ve tez yazım sürecimde neşeleriyle beni motive eden yiğenlerim Ahmet Efe ve Liva Nur’ a teşekkürlerimi sunarım.

BARIŞ KARAMIZRAK

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	5
ASGARİ ÜCRETİN EKONOMİK ANALİZİ	5
1.1.Asgari Ücret Kavramı	7
1.1.1.Asgari Ücret Tanımları	8
1.1.2. Asgari Ücret Tespitinin Amaçları.....	9
1.1.3.Asgari Ücretin Önemi.....	20
1.1.4.Asgari ücretin unsurları	25
1.1.5.Asgari Ücretin Özellikleri	29
1.1.6. Asgari Ücretin Ekonomik Etkileri	33
İKİNCİ BÖLÜM	45
TÜRKİYE’DE ASGARİ ÜCRETİN ANALİZİ	45
2.1.Türkiye’de Asgari Ücretin Tespiti	45
2.1.1. Asgari Ücretin Tespit Yetkisi	46
2.1.2. Asgari Ücret Tespit Komisyonu	47
2.1.3. Türkiye’de Asgari Ücretin Yıllara Göre Tespiti.....	48
2.2. Türkiye’de Asgari Ücretin Tespitin de Yaşanan Sorunları	49

2.2.1. Asgari Ücret Artışlarının Enflasyona Endekslenmesi	49
2.2.2. Asgari Ücretin Sadece İşçinin İhtiyaçlarına Göre Belirlenmesi	51
2.2.3. Toplu Pazar Sisteminden Kaynaklı Sorunlar	51
2.2.4. Ücretlerin Düşük Düzeyde Olması	52
2.2.5. Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Yüksekliği	53
2.2.6. Bölgesel Farkların Dikkate Alınmaması	54
2.2.7. Bilimsel Verilerin Dikkate Alınmaması	55
2.2.8. Kayıt Dışı Çalışanların Olumsuz Etkisi	56
2.3. Türkiye’de Asgari Ücretin Vergisel Yönden Değerlendirilmesi	57
2.3.1. Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler	59
2.3.2. Asgari Ücretten Alınan Gelir Vergisi Yükünün İncelenmesi	64
2.3.3. Asgari Ücretin Toplam Vergi Yükü	65
2.3.4. Türkiye ve Bazı Ülkelerin Asgari Vergi Yükü Yönünden Analizi	66
2.3.5. Türkiye’de Asgari Ücret Vergilerinin Düşürülmesine Yönelik Uygulamalar	67
2.4. Türkiye’de Asgari Ücret Üzerine Görüşler	68
2.4.1. TÜİK’ in Görüşü	68
2.4.2. TÜRK-İŞ’ in Görüşü	69
2.4.3. DİSK’ in Görüşü	70
2.4.4. HAK-İŞ’in Görüşü	71
2.5.5. İşverenlerin Görüşü	71
2.5. Türkiye’de Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılmasının Ekonomik Etkileri	72
2.5.1. İstihdam Üzerine Etkisi	74
2.5.2. Tüketim Harcamaları Üzerine Etkisi	75
2.5.3. İşveren, İşçi Ve Kamu Üzerindeki Etkisi	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
TÜRKİYE’DE ENFLASYON, İŞSİZLİK VE BÜYÜME’ NİN ASGARI ÜCRET ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ	79
3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı	79
3.2. Literatür Taraması	79
3.3. Kapsam ve Veri Seti	82
3.3.1. Birim Kök Analizi	83
3.3.2. ARDL Testi	86
3.3.3. Hata Düzeltme Modeli	87
3.3.4. Nedensellik Testi	88
3.3.5. Otokorelasyon-Değişen Varyans Testi	89
3.4. Bulgular	91
SONUÇ	97
KAYNAKÇA	103
ÖZGEÇMİŞ	115

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADF	: Genelleştirilmiş Dickey Fuller
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
TÜSİAD	: Türkiye Sanayici ve İş Adamları Derneği
Vb.	: ve benzeri
D.	: ve devamı

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Türkiye’de Asgari Ücretin Yıllara Göre Dağılımı.....	48
Tablo 2. Asgari Ücretin 2018 ve 2019 Yılları Karşılaştırılması	58
Tablo 3. Yıllara Göre Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler.....	61
Tablo 4. 2019 Gelir Vergisi Tarifesi	63
Tablo 5. Asgari Ücretli Çalışanın Ortalama Ödediği Vergiler.....	65
Tablo 6. Ükelere Göre Ücretliler Üzerindeki Vergi Yüğü.....	67
Tablo 7. ADF Birim Kök Testlerinin Sonuçları.....	91
Tablo 8. Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi	92
Tablo 9. Granger Nedensellik Sınaması Sonuçları	93
Tablo 10. Enflasyon ve Büyümeden Asgari Ücretteki Değişime Doğru Sınır Testi	94
Tablo 11. Sınır Testi için Otokorelasyon ve Değişen Varyans Sınaması	94
Tablo 12. Asgari Ücretten Büyüme ve Enflasyona Doğru ARDL Sonuçları (Bağımlı Değişken: Asgari Ücret).....	95
Tablo 13. Asgari Ücretten Enflasyona Uzun Dönem ARDL(4,4) Katsayıları Sonuçları (Bağımlı Değişken:d(Enflasyon))	95
Tablo 14. Kısa Dönem ARDL(4,4) Tahmin Sonuçları (Bağımlı Değişken: d(Enflasyon))	96

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1 Türkiye’de Asgari Ücret Artış Oranı ve Enflasyon Oranı Karşılaştırılması . 50

ÖZET

Asgari ücret, işçinin insan onuruna yaraşır bir düzeyde geçimini sağlaması ve gelir dağılımı adaleti açısından oldukça önemlidir. Aynı zaman da işçinin tek gelir kaynağı olmasından dolayı kendisi ve ailesinin geçimini sağlayabileceği tek kaynak durumundadır. Bu yüzden son dönemler de özellikle gündem de yer alan bir konudur. Fakat gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler de öneminin daha fazla olduğu görülmektedir. Bunun nedeni ise özellikle Türkiye açısından bakıldığında asgari ücret düzeyinde çalışan işçi kesiminin fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca asgari ücret işçi kesimi için önemli olduğu kadar ülkede ki ekonomik etkileri bakımından da oldukça önemli olduğu görülmektedir. Asgari ücret miktarında meydana gelebilecek bir artış enflasyon, istihdam, büyüme ve ödemeler bilançosu gibi ekonomik olguları etkilemektedir. Özellikle asgari ücretin istihdam yönünden etkisinin fazla olduğu görülmektedir. Asgari ücret oranının da yapılacak yüksek bir artış maliyetlerde artırıcı bir etki meydana getirmesinden dolayı karının düşmesini istemeyen işverenin işçi çıkarma eğilimine yöneltmektedir. Bu durum ise istihdamın azalmasına neden olmaktadır.

Bu çalışma da enflasyon, büyüme ve işsizlik olgularının asgari ücret üzerinde ki etkileri araştırılmıştır. Bu amaçla Türkiye'nin 1984-2017 arasında ki enflasyon, büyüme, işsizlik ve asgari ücret artış oranları zaman serisi kullanılarak analiz yapılmıştır. Kurulan modelde asgari ücretteki değişimin nelerin etkilediğini hem cari dönemde hem de bir önceki dönem deki değerleri dikkate alınarak test sonuçları sınanmıştır. Çalışmada yapılan granger nedensellik testinde büyüme ve enflasyonun asgari ücret üzerinde etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Fakat işsizliğin asgari ücret üzerindeki etkisinin olduğu gibi bir sonuca ulaşılmamıştır. Kurulan modelin % 1 altında olması sebebiyle anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Enflasyon da bir önceki dönemde ortaya çıkacak bir artış cari dönem deki asgari ücretteki değişimi pozitif yönde etkilediği görülmektedir. Fakat asgari ücretteki bir önceki dönemdeki ortaya çıkan pozitif değişim bir sonraki dönemi negatif yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Asgari Ücretteki Değişim, Enflasyon Oranı, İşsizlik Oranı, Büyüme Oranı.

ABSTRACT

The minimum wage is very important for the worker to earn a living well worthy of human dignity and income distribution justice. At the same time, he is the only source of income for himself and his family because he is the only source of income for the worker. Therefore, recent issues are also a topic that is especially on the agenda. However, developing or underdeveloped countries seem to have more importance. The reason for this is mainly due to an excessive level of minimum wage workers in the sector From the perspective of Turkey.

In addition, it is seen that the minimum wage is very important for the workers' sector as well as for the economic effects of the country. An increase in the minimum wage amount appears to affect economic phenomena such as inflation, employment, growth and balance of payments. In particular, it is observed that the minimum wage has an effect on employment. It is seen that the minimum wage rate also causes a high increase in the costs of the employer who does not want the profit to fall because of the increasing effect on the costs. This situation causes a decrease in employment.

In this study, the effects of inflation, growth and unemployment on minimum wage were investigated. For this purpose, the inflation in Turkey in 1984-2017, growth, unemployment and minimum wage increase rate analysis is performed using time series. Test results have been tested by considering the effects of minimum wage change on the installed model both in the current period and the previous period. In the granger causal test, it was concluded that growth and inflation had an impact on the minimum wage. However, there is no conclusion as to the effect of unemployment on the minimum wage. It was concluded that the model was significant because it was less than 1%. It is observed that the increase in inflation in the previous period positively affected the change in the minimum wage in the current period. However, the positive change that occurred in the previous period was found to have a negative effect on the next period.

Key Words: Change in Minimum Wage, Inflation Rate, Unemployment Rate, Growth Rate Page.

GİRİŞ

Asgari ücret, çalışan kişinin kendisi ve ailesinin zorunlu temel ihtiyaçlarını gidermesi için devlet tarafından garanti altına alınan bir sosyal politika aracıdır. Özellikle günümüzde ülkeler için gelişmişliği gösteren bir kıstas olarak ele alınmakta ve ülkemizde de asgari ücret düzeyinde çalışan nüfusun yoğun olması sebebiyle her zaman gündem de yer almaktadır.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde üzerinde durulan konu, her çalışanın kendisi ve ailesini insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesi sağlama hatta gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir hayat standardı sağlayacak adil ve uygun bir ücret hakkı olduğu konusu üzerinde durmaktadır. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde görüldüğü üzere çalışanların kendisine ve ailesine iyi bir yaşam düzeyi sağlayacak bir ücrete sahip olması hakkı vermektedir. Bu adil ve uygun ücrette asgari ücret uygulaması tespit edilerek yapılmaktadır. Asgari ücret düzeyi işçinin kendisi ve ailesinin insan onuruna yaraşır bir hayat yaşamasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Asgari ücret, işçiler için belirli bir hayat standardını yakalamak açısından oldukça önemlidir. Asgari ücret uygulamasının olmadığı yani işçilerinin emeğinin karşılığı olan ücretin piyasa da kendiliğinden oluşan bir ücret olarak bırakıldığı durumda işçilerin açlık ve sefalet düzeyinde bir ücrette çalıştırıldığı durumların ortaya çıkmasına neden olduğu görülmektedir. Bunun sonucunda ise toplumsal huzursuzluk meydana gelmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde asgari ücretin tespit edilmesi çoğu zaman vazgeçilmez bir zorunluluk olmaktadır. Fakat burada dikkat edilmesi gereken husus, asgari ücret belirlenirken sadece işçinin fizyolojik ihtiyaçlarının esas alınarak tespit edilmemesi gerektiği, sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yetecek düzey de ve aynı zaman da asgari bir hayat seviyesinin de sağlanması da amaçlanmalıdır.

Asgari ücret kavramı ekonomi de genel olarak işçi ve işveren arasındaki bir olgu olarak görülmektedir. Fakat asgari ücret ekonomideki çoğu ekonomik birimleri etkilediği görülmektedir. Asgari ücretin özellikle işsizlik arasında sıkı bir bağ olduğu

görülmektedir. Asgari ücretteki artışların fazla olması durumunda işverenlerin maliyetlerin de artış meydana gelecek olmasından dolayı işletmeler bu artışı ya fiyatlara yansıtma eğilimine yönelmekte ya da işçileri işten çıkararak maliyette meydana gelen artışı telafi etme yoluna gitmektedir. Fakat genel olarak işletmeler ürünün fiyatında yapılacak artışın rekabette kendilerini olumsuz etkileyecek olmasından dolayı işçi çıkarmayı daha çok tercih etmektedir. Bu durum da işsizliğin artmasına sebep olmakta ve ekonomik dengeleri olumsuz etkilemektedir.

Asgari ücret aynı zaman da gelir dağılımı eşitliğinin sağlanması açısından da oldukça büyük bir öneme sahip konumdadır. Yani asgari ücret ile gelir dağılımı arasında sıkı bir bağ olduğu görülmektedir. Bir ülkede en düşük gelir grubu incelendiğinde asgari ücretlilerin yoğun olduğu görülmektedir. Bir ülke de yaşayan kişiler arasındaki gelir dağılımı arasında çok ciddi farklar var ise o ülke de huzursuzluk, kargaşa ve düzensizlik ortaya çıkmaktadır. Devletin asli görevlerinden birisi olan ülkede huzuru, düzeni ve halklarını ekonomik yönden refah bir şekilde yaşamasını sağlamak olduğundan kişilerin gelirini düzenleme görevine sahiptir. Bu yüzden devlet asgari ücret politikalarıyla gelir dağılımında adaleti sağlayarak ülkede huzuru ve düzeni tahsis etmektedir. Yani asgari ücret seviyesinin yükselmesi düşük gelir grubunun payını artırmasını sağlamakta bu da gelir dağılımını olumlu yönde etkilemektedir.

Türkiye açısından bakıldığında, asgari ücret tespit edilirken sadece işçinin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmaktadır. Ayrıca tespit edilen asgari ücretten gelir vergisi, sosyal güvenlik payı vb. kesintiler yapıldıktan sonra işçiye ödeme yapılmaktadır. Yani düşük gelir grubunda yer alan asgari ücretliler diğer mükellefler gibi herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan vergilendirilmesi yapılmaktadır. Bu durum da zaten asgari düzey de gelire sahip olan asgari ücretlilerin gelirinin düşmesine neden olmaktadır. Oysaki vergi adaleti yönünden ele alındığında geliri yüksek olandan daha yüksek, düşük olandan daha düşük vergi alınması gerekmektedir. Asgari ücret bir emek geliri olarak, vergilendirmede ayırma ilkesince, sermaye gelirine oranla daha düşük bir oranda vergilendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye de enflasyon, büyüme ve işsizliğin asgari ücret üzerindeki etkisinin inceleneceği bu çalışmada ilk olarak birinci bölümde; asgari ücret kavramı üzerinde

durularak; asgari ücretin tanımlanması, asgari ücretin önemi ve amaçları, asgari ücretin unsurları, asgari ücretin özellikleri ele alınmaktadır. Ayrıca; birinci bölüm kapsamında içerisinde asgari ücretin enflasyon, istihdam, maliyetler, kayıt dışı sektör, ekonomik büyüme, cari ücretler, ödemeler bilançosu ve gelir dağılımı üzerindeki etkileri irdelenecektir. Böylece; asgari ücretin makroekonomi üzerindeki etkileri temel birtakım başlıklar altında ele alınmaktadır.

İkinci bölümde ise; Türkiye'deki asgari ücretin tespiti, Türkiye'de asgari ücretin tespitinin de yaşanan sorunlar, Türkiye'de asgari ücrete vergi yönüyle değerlendirilmesi, Türkiye'de asgari ücret üzerine sen işçi, işveren sendikalarının görüşleri, Türkiye'de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının ekonomik etkileri üzerinde durularak asgari ücretin vergi dışı bırakılması önerileri değerlendirilmektedir

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise; Türkiye'deki büyüme, enflasyon ve işsizliğin asgari ücret üzerinde etkisinin olup olmadığı ekonometri analiz yapılarak ortaya konulmaktadır. Analiz kısmında zaman analizi uygulanarak Türkiye'de 1984-2017 yılları arasındaki büyüme, enflasyon, işsizlik ve asgari ücret artış oranı verileri kullanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

ASGARİ ÜCRETİN EKONOMİK ANALİZİ

İktisatçılar tarafından her dönem ilgi duyulan konulardan biri olan asgari ücretin birçok ekonomik etkisi olduğu görülmektedir. Son yıllarda gerek yazılı medya organlarında gerekse görsel medya organlarında asgari ücretin ekonomik olarak etkileri yalnızca iktisatçılar tarafından değil aynı zamanda ülkede yaşayan tüm vatandaşların ilgisini çekmektedir. İşçinin yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanmasına yetecek ücret olarak tanımlanan asgari ücret devlet, işveren ve işçi temsilcileri tarafından belirlenmektedir. Fakat burada devletin asgari ücreti belirlemedeki etkisinin daha fazla olduğu görülmektedir (Sever ve İğdeli 2018: 2).

Günümüzün ekonomik ve toplumsal politikalarının en önemli sorunlarının başında ücret ve istihdam gelmektedir. Sanayisi gelişmiş ülkelerde sayıları gittikçe artan işçiler, yaşam standartlarını etkileyen ve çoğu zaman tek gelirlerini oluşturan ücreti korumak için ciddi mücadeleler ortaya koymaktadır. Teknolojisi gelişmiş ülkeler de beden işçilerine ödenen ücretlerin toplamı, milli gelirin %40'ından fazla bir orana sahiptir. Eğer memurlar ve öteki düşük işçiler de hesaba katılırsa bu oran %75'lere çıkmaktadır (Ansal vd. 2000: 151-155).

Üretim faktörlerinde önemli bir yere sahip olan emeğin karşılığı olan ücret, çalışanın ekonomik yaşamı içerisinde önemli bir yere sahiptir. Ücret, emeği karşılığı çalışan kişilerin gelirlerini ve yaşam standartlarını belirleyici bir faktör, ekonomik gelişmenin göstergesi olarak bir maliyet faktörü ve milli gelirin farklı gelir grupları arasında dağılımını göstermesi açısından sosyal adaletin bir göstergesi olmaktadır. Ücretin genel olarak iki temel işlevi var olup, gelir olarak bakıldığında ücret, üretim sonucu ortaya çıkan gelirin çeşitli toplumsal gruplar arasında dağılımına yardımcı olmakta; maliyet ögesi olarak incelendiğinde ise farklı üretin faktörlerinin hangi oranlardan faydalanılarak üretimin yapılacağını belirlemektedir (Öztürk 2017: 258).

Bir başka yönüyle asgari ücret işçinin faydasını maksimize etmek için yükselmesi gerekliliğini ortaya koyarken, bir yandan da işverenin maliyetini minimize etmek için düşük olma zorunluluğunu gerektirmektedir. Bu iki zıt durum karşısında işveren ve işçi arasında yaşanacak pazarlık sürecinde, işçinin özellikle işini kaybetme gibi duygu ve düşüncelerinden dolayı bu süreçte istenilen aktifliği gösteremeyeceğinden dolayı devlet müdahalesini zorunlu kılmaktadır (Yılmaz ve Terzi 2006: 121).

Burada dikkat edilmesi gereken husus ise devletin pazarlık sürecindeki müdahalesinde dikkatli ve titiz olması gerektiğidir. Çünkü devlet olması gerektiğinden düşük bir ücrette işçi çalıştırmak isteyen işverenler tarafında yer alırsa sosyal devlet olma vasfını kaybetmekte ve ayrıca işçilerin refah seviyesinin yükselmemesine neden olmaktadır. Bu durum da ekonomik olarak gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Devlet işçilerin yanında yer alması durumunda işverenlerin maliyetlerini artırma gibi durumlara sebep olup, istihdamın azalmasına ya da işverenlerin yatırım isteğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Asgari ücret politikası uygulamasının bazı zorlukları vardır. Bu zorluklar asgari ücret tespiti yapılırken yapılan hesaplamaların hangi ölçütler esas alınarak yapılması gerekliliğidir. Asgari ücret tespit edilirken, işçinin zorunlu ihtiyaçları ve satın alma güçleri gibi mekâna ve zamana göre sürekli değişim gösteren unsurları kapsamaktadır. Aynı şekilde ülkelerin ekonomik, sosyal ve kültürel farklılıkları sebebiyle bir ülke için hesaplanan ve geçerli olan asgari ücret düzeyi diğer ülke için uygunluk göstermemektedir. Bu yüzden asgari ücret belirlenirken yapılan hesaplamalarda dikkate alınacak unsurların soyut karakteri ve değişim gösteren faktörlerden dolayı asgari ücretin tarifini yapmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca asgari ücret tespit edilirken çatışan iki değişkenin uzlaştırılması gerekmektedir. Bir yanda işçilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak sosyal talepler, yaşam standardı, fakirlik ve gelirin yükseltilmesi gibi beklentiler ortaya çıkmaktadır. Bu beklentiler özellikle sendikalar ve çalışanlar tarafından dile getirilerek asgari ücretin artışına yönelik baskılar oluşturulmaktadır. Diğer yandan verimlilik, rekabet edebilme ve istihdam ekonomik beklentiler arasında yer almaktadır. Bu beklentiler ise genellikle işletmeler tarafından dile getirilmekte ve asgari ücretin baskı altında tutulmasına neden

olmaktadır. İşte tüm bu beklentiler dolayısı ile ortaya çıkan çatışmayı etkin asgari ücret politikası uygulayarak yok etmeye çalışılmaktadır (Akın 2017: 142).

1.1. Asgari Ücret Kavramı

İşverenler tarafından yapılan iş karşılığı ücret ödeme borcunun en alt sınırı anlamına gelen asgari ücret genel manasıyla, işçilere insan olmalarından dolayı sosyal yönden uygun bir asgari yaşam düzeyi sağlamaya yönelik olan, diğer yönüyle ise işverenlerin tespit edilen miktarın altında bir ücret ödemesini engelleyen zorlayıcı bir uygulamadır (Tokol 2000: 162). Asgari ücret emeğin sömürülmesini önlenbilmesi ve asgari düzeyde bile olsa ücret yönünden eşitliğin sağlanabilmesi açısından yani düşük gelire sahip aileleri daha iyi bir düzeyde ve insana yaraşır bir hayat standartlarına ulaştırabilmek amacıyla uygulanmaktadır. Sosyal devlet olmanın ilkelerinden birisi olan hem gelir dağılımında adaleti sağlamak hem de sınıflar arasındaki sosyal barışı sağlamak amacıyla uygulanmaktadır (Çiçek 2013: 9-13).

Sosyal politika araçlarından biri olan asgari ücret, piyasadaki ücretlerin minimum düzeyinin belirlenmesidir. Asgari ücret çalışanlar için gelirlerini emeğe bağlı olarak elde etmelerinden dolayı çok önemlidir. Bu önem sadece asgari ücret düzeyinde çalışanlar için değil çalışanları istihdam eden işletmeler için de geçerlidir (Korkmaz 2004: 53). Asgari ücret aynı zamanda işveren karşısında pazarlık yönünden zayıf olan çalışanın ücret konusundaki haklarını korumayı amaçlayan bir araçtır. Ayrıca işçinin emeğinin karşılığı olarak aldığı ücretin belli bir düzeyin altına düşmesini engelleyerek işçinin yoksullaşmasını engellemeye çalışmaktadır. Bu yönüyle asgari ücret yaklaşımı yoksulluğun azalmasına yardımcı olan bir araç olarak görülmekte ve farklı kesimler arasında oluşan ücret farklılıklarını azaltmayı da amaçlamaktadır. Asgari ücrete mikro düzeyde bakıldığında, kişilerin sosyal ve ekonomik yaşamına etki etmekle birlikte makro düzeyde ekonomik gelişme, enflasyon, istihdam ve işsizlik gibi ekonomik olguları da etkilemektedir. Bu etkilerin kendini en belirgin gösterdiği ülkeler ise Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerdir. Yapılan çalışmalarda asgari ücret düzeyinin yüksekliği; emek ve sermayenin birbirini tamamlayıcılığı, vasıflı ve vasıfsız işçi etkisi meydana getirerek beşeri sermaye yönünden yüksek işgücü oluşturması gibi etkilerle yoksul kişilerin harcama

eğiliminin artırılması ile ekonomik büyümeye olumlu etki etmekte olduğu varsayımına ulaşılmaktadır (Tütüncü ve Gönülçalan 2018: 66).

1.1.1. Asgari Ücret Tanımları

Ücret çalışanın emeğini üretime katkı sağlamak amacıyla işverene arz etmesi sonucunda elde ettiği gelir olarak tanımlanmaktadır (Akyıldız 2014: 33). Yani ücret gelir olarak değerlendirildiğinde, üretim sonucu ortaya çıkan gelirin toplumdaki kişiler arasındaki dağılımını sağlamakta ve bunun yanında maliyet unsuru olarak da bazı üretim faktörlerinin hangi oranlarda kullanılarak üretime katılması gerektiğini tespit etmektedir (Öztürk 2005: 30).

Asgari ücret ise çalışanın kendisi ve ailesinin onurlu bir biçimde yaşabilmesi için elde edilmesi gereken gelir olarak tanımlanmaktadır. Özellikle niteliksiz emeğin korunması için alınmış bir önlem olan asgari ücret, sosyal devlet olabilmenin ilkelerinin başında gelen emeğin korunması ilkesinden dolayı birçok ülkede belirlenmektedir (Rakıcı ve Vural 2011: 58).

Asgari ücret, çalışana insan olmasından dolayı sosyal yönden uygun bir yaşama düzeyi sağlamak amacıyla ve işverenleri belirlenen tutarın altında ücret ödemesini engelleyen zorunlu bir karaktere sahip bir ücrettir (Akın 2010: 11). Yani ödenmesi zorunlu olan en az ücret anlamına gelen asgari ücret, çalışan bireyin bulunduğu zamanın ekonomik ve sosyal şartlarına göre asgari düzeyde yaşamını idame ettirecek bir ücret seviyesini göstermektedir. Asgari ücretin tespit edilmesini düzenleyen İş Yasası ve Asgari Ücret Yönetmeliğine göre, asgari ücret bir pazarlık sonucu oluşan bir ücret değildir. Çalışanın ve ailesinin asgari seviyede ihtiyaçlarını karşılamaya yetmesi gereken bir taban ücrettir. Asgari ücret belirlenirken nasıl ekonomik koşullar dikkate alınıyorsa, aynı şekilde sosyal koşullarında dikkate alınması gerekmektedir (Akgeyik ve Yavuz 2011: 2-3).

İşçiye insan hüviyetine sahip olması sebebiyle sosyal yönden uygun asgari bir yaşama düzeyi sağlamaya elverişli olacak şekilde, diğer yandan işverenleri ise daha düşük ücret ödemesine engel olan, kanuni olarak sınırları belirlenen bir ücrettir (Kutal 1969: 9). İkinci bir tanımda ise; İşçiye asgari bir yaşam düzeyi sağlamaya yeterli olan ve işverenin ise belirlenen bu ücretten daha düşük miktarı

ödeyemeyeceği ücret olarak tanımlanır (Centel 1987: 180). Tanımlardan anlaşıldığı üzere asgari ücret işverenleri keyfi ücret belirlemelerinin önüne geçilmesi adına alınmış önlemlerden biridir. Bir diğer yönüyle asgari ücret işçinin temel geçim ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra sosyal yaşamını idare edebilecek bir düzey de olmak zorundadır. İktisadi, sosyal, kültürel etmenlerin etkisiyle bir ülke için uygun olan asgari ücret tarifi, bir başka ülke de aynı başarılı sonucu vermemekte, hatta aynı ülke de asgari ücret tanımının zamanla değiştiği gözlenmektedir (Kutal 1969: 3).

Asgari ücret ile ilgili tanımlara bakıldığında genel olarak işçinin geçim sıkıntısı çekmeden, emeğinin sömürülmeden, insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşamını sürdürmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Özellikle asgari ücret tanımlarının belirttiği diğer bir konu ise emeğinin karşılığı olan ücrete denk bir ücret verilmesidir. Çünkü işverenler, sürekli daha fazla kar isteklerinden dolayı ücretlerin hep düşük seviyede seyretmesini istemektedirler.

1.1.2. Asgari Ücret Tespitinin Amaçları

Asgari ücret tespit edilmesinin en temel amacı düşük ücretlilerin ekonomik ve sosyal bakımdan durumlarının iyileştirilmesi olarak görülmektedir. Asgari ücret uygulaması, bir emeğin karşılığı olan ücret ile geçimini sağlayan çalışana sosyal yönden asgari bir hayat seviyesi sağlamayı amaçlamaktadır. Asgari ücretin temel hedefleri ise; gelir dağılımında adaleti sağlama, emeği sömürülmesinin önlenmesi ve haksız rekabetin önlenmesidir (Korkmaz 2003: 30).

Asgari ücret uygulamasının ekonomik ve sosyal yönden etkileri bulunmaktadır. Asgari ücret seviyesinin belirlenmesinin temel hedefi, çoğu ülkede toplumdaki sınıflar arasındaki adaletin sağlanması olsa da, ekonomik ve mali yönden etkileri de görülmektedir (Pürsünlerli 2003: 24). Asgari ücret uygulaması ile ilgili olarak bugün hemen hemen çoğu ülkede tartışma konusu bile yapılmayan herkes tarafından kabul edilen görüş, işçilere ve ailelerine insanca yaşamalarına yetecek düzeyde ve insan onuruna yakışır bir ücret ödemesi yapılmasıdır. Bu ücret işçilerin kendisinin ihtiyaçlarını karşılayacak ve ailesinin de aç kalmamasını sağlayacak düzeyde olmalıdır. Sonuç olarak Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) asgari ücret konusunda kabul ettiği sözleşmeler ve tavsiye niteliğindeki kararları ile buna belli

kurallar getirmektedir. Böylelikle işçilerin çok düşük ücretlere çalıştırılmalarına karşı korumayı amaçlamaktadır (Gerek 1999: 10).

1.1.2.1. Genel Amaçları

Asgari ücrete genel olarak bakıldığında emeği ile çalışma hayatına katılan bir işçi için ne kadar önemli bir uygulama olduğu görülmektedir. Asgari ücret uygulamasının olmadığı bir ekonomik yaşamda, yani işçinin ücretinin ve emeğinin korunmasında taban bir ücretin olmadığı durumda, emeğin sömürülmesine yol açmaktadır. İşsizliğin yüksek olduğu ülkeler de bu durum daha da kötü bir hal alıp, vasıfsız işçilerin düşük bir ücrette ve kötü çalışma koşullarında çalışmayla mecbur bırakıldığı görülmektedir (Rakıcı ve Vural 2011: 60).

Genel itibariyle bakıldığında asgari ücretin en önemli amacı sosyaldır. Bu temel amaç, işçilere sosyal yönden asgari bir yaşam imkânı sunarak onların yoksulluğa düşmelerine engel olmaktır. Bu yüzden işverenler ve işçiler belirlenen asgari ücretin altında bir ücret konusunda aralarında sözleşme yapamazlar. Çünkü devletin sosyal amaçlarına ulaşabilmesi için tespit edilen asgari ücret uygulanması zorunlu bir ücrettir. Diğer bir yönüyle üretim unsurlarından biri olan emeğin fiyatı şeklinde ele alınan asgari ücretler iktisadi ve sosyal etkileri olan çok yönlü bir konudur (Zaim 1997: 40). Fakat bugün hemen hemen çoğu ülkede tartışma konusu bile yapılmayan temel koşullardan birisi, işçilere ve ailelerine insanca yaşamalarına yetecek ve insan onuruna yakışmayacak bir ücret ödemesi yapılmasıdır. Bu ücret işçilerin kendini doyurabileceği ve ailesinin de aç kalmamasını sağlayacak düzeyde olmalıdır. Sonuç olarak Uluslar arası Çalışma Örgütü (ILO) asgari ücret konusunda kabul ettiği sözleşmeler ve tavsiye niteliğindeki kararları ile buna belli kurallar getirmiştir. Böylelikle işçilerin aşırı bir şekilde düşük ücretlere karşı korumayı amaçlamıştır (Gerek 1999: 10).

Asgari ücretin genel amaçlarında uygun asgari ücret düzeyini sağlama, işçinin geçimini sağlayacak düzeyde olması gerektiği ve ani ücret düşmelerine karşı korunması gerektiği konuları açıklanmaktadır.

1.1.2.1.1. Uygun Asgari Ücret Düzeyini Sağlama

Sanayinin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan kapitalizmin etkisiyle tek düşünce neredeyse karlılık üzerine kurulmaktadır. İnsan emeğinin hiçe sayıldığı kapitalist sistem de insan emeği sadece maliyet unsuru olarak görülmektedir. Bu yüzden geleneksel anlayışın temsil ettiği değerler yönünden bakıldığında asgari ücret kavramının benimsenip başarılı olmasının önündeki en büyük engel bu zihniyet konusudur. Zihniyet engeli dediğimiz olgu hem ekonomik bakışımızı hem de toplumsal alışkanlıkları içine almaktadır. Bu yüzden insan onuruna yaraşır bir ücret konusu açıldığında ise bir yandan rekabeti azaltıcı etki meydana getireceği diğer yandan ise böyle bir ücretin sürekli küreselleşen ekonomide uygulanmasının mümkün olmadığı fikrini öne sürülmektedir (İLKE ve İGİAD 2015: 23).

Genellikle az gelişmiş ülkeler de görülen uygun olmayan şartlar altında emeğini arz etmek durumunda kalan işçilerin refah seviyelerini artırmak ve onlara uygun gelir düzeyinin sağlanması amaçlanmaktadır (Rakıcı ve Vural 2011: 60). Az gelişmiş ülkelerin yanında bir ülkede nüfusun çok olmasından dolayı da uygun asgari ücret düzeyi sağlanamamaktadır. Çünkü emek piyasasındaki işsizlerin aşırı arz fazlalıklarından dolayı işverenler bunu kötüye kullanabilmektedir. Bu olumsuz durumun karşısına geçmek için asgari ücret düzeyi belirlenmektedir.

Ülkelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyleri de göz önünde bulundurularak uygun asgari ücret düzeyi tespit edilmektedir. Uygun asgari ücretin ortaya çıkarılabilmesi içinde bilimsel veriler kullanılarak asgari geçimin en alt seviyedeki ihtiyaçları rakamsal olarak ortaya çıkarılmaktadır.

1.1.2.1.2. İşçinin Geçimini Sağlayacak Düzeyde Olması

Asgari ücret yönetmenliğinde belirtildiği üzere asgari ücret düzeyi işçinin geçimini sağlayacak düzeyde olması gerekliliğidir. Bu tespit yapılırken TÜİK verileri, içinde bulunulan zamanın genel fiyatları ve enflasyon oranları da dikkate alınarak bir miktarın tespit edilmesi gerekmektedir. Asgari ücretli bir işçinin geçimi hesaplanırken bilimsel verilerin kullanılması gerekmektedir. Gıda harcamaları yönünden hesaplama yapılırken bir kişinin günlük alması gereken kalori hesabı vb. veriler kullanarak gerçek oranların ortaya konulması gerekmektedir. Bu konuda Türkiye’de bu veriler TÜİK tarafından tespit edilmektedir. Türkiye’de 2019 yılı

tespit edilen asgari ücret ile TÜİK' in ortaya koyduğu ücret miktarı arasında ciddi bir fark vardır. Bu fark ülkemizde asgari ücretli bir kişinin elde ettiği gelir geçimini sağlayacak bir düzey de olmadığını göstermektedir.

1.1.2.1.3. Ani Ücret Düşmelerine Karşı Koruma

Kriz veya ekonomik bunalım her ne kadar kapitalizmin ilkeleri içinde yer almasa da ya da geçici olarak üstünde durulsa da tarihsel olarak incelendiğinde 1929, 1974, 1990 ve son olarak yaşanan 2008 yıllarındaki küresel olarak yaşanan krizler, artık krizsiz bir ekonomi değil, krizle yaşamayı şart koşan bir ekonomik düzenin varlığını ortaya koymaktadır. Ekonominin özellikle kriz dönemlerinde veya gerileme dönemlerinde sık görülen ücretlerin düşmesini engellemek asgari ücretin temel amaçlarındandır (Yüksel Arabacı 2007: 54). Asgari ücret uygulaması ani ücret düşmelerine karşı işçilerin aldığı ücretin korunmasını istemektedir. Emek piyasasında oluşan işsizlerden haberi olan işverenler bu durumu kötüye kullanmak istemektedir. Kendi geçimini ve ailesinin geçimini sağlamak zorun da olan işçi işsiz kaldığı sürenin uzaması durumunda işverenlerin istediği ücreti kabul etmek durumunda kalmaktadır. Yani emek piyasasındaki işsizler ücretlerin düşmesine neden olmaktadır. Bu yüzden devlet asgari ücret uygulaması ile birlikte ücretlerin belli bir seviyenin altında düşmesini engellemektedir (Rakıcı ve Vural 2011: 60).

Hayat standartlarının yükseldiği dönemlerde veya üretim kapasitesinin arttığı durumlarda işçilere bir şey yansıtmayan, fakat sıkıntılı dönemlerde ise ücretleri düşürme isteğinde olan işverenlerin bu tutumuna karşı işçileri korumak gereklidir. Kapitalist iktisadi düzende zaman zaman meydana gelen kriz dönemlerinde büyük işsizlik kitleleri meydana gelmektedir. Piyasada oluşan krizde işçi, işveren ve devlet üçlüsü etkilenmektedir. Ancak bu üçlüden en çok etkilenen kesim işçilerdir. Kriz dönemlerinde işverenler daha kötümser bir bakış açısı çizmelerinden dolayı, işçileri ya işten çıkarmayla ya da ücretlerin düşürülmesiyle baş başa bırakmaktadır (Marks 2003: 16).

1.1.2.2. Özel Amaçları

Asgari ücret uygulaması ekonomik ve sosyal hayatın çeşitli yönleriyle etkin korunabilir ve sürdürülebilir bir yapı oluşturmayı amaçlamaktadır. Yani asgari

ücretin daha sağlam bir şekilde inşa edilmesini sağlayarak çalışanların ekonomik yönden daha güvenli hale gelmesini istemektedir. Asgari ücretin özel amaçları ise şu şekildedir; ücret politikası aracı olması, haksız rekabeti önleme, eşit işe eşit ücret, gelir dağılımında adaletin sağlanması, yoksulluğun azaltılması, asgari ücretin insan onuruna yaraşır seviyeye çıkarılması ve emeğin sömürülmesinin önlenmesidir.

1.1.2.2.1. Ücret Politikası Aracı Olması

Her ülkede sayıları ve önemi gittikçe artan ücretli çalışanların yaşam seviyesini belirleyen ücret sorunu, önemli bir politika konusunu oluşturmaktadır. Ekonomik yönden bakıldığında bölüşüm boyutuyla olduğu kadar sosyal politikanın önemli konularından biri olan ücret sorunu, ücretli çalışanların ekonomik ve sosyal yaşamının yanında tüm toplumun sosyal hayatını ve huzurunu yakından ilgilendirmektedir. Bu yüzden sosyal adalet ilkesine bağlı olarak, gelirin bireyler arasında adil bir şekilde dağıtılmasının yanında ücret düzeylerinin dengeli olması ekonomi politikalarının temel hedeflerinden birisi olmaktadır. Dünyanın çoğu ülkesinde uygulanmakta olan asgari ücret uygulaması işçinin kendisi ve ailesinin ortalama bir yaşam seviyesinde yaşamasına olanak vermemektedir. Ücret düzeyini çalışanın hayat standardını iyi bir seviyeye yükseltmesinin yanında kişinin ve ailesinin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının da karşılanması beklenmektedir. Eğer ki bireyin sosyal ve ekonomik ihtiyaçları karşılanmadığı takdirde yoksulluğun başlangıç aşamasının oluştuğu varsayılmaktadır (İLKE ve İGİAD 2015: 11)

İktisatçıların görevlerinden birisi de üretim süreci sonunda oluşan gelirin üretim faktörleri arasında nasıl bölüneceğinin belirlenmesidir. Üretime katılan üretim faktörlerinin, oluşan değer artışlarını kendi aralarında nasıl bölüşecekleri toplumsal ve siyasal boyutları olan çok yönlü bir olgudur (Öztürk 2005: 29). Çalışanlara asgari düzeyde bir gelir sağlanması ve gelirin garanti altına alınması da iktisat literatüründe çeşitli tartışmalara yol açmaktadır. Bu tartışmalar genel olarak iki şekilde olmaktadır. Bunlardan ilki, liberalci görüş ücretin piyasa kuralları içinde dengeye ulaşabileceğini savunmaktadır. Bu görüşe göre, üretim, tüketim, bölüşüm ilişkilerine yapılan herhangi bir müdahale piyasanın genel dengesini bozmaktadır. Diğer karşı görüşe göre ise hiçbir karşı müdahale olmadığı zaman gelirin açlık düzeyine düşeceğini ve bundan dolayı siyasal otorite tarafından bu duruma önlem alınması gerektiği

görüşünü savunmaktadır. Zira işçiler için ücret genellikle tek geçim kaynağı olması sebebiyle mümkün olduğunca yüksek olmasını arzulanmaktadır. İşverenler ise bu durumun tersi olarak üretim maliyetlerinin en büyük bölümünü oluşturan ücretlerin düşük seviye de olmasını istemektedirler. Siyasal otorite ise bir yandan ekonomik büyümeyi ve istikrarı sağlamayı diğer yandan ise işçileri korumayı ve asgari geçim seviyesini sağlamak için ücretlere müdahaleye gerek duymaktadır (İLKE ve İGİAD 2015: 12).

1.1.2.2.2.Haksız Rekabeti Önleme

Asgari ücretin belirlenmesi sürecinde göz önünde bulundurulması gereken önemli hususlardan bir diğeri ise işletmelerin rekabet gücünün korunmasıdır (Akgeyik 2007: 85). Yani ücretlerin belirli bir standardın altına düşürülmemesi gerektiğini kabul eden ve uygulan işverenler, kayıt dışı olarak düşük ücretle işçi çalıştıran işverenler karşısında rekabet imkânları açısından zayıf duruma düşmeleri olasılığı artmaktadır. Böylece zorunlu asgari ücret kriterlerini uygulamayan kimi ülkeler de haksız rekabet ortamı oluşmaktadır. Sonuç olarak oluşan ücret farklılıkları eğer verimlilik farklarıyla kapatılabilmişse rekabet yönünden herhangi bir sıkıntı teşkil etmemektedir. Fakat kimi durumlarda ücret farklarıyla verimlilik paralellik göstermemektedir (Gövdere vd. 2013: 161).

1.1.2.2.3.Eşit İşe Eşit Ücret

Bir işletmede verimlilik açısından bir kadın bir erkek kadar verimlilik gösterdiği halde düşük ücret verilmesinin hiçbir izahı yoktur. Bu durumdaki ülkeler üretim verimliliğinin düşmesine ve ekonomik gelişmenin belirli bir seviyenin üzerine çıkmasına olumsuz etki yapmaktadır. Genel olarak gelişmemiş ülkelerde görülen kadın-erkek aynı işi yapmasına rağmen kadının daha düşük bir ücretle çalıştırma eğilimi, kadınların başarılı olamamalarından ya da verimliliklerinin düşük olmasından ziyade ataerkil toplumlarda öncelikle erkeğin evin geçimini sağlama sorumluluğu yüklemesinden kaynaklanmaktadır. Bu durum da kadınların daha düşük ücretle çalıştırılması isteğini doğurmaktadır. Asgari ücret uygulamasının amacı da bir işte kadın-erkek cinsiyetine göre değil eşit işe eşit ücret prensibini uygulamayı amaç edinmektedir.

Ülkemiz şartları göz önünde bulundurulduğunda kadınlara negatif bir ayrımcılık yapıldığı görülmektedir. Kadınların daha güçsüz olduğu düşüncesinden dolayı yapılan bu ayırım ülkelerin gelişmiş düzeylerine göre bakış açısı da değişmektedir. Başta Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) olmak üzere uluslararası çoğu kuruluş ayrımcılığın önüne geçmek için birçok karar almalarına rağmen, piyasa da her zaman karşılık bulamamaktadır. Bu yönüyle asgari ücret düzenlemesi, eşitlik ilkesinin daha etkin koruma sağlayamasa bile en azından ücret düzeyinin en alt düzey de oluşmasına katkı sağlamaktadır (Akgül 2016: 105).

1.1.2.2.4. Gelir Dağılımında Adaletin Sağlanması

Gelir dağılımını etkileyen faktörlerden birisi de devletin ekonomideki rolü ve uygulanan ekonomi politikalarıdır. Bir ekonomik ve sosyal politikanın gelir dağılımını etkilememesi düşünülemez. Piyasa ekonomisinin düzenli bir şekilde devam edebilmesi için devletin alacağı önlemler, tekeller ve kartellerle savaşılması gelir dağılımını etkileyen etmenlerdir. Bu yönüyle bakıldığında ülkelerin ekonomik olguları gelir dağılımı üzerinde önemli derece de etkili olmaktadır. Merkezi planlama, serbest piyasa ekonomisi, karma ekonomik sistem ya da sosyal piyasa ekonomisi gibi çeşitli ekonomik yapılanmalar ve sosyal devlet anlayışının benimsenip benimsenmemesi gelir dağılımı üzerinde belirleyici rol oynamaktadır (Öztürk 2017: 37).

Asgari ücretin gelir dağılımında adaleti sağlama amacına ulaşabilmesi için, asgari ücret politikasını uygulayanlar asgari ücretin dağıtımsal etkilerine karşın bazı sınırlama ve koşulların çok iyi bir derece de bilinmesi gerekmektedir. Bu sınırlamaların temel mantığı ise, “asgari ücretli işçi olmak” ve “ düşük gelirli bir aileye sahip olmak” iki temel düşünceden ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak bütün bunlara rağmen, gelir dağılımında adaletin sağlanmasında asgari ücret olgusu diğer etkin politikalarla birlikte kullanılmaktadır. Bir ekonomide oluşan toplam gelirin diğer bir ifadeyle milli gelirin üretime katılanlar arasında paylaşımı her zaman önemli bir konudur. Ülkelerin ekonomik gelişmişlik seviyeleri toplam gelirin büyüklüğü kadar üretilen ürünlerden elde edilen gelirin ne şekilde dağılımına da bağlıdır. Fakat uygulama da görülüyor ki birçok faktörden dolayı adil bir paylaşımı ortaya çıkmaktadır. Dağılımın adaletli olabilmesi için diğer yöntemler ile birlikte

asgari ücret uygulaması da birçok etkilere, sınırlara ve önceliklere sahiptir (Korkmaz 2001: 38).

Zenginler ve fakirler arasındaki gelir dağılımı farkının artması sınıfsal çatışmaların artış göstermesine, ekonomik ve siyasal istikrarın bozulmasına neden olmaktadır. Özellikle asgari ücretle çalışan düşük gelirliler, iş bulmalarına rağmen insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşayamadığı gibi temel ihtiyaçlarını bile karşılamada güçlük çekiyorsa yani ücretler çok düşük bir seviye de ise sosyal huzursuzluklar ortaya çıkmakta ve hırsızlık, ahlaksızlık ve suçluluk oranları giderek artmaktadır (Dinler 2005: 283). Yoksulların nüfus içindeki oranları arttıkça hukuk, demokrasi ve sosyal normlara göre davranışları farklılık göstermektedir. Toplum içinde toplumsal bütünlük sağlanamadığından dolayı sosyal ayrışmalarda da artış göstermektedir. Toplumsal huzurun sağlanmasında güçlük çekilmekte ve ülke güvenliği tehlikeli bir hal almaktadır. Gelir dağılımının adil olmadığı ülkelerde ekonomik ve siyasal istikrarsızlıkların baş göstermesi kaçınılmaz bir durumdur. Bu yüzden gelir dağılımındaki eşitsizliklerin giderilmesi ve gelir düzeyi yönünden düşük bir seviyede olan asgari ücretlilerin gelirlerini artırmak büyük önem taşımaktadır. Bu yüzden devletin yoksulluğu azaltmada ve adil bir gelir dağılımı sağlamada asgari ücret politikası önemli bir uygulamadır (Öztürk 2017: 119).

1.1.2.2.5. Yoksulluğun Azaltılması

Yoksulluk en geniş anlamıyla bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan temel gereksinimlerini maddi ve manevi olarak karşılayamaması durumudur (Hız 2014: 164). Yoksulluk, bireylerin sadece gelir ve tüketim yani maddi yönden değil aynı zamanda sağlık, ulaştırma vb. hizmetlerden mahrum kalmasını da ifade etmektedir (Arpacıoğlu ve Yıldırım 2011: 65). Türk-İş' e göre yoksulluk sınırı, bir ailenin geçimini onurlu bir şekilde devam ettirebilmesi için gerekli olan ihtiyaçlarını gidermek için yapılması gerekli olan harcama miktarıdır. Yani bir ailenin geçinebilmesi için gerekli olan ücretin alt sınırını belirlenmesi açısından oldukça önemlidir. Türk-İş'e göre açlık sınırı ise, en az 4 kişilik bir ailenin dengeli ve sağlıklı beslenmeleri için gerekli olan aylık gıda harcamaları tutarıdır (Fahlıoğulları vd. 2018: 25).

Yoksulluğu önlemek ve ekonominin etkin olarak kalması için çok önemli iki iktisat politikası amacı olduğu halde bazen birbiriyle çatışmaktadır. Bu iki amacın birbiriyle uyumluluk göstermesi sağlanmalıdır. Asgari ücretliler gibi düşük gelirli insanların, ekonomik faaliyetinin devamı için gerekli teşvik sisteminin çok yüksek miktarlar da uygulanması çözüm olmayacağı gibi daha yüksek bir milli gelir sağlamak içinde dar gelirli insanların açlık sınırının altında yaşamasına göz yumulması da etkili bir sonuç alınmasını sağlamamaktadır (Savaş 2000: 74-75). Asgari ücret politikası ile yaratılan gelirin hakça paylaşımının yapılmasının ekonomik sonuçlarından çok sosyal ve siyasal yönden olumlu etkileri daha fazla görülmektedir. Gelirin daha adil paylaşıldığı ve yoksulluğun azaltıldığı toplumlarda suç oranlarında ciddi bir azalma olduğu görülmektedir. Mülkiyet hakları yönünden de daha güvenli bir toplum yapısı oluşmaktadır. Toplum yapısının daha eşitlikçi bir hale gelmesi, mülkiyetin daha geniş bir tabana yayılmasını sağlayarak fırsat eşitliğinin artmasına neden olmaktadır. Bu şekilde bir gelişme, özellikle asgari ücretli ya da dar gelirli ailelerin sosyal ve ekonomik yaşamdan dışlanmasına engel olmakta, toplumsal ve ekonomik yaşam da etkin olmalarına yardımcı olmakla birlikte demokrasinin daha da gelişmesine katkı sağlamaktadır (Şenses 2003: 319).

Türk-İş 2019 Ocak ayı verilerine göre, dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli düzeyde beslenebilmesi için aylık yapılması gereken gıda harcama tutarı yani açlık sınırı tutarı 2 bin 8 TL'dir. Ülkemizde gıda harcaması ile birlikte konut, giyim, elektrik, ulaşım vb. harcamaları da katınca yani yoksulluk sınırı 6 bin 542 TL olarak hesaplanmaktadır (TÜRK-İŞ 2019). 2018 yılı verilerine bakıldığında asgari ücretli bir kişi açlık sınırında yaşamakta ve yoksulluk sınırının çok altında yaşamaktadır. 2018 yılı verilerine bakıldığında asgari ücret ile yapılması gereken harcama arasındaki fark, fiyat artışlarıyla birlikte daha da artmakta ve asgari ücretin satın alma gücü iyice düşmektedir. Bu durum gelir dağılımı eşitsizliğini meydana getirmektedir. Fiyatların artması işçilerin geçim şartlarını zorlaştırmaktadır. Asgari ücret artışı gelirden bir artış meydana getirirse bile gelir-gider eşitsizliği artışı düşürememektedir. Gelir-gider arasındaki bu eşitsizlik durumunu borçlanma ile giderilmeye çalışılmakta ve geçim şartları iyice ağırlaşmaktadır (Fahlıoğulları 2018: 26).

1.1.2.2.6. Asgari Ücretin İnsan Onuruna Yaraşır Düzeye Çıkarılması

Sosyal devlet olabilmenin en önemli ilkelerinden biri olan herkese insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesini sağlamak ilkesi sosyal devlet olabilmenin en önemli özelliklerinden birisidir. İnsan onuruna yaraşır hayat standardı denilince, insanın barınma ve beslenme gibi temel ihtiyaçlarına ilave olarak sosyal yönden de ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir hayat seviyesini sağlamayı öngörmektedir. Diğer yandan, yeni liberal politikalar çerçevesinde sosyal devletin ekonomik hayata müdahalesi asgari düzeye indirilirken, piyasadaki arz ve talep dengesini bozmayacak şekilde ücretin tespit edilmesi gerekmektedir. Piyasadaki arz ve talep dengesi dikkate alınmadığında ise sosyal devlet için çok önemli olan insan onuruna yaraşır bir yaşam seviyesi sağlamak ilkesinin içi boşaltılmış olmaktadır (Gökçeoğlu Balcı 2002: 57-69).

İnsan onuru başkalarına maddi yönden muhtaçlığı azaltan, insanları sınıfsal gruplara bölmeyen, en önemlisi kişinin kendini geliştirebilmesi imkânını sağlayan bir ücret seviyesini ifade etmektedir. Bu yüzden kitap ve gazete okuma, sinema ve tiyatroya gitme vb. sosyal ve kültürel ihtiyaçlar fiziksel ihtiyaçların yanında asgari ücrete dahi edilmelidir (İLKE ve İGİAD 2015: 33). Asgari ücret, işçiler için uygun bir hayat standardını garanti etmenin, yoksulluk ve gelir dağılımı yönünden oluşan eşitsizliğin azaltılmasının yani toplumsal sınıf farklılıklarının ortadan kaldırılmasında en önemli araçlardan birisidir. Çalışanların emeği, piyasada kendiliğinden oluşan veya işverenin inisiyatifine bırakılarak belirlenen bir ücret değildir. Eğer bırakılması durumunda toplumsal yönden huzursuzluk meydana gelmektedir. Bundan dolayı asgari ücretin tespit edilmesi vazgeçilmez bir zorunluluktur. Amacı çalışana sadece fizyolojik yönden ihtiyaçlarının karşılanması olmayan, sosyal yönden de ihtiyaçlarını karşılayan yani insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesi sağlayan bir ücret düzeyinin tespit edilmesi gerekmektedir. (Akın 2010: 5).

1.1.2.2.7. Emeğin Sömürülmesinin Önlenmesi

Kapitalizminin hayatımıza girmesiyle oluşan en önemli sorun emek konusudur. Emeğin insan onurundan kopartılarak bir araç haline getirilmesi ve insanların geçimlerini sağlamak amacıyla harcadıkları çabanın değersizleştirilerek bir sömürü aracı olarak kullanılması günümüzde de devam eden önemli sorunlardan bir

tanesisidir. Bu sorunun çözümü için ise çeşitli politikalar uygulanmaktadır. Bunlardan en sık görüleni ise birçok ülkenin uyguladığı ve çalışanların hem kendi ihtiyaçlarını hem de ailelerinin ihtiyaçlarını insan onuruna yaraşacak şekilde temin etmesine olanak sağlayan asgari ücret uygulamasıdır. Fakat asgari ücret sistemi asıl gerçekleştirmesi beklenen hedeflerden uzaklaşmış ve emek meselesinin oluşturduğu sorunlara çözümler bulamamaktadır (İLKE VE İGİAD 2015: 7).

Asgari ücret genellikle işçinin biricik geçim kaynağı olma özelliğine sahiptir. Bu yüzden, ücretin ödeneceği günde, işçinin olabildiğince ücretini tam ve gerektiği biçimde alabilmesi, sosyal yönden önemli bir istektir. Hukuk düzeni de ücret alacağının tam ve gerektiği bir biçimde alınması amacıyla hukuki yönden bazı düzenlemeler getirme zorunluluğu ortaya çıkarmaktadır. Çünkü ücretin korunmadığı bir ortam da işçi fakirlikle karşı karşıya kalmakta ve sosyal devletin ilkelerinden biri olan yoksulluğun azaltılması konusunda başarısız olunmaktadır. Bu yönüyle emeğin sömürülmemesi ya da yok sayılmaması için, işverenden veya üçüncü kişilerden ya da işçinin şahsından kaynaklanan ücret alacağının belirli bir sınırın altına düşüren veya tamamını ortadan kaldıran işlemlerin önüne geçilmesi gerekmektedir (Demircioğlu ve Centel 2003: 143). Sosyalist iktisatçılar emeğin sömürülmesinin önüne geçilmek isteniyorsa asgari ücretin devlet tarafından tespit edilmesi gerekliliğini savunmaktadır. Asgari ücretin devlet tarafından tespit edilmesi, emeğin sömürülmesini engelleyeceğini ve işçilerin insan onuruna yaraşır bir hayat sürmelerini sağlayacağını öne sürmektedir.

Sosyal devlet olabilmenin yüklediği görevlerden biri de sosyal sınıflar arasında adaleti sağlayarak yaşanacak çatışmaların önüne geçmeyi gerektirmektedir. Bu amaca ulaşılabilmesi içinde düşük ücretli kesimin korunması gerekmektedir. Az gelişmiş ülkelerde işçilerin sendikalaşma oranı belirli bir seviyenin üstüne çıkamamakta veya sendikalar bazı sebeplerden dolayı tam olarak etkin olamamaktadır. Özellikle düşük ücretli istihdam yapısına sahip ekonomilerde sendikalaşma oranı çok düşük seviyededir. Örgütlenmemiş ya da toplu pazarlık mekanizması gelişmemiş ekonomilerde asgari ücret ve çalışma koşulları işverenin insafına bırakılmaktadır. Sendikaların var olduğu ekonomiler de ücretlerin belirli bir

düzeşin altına düşmesine engel olunmakta ve bu yönüyle emeğın sömürülmesinin önüne geçilmektedir (Korkmaz 2003: 32).

1.1.3.Asgari Ücretin Önemi

Asgari ücret temel olarak çalışanın emeğini arz etmesi, iktisadi yönden ücret ve verimlilik olgusundan bağımsız olarak, insan olması dolayısıyla sahip olması gereken insan onuruna yakışır bir yaşamı sağlayacak bir gelir elde etmesini amaçlamaktadır. Asgari ücret önemi yönünden bakıldığında sadece ücretlere etki eden bir düzenleme değil aynı zamanda toplumun yaşam standartlarını yükseltmesi açısından sosyal bir değişkendir (Korkmaz 2004: 8).

Asgari düzeydeki ihtiyaçların tespit edilmesi bireylerin ve ailelerinin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden değişiklik göstermesinden dolayı oldukça zorlu bir süreçtir. Yani ihtiyaçların asgari düzeyde tespit edilebilmesi için çok fazla değişkenin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) asgari düzeydeki ihtiyaçların belirlenebilmesi için altı kriteri şu şekildedir; işçinin ve ailesinin ihtiyaçlarının dikkate alınması, yaşam maliyetleri ve bu maliyette yaşanan değişimler, ülkedeki mevcut durumdaki ücret seviyesi, sosyal güvenlik hakları ve ekonomik faaliyetler. Fakat bu belirtilen veriler çoğu ülkede bulunmamakta ve ülkeler asgari ücret düzeyinin tespitini de bu verilerin bir kaçıını dikkate alarak tespit etmektedir (Demir Şeker ve Küçükbayrak 2012: 6).

Asgari ücret evrensel düzeyde kabul edilmekte ve çalışanlar için insan hakları evrensel beyannamesi gibi kabul görmektedir. Genele anlamıyla bakıldığında asgari ücret, işçiler ve rekabet güçleri sınırlı olan işgücü toplulukları için insan onuruna yaraşır bir hayat garanti etmenin en önemli aracı olarak kabul görmektedir. Yani asgari ücretten beklenen yararlar şu şekildedir; İlk olarak asgari ücret artırılarak fakirlik ve gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmanın en önemli aracı olarak kullanılmaktadır. Diğer bir yararı ise, ücret yapısını düzenleyici bir role sahiptir. Asgari ücretin artırılması demek ücret yapısını önemli bir şekilde düzenlenmesi demektir. Son olarak beklenen yararı, istihdama olumlu etki yaptığı görüşü savunulmaktadır. Çünkü asgari ücretin artırılması reel satın alma gücünü de

artıracağından dolayı istihdamı da artıracağı görüşü savunulmaktadır (Akın 2010: 16).

İşçiler genellikle tek bir gelire sahip olmaktadır. İşverenler açısından bakıldığında ise ödenen ücretler maliyet unsurlarından bir tanesidir. Bu yüzden işçiler için tek gelir kaynağı ve işverenler için ise maliyetler unsuru olmasından dolayı ekonomik ve toplumsal yönden önemli bir yapıdadır. Çalışanların çoğu bağımlı çalışma ilkesine göre çalıştırılmalarından dolayı ücret tek gelirleridir. Bu yüzden ücret çalışma hayatında ayrı bir öneme sahiptir. Ücretin bu kadar önemli olmasının nedeni ise hem işçi hem de işveren için önemli olmasından kaynaklanmaktadır. Ücret özellikle işçi için temel olarak tek geçim kaynağı, işveren yönünden bakıldığında yapılan yatırımlarda çalıştırılacak işçilerden dolayı maliyet unsuru, devlet açısından ise hem vergiler alınmasından dolayı gelir elde edilmesi hem de toplumsal sınıflar arasındaki gelirin adil bir şekilde dağılımı açısından oldukça önemlidir (Küçük 2016: 26).

1.1.3.1. İşçiler Açısından Önemi

Ekonomik anlamda ücret, üretim faktörlerinden birisi ve belki de en önemlisi olan emeğin bedensel ve zihinsel gayretinin bir karşılığı olarak ödenen bir bedel olarak görülmektedir. Çalışanlar hem kendilerinin hem de bakmakla yükümlü buldukları kişilerin ihtiyaçlarını gidermek için bir gelire ihtiyaç duymaktadır. Bu geliri ise bedensel olarak bir çaba ortaya koyarak veya zihinsel bir çaba sonucunda bir ücret elde ederek sağlamaya çalışmaktadır. İşçiler yönünden ihtiyaç duyulan mal ve hizmetleri temin edebilmenin bir aracı olmasından dolayı, ücret işçiler açısından daha fazla önemli olduğu görülmektedir. Ücret işçinin kendisi ve ailesi için sağlayacağı ekonomik bir refah anlamına geldiği kadar statü, konfor yönünden de önemli bir konudur.

Son yıllarda dünyada toplumsal refah kavramı git gide daha fazla önem kazanmaktadır. Bu durum ülkede kişi başına düşen milli gelir ve özellikle işçilerin aldığı asgari ücretle yakından ilgilidir. Her ülkede nüfusun büyük bir kısmı ücret geliriyle çalışmaktadır. Özellikle ekonomik ve sanayi yönünden gelişmiş ülkelerde nüfusun içindeki ücretli çalışanların yüksek bir oranda olduğu görülmektedir. Bu

yüzden bir toplumda asgari ücret düzeyi ne kadar yüksek ise o toplumda yaşayan işçilerin ekonomik açıdan refahı da o kadar yüksek olmaktadır. Yani asgari ücretin yüksek olması işçinin refahı açısından son derece önem arz etmektedir. Asgari ücret işçiler için psikolojik açıdan da son derece önemli bir konudur. İşçiler göstermiş oldukları emeğin karşılığında maddi ve manevi olarak bir karşılık beklerler. Bu beklentileri karşılayacak olan ise ücretin miktarıdır. Yüksek düzeyde bir ücret alan işçi zihinsel olarak maddi konuları düşünmeyerek ve iç dünyasında mutluluk hissederek verimliliğinde artış meydana gelmektedir (Erdil ve Özutku 2013: 309).

Günümüzde işçiler için çok önemli bir konumda olan asgari ücret miktarı belirlenirken dikkat edilmesi gereken bazı hususlar vardır. İlk olarak asgari ücret miktarının artırılması ile ekonomik durumlarının ve refah seviyelerinin artırılması istenen işçiler maddi olarak ne kadar kötü durumda olduğuna bakılmalıdır. Asgari ücret düzeyinde çalışan işçilerin ücretleri aileleriyle birlikte açlığa maruz kalacak kadar düşük seviyede midir değil midir bunun da tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca tespit edilecek asgari ücret miktarı ve bunun sonucunda marjinal işletmelerin rantabilitesine fazlasıyla etki edecek ve bunun sonucunda birçok işletmenin kapanmasına neden olacak mıdır olmayacak mıdır gibi soruların cevaplanması gerekmektedir. Son olarak asgari ücretin yükseltilmesi işverenler üzerinde olumlu etki yapıp onları teşvik mi edecek, yoksa bu yükseltimle sebebiyle yatırım yapma ve istihdam yaratma istek ve şevklerini kırıcı özellik de mi olacaktır (Zaim 1997: 197).

1.1.3.2. İşverenler Açısından Önemi

İşverenin yasal tanımında İş K. M. 2/1, “işçi çalıştıran gerçek veya tüzel kişiye yahut tüzel kişiliği olmayan kurum ve kuruluşlara” işveren adını almaktadır. İşverenin yasal tanımına bakılacak olunursa işçi ile işveren arasındaki özel bağımlılık ilişkisinin gözden kaçırıldığı görülmektedir. Gerçekten de işverenin, yetkilerini işçi ile kendisi arasındaki özel bağımlılık ilişkisinden aldığı kesin bir şekilde görülmektedir. Bu yüzden, işvereni özel bağımlılık ilişkisine dayandırılarak bir işte insan çalıştırılan kişi olarak tanımlanırsa daha doğru bir tanım yapıldığı görülmektedir (Demircioğlu ve Centel 2003: 49).

Asgari ücret bir mal veya hizmet üretiminde maliyet açısından katlanılması gereken en önemli giderlerin başında gelir. İşletmeler üretimden elde ettiği gelire işçilere ödeyeceği ücretler arasında tutarlı bir ilişki kurma zorunluluğuna sahiptir. İşçilere yapılan ödeme ile işletmenin elde ettiği gelir arasında bir dengesizlik durumu söz konusuysa işletmenin karlılığı azalış gösterir ve ticari faaliyetlerini durdurmak durumunda kalmaktadır. Üretim yapan bir işletmenin gider kalemleri incelendiğinde %20'lik kısmını işçi giderleri oluşturmaktadır. Bu işletme eğer ki hizmet sektöründe faaliyet gösteriyorsa bu oran %80'lere kadar çıkmaktadır (Erdil ve Özutku 2013: 309).

Asgari ücretin işveren yönünden bakıldığında işverenler, asgari ücrete işçi ve hükümetten farklı bir bakış açısıyla bakmaktadır. İşverenler için asgari ücret; hammadde, yakıt, yönetim giderleri gibi bir maliyet kalemlerinden bir tanesidir (Bağdadioğlu 1999: 5). Daha fazla kar elde etmek isteyen işveren nasıl hammadde vb. giderleri düşük maliyette alma eğilimindeyse asgari ücreti de öyle değerlendirerek her zaman düşük bir düzeyde olmasını istemektedir. Asgari ücretin işveren yönünü günümüzde çok önemli bir boyuta ulaştırmaktadır. Çünkü işverenler açısından asgari ücret düzeyinin yüksek olması durumunda, geniş bir emek arzı karşısında az sayıda kalifiye işçi yerine çok sayıda kalifiye olmayan işçi istihdamını, daha basit bir yol olarak tercih etmektedir (Kutal 1969: 9).

İşletmelerin etkin ve daha verimli çalışabilecek işçileri kendi bünyesine katabilme zorunluluğu işletme açısından ücret yönetimi çok önemli bir konuma getirmektedir. Nitekim işçilerin meslek tercihlerinde de ücretin büyük önem taşıdığı görülmekte, buradan yola çıkarak işletmenin nitelikli işçiler tarafından tercih edilebilirliği ve işçilerin işletmeye yapacakları katkılarının en üst düzeye çıkarılması açısından önemli bir faktör olarak görülmektedir (Can vd. 1998: 19). Asgari ücret tüm ücretlere etki etme gücüne sahip olması ile birlikte maliyetler, finansman, vergi iç ve dış satışlar yoluyla mikro açıdan da işletmeleri etkilemektedir. Asgari ücrete makro açıdan bakılacak olursa, ülkelerin diğer ülkelerle rekabet edebilmesine etki yapan ve genel dengeler üzerinde belirleyici olan bir ücrettir (Ulusoy ve Engin 2006: 156). Fakat genel olarak asgari ücret emek faktörünün bir karşılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü emek faktörü diğer üretim faktörlerine göre korunması güç ve

riskli bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Emeğin, yıllar geçtikçe yaşlanması, uzun seneler çalışması sonucu yıpranma gibi durumlar emeğin gelir elde etme özelliğini elinden almaktadır (Rakıcı ve Vural 2011: 59).

1.1.3.3. Kamu Açısından Önemi

Sosyal devlet olabilmenin en büyük amaçlarından biri de gelir dağılımında adaleti sağlama ve toplumun refah seviyesini en üst seviyelere çıkarmaktır. Devlet bu amacına ulaşabilmek için bazen ekonomik ve sosyal yaşama müdahaleler de bulunur. Yirminci yüzyıldan itibaren sosyal ve ekonomik hayata devletin müdahalesi kabul edilebilir bir duruma bürünmektedir. Devletin ekonomik hayata müdahalesi kimi zaman üretim faktörlerinin fiyatlarını düzenlemek şeklinde görülmektedir. Bu yüzden devlet ekonomik alanda faiz oranlarını tespit etmekte, asgari ücret düzeyini belirlemekte ve bazı ürünlerde destekleme alımları yaparak belirli bir fiyatın altına düşmesini engellemektedir. Devletin bu tür ekonomik müdahaleleri ise serbest piyasa ekonomisine ters düşmektedir. Fakat ekonomik dengelerin sağlanabilmesi açısından bu tür müdahaleler gereklilik arz etmektedir (Geylan ve Tonus 2013: 168).

Devlet, genellikle uyguladığı ekonomi politikaları sonucu oluşan eşitsizliklerin ortadan kaldırılmak için çeşitli transfer mekanizmalarıyla bazı dağıtımsal etkiler meydana getirmeyi istemektedir. Bu yönüyle bakılacak olursa asgari ücret düzeyinin tespit edilmesinin amacı gelirin yeniden dağılımının düşük gelirler lehine olması için çalışmaktır (Korkmaz 2004: 62). Devlet işçilere ödenecek asgari ücreti tespit ederek işverenlerin ödeyeceği en alt sınırı oluşturmakta ve böylece emeğin sömürülmesi konusunda yaşanacak istismarların önüne geçilmiş olmaktadır (Erdil ve Özutku 2013: 311).

Asgari ücret devlet açısından bakıldığında vergi yönünden de çok önemli bir konudur. Çünkü asgari ücret düzeyinden yapılan gelir vergisi ve bazı kesintiler nedeniyle devlet buradan bir vergi geliri elde etmektedir. Her ne kadar günümüzde asgari ücret üzerinden alınan vergilerin kaldırılması tartışılrsa da devletin vergi gelirleri yönünden önemli bir oranını oluşturmaktadır. Asgari ücret düzeyinin artması işverene olumsuz etki yapsa da işveren ve devlet açısından olumlu etki yaptığı görülmektedir. Asgari ücret düzeyinin artması demek devletin alacağı gelir vergisi

oranın artması anlamına gelmektedir. Fakat ekonomik dengeler açısından devlet ne çok artmasını ne de artmamasını istemektedir. Çünkü devlet ekonomik dengeleri oluşturmak için işçi ve işverene eşit bir bakış açısından olaya yaklaşmakta ve sanayi bakımından gelişmiş ülkelere bakılacak olunursa işçilerin yüksek ücret alması işçinin ve toplumun refahını artırma amacını gerçekleştirmesine önemli bir katkı sağladığı görülmektedir. Yani bir toplumda işçilerin düşük ücretle çalışması toplumun yüksek gelirli kişilere göre daha düşük bir düzeyde bir hayat seviyesine sahip olacağı görülmekte ve bu durum sosyal yönden devlet için bir sorun teşkil etmektedir (Erdil ve Özutku 2013: 311).

Asgari ücretin kamu kesimi ile direkt bir ilişkisinin olmadığını, kamuda çalışanların aldıkları ücretlerin asgari ücretin üzerinde olduğu görülmektedir. Fakat özel kesimde asgari ücretli çalışanlara yapılacak ücret artışlarının kamu kesimindeki ücret pazarlıkları için dayanak oluşturmakta ve kamu kesiminde çalışanlar bu artışa odaklanarak ücretlerinin artırılması talebinde bulunmaktadır. Emekliler de dahil edildiğinde yaklaşık olarak 13 milyon kişinin ücret aldığı kamu sektöründe yaşanacak ücret artışı iki şekilde etkisini göstermektedir. Birinci olarak kamu kesiminde yaşanacak olan ücret artışının yüksek oranda olması bütçe açıklarına yansımaktadır. Bütçe açıklarının artması bir taraftan ekonomiye olan güveni azaltmakta diğer taraftan ise finansmanın belli bir kısmı vergilerle karşılandığından dolayı vergi artışları üretimi olumsuz yönde etkilemekte ve faiz oranlarının yükselmesine neden olmaktadır (Akın 2017: 145).

1.1.4.Asgari ücretin unsurları

İnsanın bir işte harcadığı emeğin para cinsine çevrilmesi mümkün olmadığından dolayı emeğinin karşılığı olan asgari düzeyde bir ücret tespit edilir. Bu belirlenen asgari ücretle kendisinin ve ailesinin geçimini sağlamak zorunda olan işçi asgari ücretin vazgeçilmez ve en önemli unsurlarından birisidir. Kanunen işverenler, belirlenen asgari ücretin altında işçiler kendi rızasıyla isteseler bile yasal olarak çalıştırılması mümkün olmamaktadır. Hukuki olarak asgari ücretin altında çalışmak isteyen işçiye de böyle bir hukuki hakkı vermemektedir. Yine insanlığın ortaya çıkardığı bir tecrübe olarak işçilerin düşük ücretle çalıştırılırsa etkili ve verimli bir iş beklenilmemesi gerekliliğidir. Düşük ücret verilerek sefil bir sosyal sınıf haline

getirilen işçilerin oluşan düşük satın alma güçleri nedeniyle, toplam talebi düşürmekte ve bu da sanayinin daha verimli bir yapıda çalışacağı kitle halinde üretime imkân sağlamamakta ve sonuç olarak milli gelirin düşük bir seviyede seyretmesinin devam etmesine imkân sağlamaktadır (Akın 2010: 28)

1.1.4.1. Günlük Çalışma Karşılığı Olması

Asgari ücret, normalde işçilere bir çalışma gününün karşılığı olarak ödenen ücrettir. Bu bakımdan bakıldığında, bir işçi birden çok işyerinde çalışıyor ise bu işçiye ödenecek asgari ücret, bu kişinin çalıştığı saate göre tespit edilir. Burada üzerinde durulması gereken konu işçiye ödenecek olan asgari ücretin, işçinin günlük yasal iş süresi içerisindeki çalışmasının karşılığı olarak meydana gelmesidir (Demircioğlu ve Centel 2003: 144).

Asgari ücret uygulayan işverenlerin dikkat etmesi gereken konuların başında da verilecek olan ücretin günlük olarak hesaplanmasıdır. Asgari ücret yönetmeliği dördüncü maddesi (d) bendinde asgari ücret kavramı; işçilere normal bir çalışma karşılığı ödenen ve işçilerin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını günün fiyatları üzerinden asgari düzeyde karşılamaya yetecek ücret olarak tanımlanmaktadır. Aynı yönetmeliğin altıncı maddesinde ise; “Komisyon asgari ücreti bütün işkollarını kapsayacak şekilde belirler. Ücretin, bir günlük olarak belirlenmesi esastır. Aylık, haftalık, saat başına, parça başına veya yapılan iş tutarına göre ücret ödenen durumlarda gerekli ayarlamalar buna göre yapılır.” hükmü yer almaktadır. Düzenlemede de görüldüğü üzere asgari ücretin hesaplanması günlük olarak yapılmakta ve asgari ücretin altında bir ücret ödemesi yasal olarak engellenmektedir. Fakat bu zorunluluğa uymayarak maktu aylık ücret ile günlük ücret arasında bir uygulama oluşturan bazı işverenler, hatalı bir şekilde ya da farkında olmadan günlük asgari ücret seviyesinin altında kalma durumuyla karşılaşmaktadır. Bu oluşan durumun nedeni ise, asgari ücretin günlük olarak belirlenirken, maktu olarak belirlenmesi halinde ise bu hesaplama 30 gün üzerinden yapılmaktadır. Oysaki günlük asgari ücret ödeme sistemi uygulayan bir işletme, asgari ücretle çalışan bir işçisine otuz çeken aylarda, otuz bir günlük ücret ödemesi yapmak zorundadır (Baloğlu 2019: 3-4).

1.1.4.2. Zorunlu İhtiyaçların Asgari Düzeyde Karşılanması

Asgari ücretin unsurlarından biri olan zorunlu ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanması gıda, giyim, konut, ulaşım ve kültür gibi gereksinimlerinin zorunlu ihtiyaç olarak görülmekte ve tespit edilen asgari ücretin bunları karşılanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu unsurun diğer önemli bir hususu da kişinin zorunlu ihtiyaçlarının hesaplamaları yapılırken güncel fiyatlar üzerinden yapılması gerekmektedir. Çünkü bazı ekonomiler de enflasyon oranlarının yüksek olmasından dolayı fiyatlar sık sık artış gösterebilmektedir. Bu durum ise asgari ücretli çalışanın elde ettiği gelirin zorunlu ihtiyaçlarını karşılanmaya yetmemekte ve asgari ücret gerçek amacına ulaşmamaktadır (Akgül 2016: 114).

Asgari ücret, işçinin zorunlu ihtiyaçlarını karşılanmaya yetecek düzeyde olması gerekmektedir. Burada zorunlu ihtiyaçları kavramında, insanlık onuruna yaraşır bir şekilde yaşamasına yardımcı olacak bir ücretten bahsedilmektedir. Yani asgari ücret, zorunlu ihtiyaçların asgari düzeyde karşılanmaya yetecek düzeyde bir ücret olarak karşımıza çıkmaktadır (Demircioğlu ve Centel 2003: 145). Fakat burada üzerinde durulması gereken konu zorunlu ihtiyaçlar kavramından sadece fiziksel ihtiyaçları yani sadece besin ihtiyacını karşılayacak bir ücret anlamı çıkarılmamalıdır. İşçinin sosyal yönden de ihtiyaçları olduğunu göz önünde bulundurulması gerekmektedir. İşçinin sosyal ve kültürel yönden de asgari düzeyde ihtiyacının karşılanması halinde kesinlikle verimliliğinde artış meydana getirmektedir. Bu durum da üretim artışına neden olarak ekonomik anlamda olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

1.1.4.3. Çalışan ve Ailesinin Temel İhtiyaçlarının Karşılığı Olması

Asgari ücret tespit edilirken hizmet sözleşmesiyle çalışan işçinin sadece kişisel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak bir hesaplama yapılmaktadır. Fakat bu uygulama işçinin geçimini sağlamakla yükümlü olduğu ailesi hesaba katılmadığı zaman, bu durumun sosyal gerçeklikle bir ilişkisi olmadığı görülmektedir. Asgari ücretin tespit edilmesinde temel alınması gereken ölçüt işçi ailesidir. Bu konu uluslararası sözleşmelerle de teyit edilmektedir. En başta temel hak ve hürriyetlerin ana savunucusu konumundaki “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”, işçinin kendisi ile birlikte ailesinin geçimini karşılayabileceği adil bir ücrete sahip olması gerekliliği

sorununu bir insan hakkı sorunu olarak görmektedir. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 23. Maddesinde belirtildiği üzere; “Herkesin kendisi ve ailesi için insan onuruna yaraşır ve gerekirse her türlü sosyal koruma önlemleriyle desteklenmiş bir yaşam sağlayacak adil ve elverişli bir ücrete hakkı vardır.” Görüldüğü üzere insan hakları bildirgesinde de belirtildiği üzere asgari ücretin insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlaması gerektiği olması gerektiği vurgulanmaktadır (Akın 2010: 28).

Asgari ücret, sadece çalışanın değil, onunla birlikte ailesinin de ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Yani ülkemizin sosyal yapısından dolayı ülkemizdeki işçilerin büyük kısmında yaşlı anne ve babaları yani bakıma muhtaç yaşlılar ya da küçük yaşta bulunan çocuklar bulunmaktadır. İktisaden bakıldığında elde edilen bu asgari ücret, faal olmayan bu nüfus tarafından da paylaşıldığı görülmektedir. Bu yüzden asgari ücret düzeyi belirlenirken çalışanın sadece kendisinin zorunlu ihtiyaçları göz önünde bulundurulursa ülke gerçeklerine aykırı davranılmış olunur. Fakat burada ailenin kaç kişiden oluşacağı konusunda tartışmaya açık olduğu görülmektedir (Demircioğlu ve Centel 2003: 145).

Bilindiği üzere ülkemiz de aile kavramı son derece önemlidir ve aileyi hesaba katmadan tespit edilecek asgari ücret toplumun en önemli dinamiği olan ailenin dışlanması neden olur. İnsan onuru ailesinin ihtiyaçlarını karşılamayı bünyesinde bulundurur. Ailedeki kişi sayısı ve bu kişilerin çalışma durumu insani ücret konusunun kapsamına girmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken önemli nokta ise, tamimiyle işçinin emeğinin temel alındığı bir ücret sistemidir. Bunun aksi bir yapı bekâr ve evli işgücü arasında emeğinin karşılığının çok uzağında ücret farklılaşmasının oluşması, çalışma ahlakı ve disiplini yönünden olumsuz etkiler meydana getireceği tartışılmazdır (Korkmaz vd. 2013: 202).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 131 sayılı sözleşmesinde belirtildiği üzere asgari ücret tespit edilirken, dikkat edilecek unsurların başında işçilerin ve ailelerinin ihtiyaçları olması gerektiği temel ilke görülmektedir. Ülkemiz de her bireyin olduğu gibi asgari ücretle çalışanlarında aile kurma, çocuklarını yetiştirme gibi temel ve vazgeçilemez haklara sahip olduğu belirtilmektedir. Kanunlarımızda aile reisinin ailenin geçimini sağlamakla sorumlu tutulduğunu açıkça belirten maddeler vardır (Bağdadioğlu 1999: 29). Fakat asgari ücretin ülkemizdeki

mevzuatına bakıldığında asgari ücretin hesaplanmasında çalışanın mı yoksa çalışan ve ailesi birlikte mi hesaplanacağı tartışmalarına yol açmaktadır. Yönetmeliğin birinci maddesi incelendiğinde işçinin sözcüğü kullanılmakta fakat işçinin ailesi ibaresi yer almamaktadır. Mevzuatın yeniden düzenlenmesine gereksinim duyulmakta çünkü Türkiye devleti kendisine sosyal devlet rolü biçmesinden dolayı sadece çalışana değil çalışanla birlikte ailesinin de yaşam standardını sağlamaya yönelik bir ücret tespit edilmesi gerekmektedir (Akgül 2016: 114).

1.1.4.4. Ödenecek Tutarların En Alt Seviyesini Oluşturması

Asgari ücret çalışana ödenecek ücretin en alt sınırı anlamına gelmektedir. Buna göre, işveren, işçiye asgari ücret olarak belirlenen miktarın altında bir ücret ödeyemez. Yani bu yönüyle bakılacak olursa asgari ücret sözleşme özgürlüğüne getirilmiş istisnalardan birisidir (Demircioğlu ve Centel 2003: 145). Ödenecek tutarın en alt seviyesini belirlerken çeşitli verilerden yararlanarak çalışanın insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşaması amaçlanmaktadır. En alt sınır belirlenirken bilimsel verilerden yola çıkarak tespit edilmesi gerekmektedir. Bu bilimsel veriler ise ülkemizde TÜİK tarafından oluşturulan verilerin esas alınması gerekmektedir. Fakat 2019 yılı asgari ücreti tespit edilen miktar ile TÜİK' in belirlediği rakam arasında ciddi oranda bir fark olduğu görülmektedir.

1.1.5. Asgari Ücretin Özellikleri

Asgari ücret, kişinin kendisi ve ailesinin ihtiyaçlarının minimum düzeyde karşılanması açısından oldukça büyük bir öneme sahiptir. Bu yüzden asgari ücretin taşınması gereken bazı özellik mevcuttur. Asgari ücretin özellikleri başlığı altında bağlayıcı olması, tüm çalışanları içine alması, gelirin daha adil dağılımına yardımcı olması, satın alma gücünü yansıtmaması, temel ihtiyaçları karşılaması açıklanmaktadır.

1.1.5.1. Bağlayıcı Olması

Asgari ücret hukuki altyapısı hükümleri gereğince bağlayıcı bir özelliğe sahiptir. Asgari ücret mevzuat hükümleri belirlenerek ve sınırları tespit edilerek yürürlüğe konulmaktadır. Yani taraflar arasında pazarlık konusu haline getirilememektedir. İşveren hukuki ve cezai yönden sorumludur (Kurtcebe ve Horzum 2017: 25). Yani asgari ücret zorunlu bir ücret düzenlemesi olmasından

dolayı ne şekilde olursa olsun pazarlık konusu haline getirilememektedir. Tarafların anlaşma yoluyla belirlenen asgari ücret düzeyinden daha düşük bir miktarda belirlenmesi söz konusu olamamaktadır. Bu özelliğinden dolayı asgari ücret tarafları bağlayıcı özelliği bulunmaktadır (Altan 2007: 50). Asgari ücretin bağlayıcı olması, bir iş ilişkisinde taraflarından olan işveren ve işçi sözleşmelerine kural olarak konulmuş bir alt sınırı ifade etmektedir (Ataman 2000: 388).

1.1.5.2. Tüm Çalışanları İçine Alması

Asgari ücret düzeyi belirlenirken dikkat edilmesi gereken bir unsur da asgari ücretin tüm çalışanları kapsamasıdır. Ülkemiz de 1989 yılından günümüze kadar tek asgari ücret uygulaması uygulanmaktadır. Fakat 1989 döneminden öncesinde asgari ücret felsefesinin ilkeleri reddedilerek işçinin çalıştığı sektöre göre asgari ücret düzeyi belirlenmektedir. Sanayi ve hizmet kesimi ile orman ve tarım kesiminde çalışanların asgari ücretleri ayrı ayrı hesaplanır. Türkiye'nin ekonomik gelişimine paralel olarak kırsal kesim ile kentsel kesim arasında farklılık ortadan kalmasıyla birlikte asgari ücretin tarım ve sanayi ayırımı yapılmadan tespit edilmesi yoluna gidilir (Bağdadioğlu 1999: 47).

1.1.5.3. Gelirin Daha Adil Dağılımına Yardımcı Olması

Ekonomik yaşamın işleyiş yönünden gelişimini açıklamaya çalışan iktisat kuramları, gelir dağılımı konusunun üstünde önemle durmaktadır. Günümüzde gelir dağılımının adil olması demokratik bir yönetimin devamı için çok önemli olmaktadır. Sosyal devlet olabilmenin en önemli ilkelerinden biri olan gelir dağılımında adaletin sağlanması için oluşturulan politikalar gelir dağılımının düzenli bir hale getirilmesinde etkili olmaktadır. Bir toplum da huzurun sağlanmasında, üretimin artırılmasında, ekonomik ve siyasal yönden istikrarın sağlanmasında gelir dağılımı adaleti son derece önemlidir (Öztürk 2016: 260-264).

Asgari ücret düzeyinin tespit edilmesinin en önemli hedeflerinden birisi de, faktöriyel gelir dağılımı yönünden adil bir yapı oluşmasıdır. Asgari ücret uygulaması ile işçi kesiminin yaşamının devam ettirebilmesi için gerekli olan gelir düzeyinin altında bir ücretle çalıştırılmasının önüne geçilmektedir. Uluslararası düzeyde yapılan karşılaştırmalarda asgari ücretin ücret farklılıklarını azaltıcı bir etki ortaya

koyduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalara göre asgari ücret uygulaması kadın, erkek ve genç, yaşlı ayrımı yapmadan ücret farklılıklarını azaltıcı etki meydana getirmektedir (Aktan ve Vural 2002: 26).

Asgari ücret tespiti, işçilerin ücretinin belirli bir seviyenin altına düşmesini engellemede, devletin üzerine aldığı en önemli görevlerin başında gelir. Yani işçilere adil bir ücretin sağlanması için devletin alacağı önlemler de ülkenin ekonomik ve sosyal yönden durumu göz önünde bulundurulmak zorundadır. Ülkenin ekonomik ve sosyal yönden durumuna göre gelirin toplumda sınıflaşmaya neden olmadan topluma adil dağılımı sağlanmalıdır. Gelirin adil dağılımı sağlanmadığı takdirde ya da arada çok yüksek oranların bulunması halinde sınıfsal çatışmalar ortaya çıkmaktadır (Demircioğlu ve Centel 2003: 144).

1.1.5.4. Satın Alma Gücünü Yansıtması

Asgari ücretin satın alma kuramına göre, çalışana ödenen asgari ücret çalışanın yaptığı harcama ile yeniden işletmeye dönmektedir. İşletme ürettiklerinin hepsini kendi çalışanları tarafından satın alınmasını beklememektedir. Fakat sanayi bir bütün olarak ele alındığında işletme çalışanları üretilenlerin doğrudan veya dolaylı yönden alıcısı konumundadır. Sonuç olarak asgari ücret düzeyinin yüksek olması işletmenin tüketim mallarına olumlu yansımakta ve tüketim mallarının talebi belirli bir düzeyde tutularak talebin istikrarlı yapıda tutulması sağlanmaktadır. Satın alma gücü kuramı, toplam efektif talebin yetersiz bir düzeyde kaldığı zamanlarda ve işsizliğin arttığı dönemlerde uygulanabilirliği ortaya çıkmaktadır. Satın alma gücü arttığı halde üretim artışı yaşanmadığı durumda ise enflasyonist baskının olduğu görülmektedir. Bunun yanında genellikle gelişmekte olan ülkelerde görülen sermayenin yetersiz olmasından dolayı üretim artışı oluşmuyorsa, ücret artışları ve satın alma gücünün artırılması beklenen sonuçları sağlamamaktadır. Tüm bu olgular değerlendirildiğinde ekonomik sorunları önlemekte tek çözümün tüketimin artırılması olmamakla birlikte yatırımları yeterli ve istikrarlı bir seviyede tutulması zorunluluğunu doğurmaktadır (Öztürk 2005: 40-41).

Asgari ücret işçi için tek gelir kaynağı olması sebebiyle işçiler yönünden yaşamsal bir öneme sahiptir. Yani asgari ücret yaşama standardını belirleyen önemli

bir unsurdur. İşçilerin emek gelirlerine ilişkin hedeflerinden birisi de sahip oldukları yaşama standartlarını korumaktır. Bu yüzden enflasyonun sürekli arttığı bir ekonomide satın alma gücünde bir gerileme olmaması için, ücret gelirlerinin asgari olarak fiyatlardaki yükseliş oranında artması gerekmektedir. Ülkemiz de asgari ücret hesaplanırken yılsonundaki fiyatlar temel alınarak hesaplanmakta ve bulunan bu tutar açıklanmaktadır. Fakat tutar açıklandığı tarihten sonra yani yeni yılla birlikte meydana gelen fiyat artışları nedeniyle satın alma gücünü büyük ölçüde kaybetmektedir (Bağdadioğlu 1999: 48-49).

Satın alma gücünün artırılması esas olarak, asgari ücret düzeyinin artırılmasını, işçinin refah düzeyinin yükseltilmesini ve sosyal yönden adaleti öngörmektedir. Bu kurama göre, gelir adil bir şekilde dağıtılmadığı sürece üretimin büyük çoğunluğu oluşturan işçilerin satın alma gücü yetersiz seviyede kalmakta ve üretilen ürünler tüketilmediğinden dolayı ekonomik sorunlar kendini göstermektedir. Bu yüzden ekonomik sorunları engellemenin yolu kar oranlarını sınırlamak, asgari ücret düzeyini yükseltmek ve böylelikle işçinin satın alma gücü iyileştirilerek tüketim mallarına olan talebin çoğalması sağlanır. Yani satın alma gücü kuramının amacı, asgari ücret düzeyinin işçiler tarafından üretilen ürünlerin çoğunu satın alabilecek kadar yüksek olmasını sağlamak ve talebin yetersiz olmasından kaynaklı oluşan işsizliklerin önlenmesini sağlamaktır (Zaim 1997: 250; Öztürk 2005: 40).

1.1.5.5. Temel İhtiyaçları Karşılması

İnsanların temel ihtiyaçlarının başında yeterli düzeyde beslenme gelmektedir. Yeterli düzeyde beslenmenin ölçütü olan açlık sınırı, bir bireyin sağlıklı bir şekilde yaşamını devam ettirebilmesi için alması gereken gıda miktarıdır. Tıbbi yönden bakıldığında bir kişinin yaşamını sürdürebilmesi için zorunlu olan kalori miktarı 2800-3000 iken, daha ağır işler de çalışan işçiler için ise bu oran 3200-3800 kalori olarak tespit edilmektedir. Dünya bankasının araştırmalarında bir insanın yaşamını devam ettirebilmesi için gerekli olan en az kalori miktarı bu sınırların biraz daha aşağısında 2400 kalordir (Öztürk 2017: 61).

Asgari ücretle çalışan bir işçinin elde ettiği gelirin kendisi ve ailesinin yeterli ve dengeli beslenmesi için gerekli olan harcamaları karşılayabilecek seviyede

olmadığı açıkça görülmektedir. Düşük miktarda gelir ile yapılması gerekli olan aylık gıda harcaması arasındaki fark, asgari ücretlilerin bırakıldığı olumsuz tabloyu göstermektedir (Bağdadioğlu 1999: 56). TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin 2019 Ocak ayı için yaptığı araştırmaya göre bir ailenin gıda 2 bin 8 TL'dir. 2 bin 20 TL asgari ücretin olduğu ülkemizde işçiler diğer harcamalarına yetecek miktarda ücret kalmamaktadır.

1.1.6. Asgari Ücretin Ekonomik Etkileri

Asgari ücret konusu ekonomik etkileri yönünden sürekli bir tartışma konusu olmaktadır. Asgari ücretin ekonomiye olumlu etkileri olduğunu savunan kesime göre; asgari ücret gelir dağılımında adaleti sağlayıcı bir rolünün olduğu, yoksulluğu azaltan ve ücret farklılıklarını ortadan kaldırıcı gibi yönlerinden dolayı olumlu olduğunu savunmaktadırlar. Asgari ücretin olumsuz etkisi olduğunu savunan kesime göre ise, asgari ücretin fakirlere yardımcı olabilmenin en iyi yolu olmadığını, piyasa dengelerini olumsuz etkileyen, işsizliği ve enflasyonu arttırdığını ve işgücü talebini azalttığını savunmaktadır (Mankiw 2018: 60).

1.1.6.1. Enflasyon Üzerine Etkisi

Ekonomik olarak fiyatlarda yaşanan sürekli ve hissedilir şekilde artması sonucunda enflasyon olgusu ortaya çıkmaktadır. Bu tanımda da görüldüğü üzere bir ekonomide enflasyonun varlığından söz edilebilmesi için bir veya birkaç mal da oluşan fiyat değişimi değil, çoğu mal ve hizmet fiyatının süreklilik gösterecek şekilde değişim göstermesi gerekmektedir. Bir ülke de enflasyon olgusu, doğrudan veya dolaylı yollarla ülkedeki çok sayıda makroekonomik değişkeni etkileyen bir gösterge olduğu görülmektedir. Fakat en çok gelir dağılımı ve satın alma gücünü etkilediği görülmektedir. Enflasyon özellikle asgari ücretle çalışan sabit gelirli çalışanların satın alma durumunu büyük ölçüde etkilemektedir (Coşkun 2006: 118).

Gelir dağılımında olumsuzluk yaratan unsurların başında gelen enflasyon sağlıksız ve istikrarsız bir ekonominin göstergesidir. Sürekli yükselen enflasyonun gelir dağılımını bozucu bir etkisi olan ve geliri sabit olan asgari ücretli ailelerin geçim sıkıntısı çekmesine neden olmaktadır. Fiyatlar genel düzeyinin sürekli artması sonucu asgari ücret düzeyinin çalışan işçilerde önemli derecede reel gelir kaybına

neden olmakta ve milli gelirin artışından reel düzeyde bir pay alamayan ücretli kesimin durumunu olumsuz etkilemektedir. Enflasyonun artması sonucu en çok etkilenen kesimlerin başında asgari ücret düzeyinde çalışan işçiler gelmekte ve aynı zaman da reel gelirlerinde de ciddi oranda azalmalara neden olmaktadır (Öztürk 2017: 274).

Asgari ücretin yükseltilmesi fiyatlar genel düzeyi üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etki meydana getirebilir. Olumlu etkisi şu şekilde olabilir; ücret artışlarının toplam talebi artırıcı özelliğinden yararlanarak üretim artışının sağlanması ve bunun sonucunda da ekonomik gelişmeye yardımcı olacağı görülmüştür (Gerek 1999: 14). Yüksek ücretlerin bir diğer etkisi ise, mal ve hizmetler de oluşan talepteki artıştır. Asgari ücretteki artış sebebiyle gelirlerinde bir iyileşme yaşayan işçilerin, mal ve hizmetlere olan talepleri de artış gösterecektir. Asgari ücretin yükseltilmesinin fiyatları artırıcı özelliği ilk bakışta bu artıştan yararlananların sayısı ve işgücü arzı içerisindeki konumlarına bağlı bulunmaktadır (Pürsünlerli 2003: 40).

Enflasyonun yüksek olması aynı zaman da asgari ücretliler gibi dar gelirli kişilerin reel gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Asgari ücretliler enflasyon nedeniyle reel gelir kaybı yaşamaktadır. Asgari ücretliler enflasyon nedeniyle zarar görmekte ve üretim yetersizliğini fırsata çeviren sanayiciler ise spekülasyon yapılarak daha fazla kazanç elde etmektedir (Öztürk 2017: 284). Enflasyonun asgari ücret üzerine en olumsuz etkisi ise genellikle yılsonunda hesaplanan asgari ücret o günün fiyatlar düzeyi dikkate alınarak bir kişinin geçimini sağlayacak düzey de ki ihtiyaçları tespit edilir. Asgari ücret tespit edildikten sonra yeni bir yıl ile birlikte maliyetleri artan işletmeler kar oranlarını düşürmeyerek fiyatları artırarak bu maliyeti karşılamaktadır. Bu durum da fiyatlar artmadan önce zaten günün fiyatlarına göre en alt düzey de belirlenen asgari ücret alım gücünü daha da aşağı çekerek yoksulluğa neden olmaktadır.

1.1.6.2.İstihdam Üzerindeki Etkisi

Asgari ücret uygulamasının istihdam üzerinde önemli bir düzeyde etkisinin olduğu kabul edilmektedir. Fakat farklı ekolleri savunan iktisatçılar tarafından yapılan deneysel bulgular, asgari ücret ile istihdam etkisi arasında bir uzlaşma

sağlanamamaktadır. Liberal iktisatçılar, asgari ücretin istihdam üzerine negatif yönde etkisi olduğunu savunmaktadırlar. Keynesyen iktisatçılar ise liberal iktisatçıların tersine pozitif yönlü bir etkisi olduğunu ileri sürmektedirler. Deneysel çalışmaların sonucunda ortaya çıkan bulgulardaki bu farklılıklar, sektörler bazında yapılan deneysel çalışmalarda net olarak görülmektedir (Dağlıoğlu ve Bakır 2015: 35).

Ekonomistlere göre asgari ücret, piyasadaki en düşük ücretin üzerinde yapılan asgari ücret artışının işsizliği de artıran etkisi olduğu görüşündedir. Bu görüşe göre, işgücü piyasasındaki talep eğrisi aşağı doğru, emek arzı eğrisinin ise yukarı doğru eğimli olmasından dolayı olduğunu savunmaktadır. İşsizlik oranında artan bir etki meydana getireceği, oluşan bu yüksek etkinin sonuç olarak istihdam üzerinde negatif bir yansıma oluşturacağı savunulmaktadır (Akgeyik ve Yavuz 2011: 3). Asgari ücretin yüksek olması istihdam üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır. Yüksek asgari ücret, belirli bir işgücü hacminin toplam ve ortalama verimliliğini artırsa bile, bazı işçi gruplarının marjinal verimlilik yönünden olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır (Costers 2000: 72). Yani bu şu anlama gelmektedir, önceden faal olarak çalışan işçi artık fazla işçi pozisyonuna düşmektedir. Bu durum da işten çıkarılacak durumda kalan işçi istihdam düzeyinin düşmesine sebep olacaktır. Talep miktarının da, istihdam üzerinde oldukça yoğun bir etkisi vardır. Talep miktarının istenilen düzeyde oluşması, belirli şartların yerine getirilmesine bağlıdır (Pürsünlerli 2003: 35).

Asgari ücretin yükselmesi sonucunda oluşan talep, daha büyük bir üretim miktarı sağlamaya yetecek düzeyde yükselmediği sürece, verim düzeyinin artması ancak, istihdamın daralmasıyla mümkün olabilecektir (Frijters 1998: 16). Bu durumda işverenler talep miktarının düşmesi sebebiyle işçi çıkarmak zorunda kalacaktır. İşverenlerin işçi çıkarması sonucu istihdam düzeyinin düşmesi nedeniyle ekonomide bir daralma durumunu ortaya çıkarmaktadır.

İstihdam düzeyini ve işsizliğe etki eden birçok unsur bulunmaktadır. Asgari ücretler de bu konudaki önemli unsurlardan bir tanesidir. Genel itibariyle asgari ücretteki herhangi bir artış, işgücüne olan talebi düşürücü bir etki yapmaktadır. Fakat burada işletmeler çalışanı çıkarmak yerine ARGE çalışmalarına önem verme, yeni bir ürün geliştirme çalışma alanlarını değiştirme gibi yöntemlere başvurma yoluyla

ücretlerde yaşanan artışların istihdamı daraltma yönündeki olumsuz etkisini azaltabilirler. Burada ekonomik büyümede olduğu gibi, asgari ücretlerin istihdam da bir daralma meydana getirmesi tek başına değil, diğer nedenlere bağlı olarak gerçekleşmektedir (Gerek 1999: 17).

Neo-Klasik teorisinin savunucularına göre, işgücü piyasasında rekabetçi bir yapı varsa piyasa dengededir. Dengeden uzaklaşma ve istemsiz işsizlik olgusu ancak piyasa dengesini bozucu sebeplerden dolayı meydana gelmektedir. Asgari ücretlerin piyasa denge ücretinden daha yüksek bir seviye de olması sebebiyle gönülsüz işsizlik sorunu ortaya çıkmaktadır. Bu yüksek ücretlerin veya yardımların meydana getirdiği bir işsizlik olarak görülmektedir (Ataman 2000: 25). Ayrıca asgari ücret düzenlemesi tüm piyasayı içine almıyorsa işten ayrılanlar rekabetçi piyasada iş arayabilir, bunun sonucunda rekabetçi piyasada işgücü arzını artıracığı için reel ücretlerin düşmesine neden olacak ve işsizler asgari ücretten iş bulabilmek için iş arama sürelerini uzatma eğiliminde olmaktadır (Ceylan-Ataman 2014: 196-197).

1.1.6.3.Maliyetler Üzerine Etkisi

Asgari ücrette yaşanan fiyat artışlarından en çok etkilenen durum maliyetlerdir. İşverenlerin asgari ücret artışına karşı çıkmalarındaki en önemli sebep olarak maliyetlerin artışını göstermektedir. Asgari ücret uygulaması üretim süreçlerinde maliyetler üzerinde artış meydana getirdiği şüphesizdir. Fakat işletmeler maliyetler konusunda şeffaf olmamakla birlikte asgari ücret artışlarında karlarından taviz vermeyerek, oluşan bu artışları fiyatlara yansıtmaktadır. Böylelikle ücret artışlarının işçi açısından olumlu etkisi ortadan kalkmaktadır. Bu yönüyle bakılacak olursa adaleti sağlamakla görevli olan devletin bazı önlemler alması gerektiği ortaya çıkmaktadır (Korkmaz 2003: 161).

Asgari ücret artışları sonucunda oluşabilecek sorunların giderilmesi için ücret artışlarının işletme, sektör veya ekonominin genelindeki verimlilik artışları dikkate alınarak belirlenmesi önerilmektedir. Ekonomik açıdan bakıldığında genel ücretler düzeyi ile fiyat istikrarı arasında yakın bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu yüzden sağlam ekonomiye sahip olmak isteyen ülkeler, fiyat istikrarının sağlam temellere oturtulması için ücret artışlarının bazı kriterlere bağlanması gerekmektedir. Bu

kriterlerin başında ise verimlilik gelmektedir. Verimlilik üzerine dayanan ücret artışlarının istikrarlı olabilmesi üç farklı şekilde olmaktadır (Uğur 2013: 65-66). İlk olarak ücretler verimlilik artışına paralel olarak artmalıdır. İkincisi ise, ücretler verimlilik artışından önce artması gerekmektedir. Son olarak ise ücretler verimlilik artışından sonra artmalıdır. Bu kriterlerden “ücretler verimlilik artışına paralel artmalıdır” kriteri ücret teorilerinden marjinal verimlilik teorisine, “ücretler verimlilik artışından önce artmalıdır” kriteri ise etkin ücret teorisine daha uygun olan ücret politikalarındandır (Topalhan 2012: 10).

Asgari ücret temsilcileri ve sendikaları işverenlerin maliyetleri üzerine etki etmekte olup, sendikalar işçilerin işe alımı ve çıkarılması işletmelerin maliyetlerini etkilemekte birlikte işçileri koruma ve işbirliği gibi etkinlikleri sayesinde çalışanlar lehine rantlardan daha fazla pay sahibi olması için çalışmaktadır. Sendikalar kendilerine bağlı olan çalışanlarının haklarını muhafaza ederek, istihdam olanaklarını azaltmadan asgari ücretin artırılması yönünde çaba sarf etmektedir. Bu yüzden sendikalar işverenler açısından değerlendirildiğinde işverenlere ek maliyetler çıkaran kurumlar olarak görülmektedir (Parasız ve Bildirici 2002: 417).

1.1.6.4. Kayıt Dışı Sektör Üzerindeki Etkileri

Kayıt dışı bir kişinin istihdam da bulunmasına rağmen, kişinin işveren tarafından alacağı ücret ve çalışma süresi gibi bilgilerin kamu kuruluşlarına bildirilmemesi veya eksik bildirilme yapılmasıdır (Mahiroğulları ve Korkmaz 2013: 66). Asgari ücret seviyesinin ekonomik ve teknolojik gelişmelere paralel olarak artırılması gerekmektedir. Aksi takdirde emeğin fiyatının artması, uzun süreçte, emeğin sermaye ile olan ikamesine sebep olur. Asgari ücretin yüksek olması durumunda ise emek yerine bu defa sermayenin ikamesi ile işsizliğe yol açılabilmektedir (Cord ve Krueger 1997: 17). İşverenler her zaman karlarının olabildiğince yüksek olmasını istemektedir. Asgari ücret seviyesindeki artışlar işverenin karlarını düşürecek olmasından dolayı, karlarının düşmesini istemeyen işverenler işçileri çıkarma eğilimine yönelecektir.

Kayıt dışı ekonomi nüfusun çok fazla olduğu çok boyutlu ve çeşitli faaliyet kapsamı yönünden önemli bir sorun teşkil etmektedir. Bu bölge de çalışan kişilerin

bir bölümü ya da çoğunluğu kayıt altına alınamamasından dolayı ekonomik gerçek hacmi ve büyüklüğü ortaya konulamamaktadır. Bu yüzden ülkedeki ekonomik durumu düzeltmek için hazırlanan maliye politikaları beklenen etkinliği gösterememektedir (Önder 2001: 248). Yani kayıt dışı ekonominin büyüklüğü ne kadar fazla olursa siyasi iktidarın otoritesi o kadar sarsılmaktadır. Kayıt dışı ekonomi ne kadar fazla olursa hükümetin uyguladığı maliye politikalarında etkinlik o kadar azalmaktadır (Yılmaz 2006: 129).

Özellikle üretimin kayıt dışı ekonomiye kayması nedeniyle kamunun finansmanında bazı güçlükler ortaya çıkmaktadır. Kayıt dışı ekonomi genel itibariyle vergi dışı kalmasından dolayı kaynakların bu sektöre eğilim göstermesi sonucu vergi tabanını ve gelirlerini daraltıcı bir etki göstermektedir. Devletin çalışan işçi sigorta giderlerini artırması ya da yeterince destekleyici olmaması veya istihdam sayısını artırmaya yönelik teşvik gibi mali destek sunmamasından dolayı kayıtlı ekonomiden kaçışı hızlandırmaktadır (Öztürk 2017: 44-45). Diğer bir ifadeyle ücretlerin artması, istihdam imkanlarının azalmasına sebep oluyorsa, bazı çalışanlar sektörde çalışamayacak ve bunun sonucu olarak gelir dağılımında daha büyük adaletsizlik ortaya çıkacaktır (Cord ve Krueger 1997: 18). Gelir dağılımında oluşan bu adaletsiz ortam istihdam oranının azalmasına ve çalışanların kayıt dışı sektörlere yönelmesine neden olacaktır. Kayıt dışı sektör de çalışanların artması durumunda ise işçilerin sosyal ve ekonomik yönden insan onuruna yaraşır bir yaşam tarzından uzak yaşamasına sebep olmaktadır.

Kayıt dışı ekonominin ekonomik sebeplerinin yanında sosyolojik nedenlerinde olduğu görülmektedir. Nüfusun hızlı artması, göç nedeniyle oluşan işsizlik ve çarpık kentleşmeden dolayı işgücü piyasası olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla bu gibi durumlarda kayıt dışı ekonomiye yönelimi sağlamaktadır. Dünyanın çoğu ülkesinde değişen oranlarda kayıt dışı olduğu görülmektedir. Schneider ve Enste 2000 yılında yaptıkları bir araştırma da bazı ülkelerin kayıt dışı oranları saplanmaktadır. ABD, Japonya ve İsveç gibi ekonomik olarak gelişmiş ülkeler de kayıt dışı oranın %8 ile %15 arasında değişim gösterdiği sonucuna ulaşılmaktadır. Vergi ve sosyal güvenlik oranlarının yüksek olduğu İtalya ve İspanya gibi ülkeler de ise kayıt dışı ekonomi %30 düzeylerine çıktığı görülmektedir. Kayıt

dışılık bölgeler bazında değerlendirildiğinde ise %42'lik oran ile Afrika ülkeleri olduğu görülmektedir. İkinci olarak kayıt dışılığın en yüksek olduğu bölge %41 ile Güney Amerika yer almakta, %26 kayıt dışılık oranıyla Asya üçüncü sırada ve son olarak kayıt dışılığın en düşük görüldüğü bölge %18 ile OECD ülkeleri yer almaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü'nün (ILO) yapmış olduğu çalışmada kayıt dışı istihdamın 1,8 milyar çalışan oluşturduğu büyüklüğü ile toplam istihdamın %60'ına denk geldiği görülmektedir (Ercan 2006: 45; Akın 2010: 68).

Kayıt dışı ekonominin varlığı ve giderek yaygınlaşması toplum da oluşan gelir dağılımını adaletsizliğinin artırıcı bir faktör olduğu görülmektedir. Kayıt dışı istihdam mevcut durumdaki ücret politikaları ile kayıtlı istihdamın karşı karşıya kaldığı yoksulluğun bir sosyal güvenlik içerisine dâhil edilmesi sebebiyle yoksullara sağladığı güvenlik hissini kaybedilmesinin yanı sıra kayıtlı çalışanların almakta olduklarının çok daha altında bir ücrete razı olma zorunluluğunu da getirmektedir (Öztürk 2017: 288). Sonuç olarak asgari ücret kanunen bütün sektörleri etkilememesine rağmen, istihdam düzeylerindeki değişimlere bağlı olarak kayıtlı sektörden çıkarılan işçi kayıt dışı sektörlerle yönelim eğilimi göstermekte, bu durumda da kayıt dışı sektörler de asgari ücrete oranla düşük olarak seyir göstermektedir.

1.1.6.5. Ekonomik Büyüme Üzerine Etkisi

Ekonomik büyüme belirli bir dönemdeki üretim faktörleri tarafından üretimde meydana gelen gelir artışı olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle ekonomik büyüme bir ülkede belirli bir dönemde üretilen nihai mal ve hizmetlerin miktarında meydana gelen artışı ifade etmektedir. Bir ülkede ekonomik büyüme sağlanıp sağlanmadığını ekonomik göstergelerdeki iyileşmeye bakılarak anlaşılmaktadır. Ekonomik büyümenin en önemli göstergelerinden biri kişi başına düşen milli gelirin yüksekliği olarak görülmektedir. Kişi başına düşen milli gelir artışını etkileyen olguların başın da ise ücretler ve asgari ücrette meydana gelen artışlardır (Coşkun 2016: 213-214).

Asgari ücretin yükseltilmesi ekonomik büyüme üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etki meydana getirmektedir. Olumlu etkisi şu şekilde olmakta; ücret

artışlarının toplam talebi artırıcı özelliğinden yararlanarak üretim artışının sağlanması ve bunun sonucunda da ekonomik büyümeye yardımcı olacağı görüşüdür (Gerek 1999: 14). Sosyalist iktisatçılara göre asgari ücretin olmaması durumunda işverenler tarafından tespit edilen asgari ücretin çok düşük seviyede kalacağını ve bunun sonucunda ekonomik büyüme üzerinde olumsuz etkileri olacağını görüşünü ortaya koymaktadır. Tüketim eğilimi daha fazla olan işçi kesiminin eline geçen ücretin azalması sonucunda toplam talep yönünden bir azalış meydana gelerek ekonomik daralmaya yol açmaktadır. Bu yüzden sosyalistler asgari ücret uygulamasının varlığı bu olumsuz etkiyi ortadan kaldırdığını düşünmektedir (Dağlıoğlu ve Bakır 2015: 37).

Az gelişmişlik bir ülkenin en önemli sorunlarından biridir. Ülkede yaşayan en üst kesimdekilerden en alt kesimdekine kadar her kişinin yaşamını çeşitli yönlerden etkilemektedir. Az gelişmiş ülkelerin kalkınma sorunlarıyla ilgili çok geniş bir görüş olduğu görülmektedir. Az gelişmiş ülkelerde üretimin yetersizliğinin nedeni, bu ülkelerde üretimin artırılması için neler yapılması gerektiği ve az gelişmiş ülkelerin ekonomileri nasıl modern hale getirileceği kalkınma kuramlarının çözüm bulmaya çalıştığı konulardır. Serbest piyasayı savunan ekonomistler, az gelişmiş ülkelerin gelişmiş ülkelerin ekonomik yapılarını inceleyerek ekonomik büyümeyi sağlayabileceğini savunmaktadır. Fakat günümüzde az gelişmiş ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasındaki ekonomik gelişmişlik farkının gittikçe büyüdüğü görülmektedir. Ekonomik büyüme kesin bir şekilde etkin bir iktisat politikası uygulanarak sağlanabilmektedir. Bu konu da para politikasına özellikle çok büyük görevler düşmektedir. Para politikasının en temel ilkelerinden birisi de ekonomik büyümenin sağlanması olmaktadır (Öztürk 2017: 116).

Asgari ücret artırımının ekonomik büyüme üzerinde de çok önemli ölçüde etkiler meydana getirmektedir. Ekonomik büyümenin hızlı olduğu zamanlarda, asgari ücreti artırma olasılıkları daha fazla artmaktadır. Fakat asgari ücretin yüksek bir oranda tutulması kısa ve orta dönem de maliyetler üzerinde olumsuz etki meydana getirmektedir. Ama işçiler tabii ki gelirlerinin artırılmasını istediğinden kısa vadede ücretlerinin artırılmasını istemektedir. Oysa düşük asgari ücret aynı zamanda maliyetleri düşürüp yabancı mallarla rekabet etmesine olanak sağlayacağından

ihracatı artırmaktadır. İhracatın artması sonucunda ekonomik büyüme gerçekleşmektedir (Gökdere 1997: 19).

1.1.6.6.Ödemeler Bilançosu Üzerindeki Etkileri

Globalleşme süreci bütün ülkeleri uluslararası ticarete ve sermaye hareketlerine açık hale getirmektedir. Dış ticarete ve sermaye akımlarına açık olan ekonomilerin en önemli sorunu ödemeler dengesi açığı olmasıdır. Ödemeler bilançosu, bir ülkenin bir yıl içerisinde diğer ülkelerle yapmış olduğu mal, hizmet ve sermaye hareketlerinin gösterildiği tablodur. Ödemeler bilançosu geniş anlamına bakıldığında, bir ülkede yaşayan kişilerin diğer ülkelerde yaşayan kişiler ile bir yıl içinde yapmış oldukları tüm ekonomik ilişkilerin kayıtlarının tutulduğu bir rapordur. Ekonomik işlemler, mal ve hizmet gelirleri ilgili işlemler, finansal varlıklar ilgili ilişkiler ve farklı iki ülkede yaşayan kişiler arasındaki reel ya da finansal transferleri içine almaktadır (Öztürk 2017: 119).

Asgari ücretin yükseltilmesi, ödeme bilançosu üzerindeki etkisi iki yolla karşımıza çıkmaktadır. Birinci yol tüketim mallarında bir yükselme olması durumunda bunun ithalatta meydana getireceği artıştır. İkinci yol ise, asgari ücretin artması durumunda üretim maliyeti artacağından dolayı, üretilen ürünün dış piyasadaki rakiplerine oranla fiyatının yükselmesi sonucunda rekabet gücünün azalmasıdır (Gökdere 1997: 33). Bu durum ülkenin ihracat oranını azaltıp, ithalat eğilimini artırıcı etki gösterdiğinden cari açık oranında bir değişim meydana getirecektir. Bu yüzden rekabet gücünün azalmasını istemeyen üretici her zaman asgari ücretin minimum bir düzeyde artırılmasını istemektedir.

Asgari ücretin yükseltilmesinden dolayı, az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler, işgücüne dayalı üretim yapımları dolayısıyla, teknoloji kullanan gelişmiş ülkelere oranla daha olumsuz etkilenmektedir (Rottenberg 1998: 65). Bu durum az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin ihracat oranlarının düşmesine neden olmaktadır. İhracat oranlarının düşmesinden dolayı ise üretici daha az işçi çalıştırma eğilimine yönelmekte ve bu durum ise ödemeler dengesi üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Asgari ücretin vergilendirilmesi sebebiyle, asgari ücret seviyesinin yüksek bir oranda belirlenmesi, sadece mallar için değil turizm ve diğer hizmetler

için de uygulanacağı için, ödemeler bilançosunun ihracat-ithalat dışındaki diğer kalemlerini de etkileyerek, milli gelir seviyesinde önemli değişimlere neden olmaktadır (Pürsünlerli 2003: 46). Turizm'den örnek vermek gerekirse otellerin maliyetlerinin yüzde 32'lik kısmını personel giderleri oluşturmaktadır. Asgari ücrette yapılacak bir artış otomatik olarak giderlerin de artmasına sebep olacağından dolayı otel işletmesi de fiyatlarını artırmak zorunda kalmaktadır. Yani gelecek turist geçen yıla göre daha fazla döviz ödemek durumunda kalmakta ve bu durum ekonomik yönünden olumlu bir etki meydana getirmektedir.

1.1.6.7. Cari Diğer Ücretler Üzerine Etkileri

Ödemeler bilançosunda en fazla önem verilen hesap grubu olan cari işlemler hesabı, küreselleşme olgusu ile beraber günümüzde daha ciddi bir bakış açısı ile tartışılmaktadır. Bu tartışmanın ekseninde şüphesiz, ülkelerin karşı karşıya kaldığı yüksek düzeydeki cari işlemler açığı ve bu açığın nasıl sürdürülebileceği ayrı bir öneme sahiptir. Hem boyutu hem de sürekliliği cari açığın bir ekonominin performansını değerlendirmede önemli bir kriterdir (Yayar ve Demir 2014: 141).

Asgari ücretlerin yükseltilmesi hemen hemen bütün ülkelerde cari ücretleri artırıcı bir etkisi olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler de asgari ücretlerin yükseltilmesi, çoğu işçiye ödenen ücretle aynı veya yakın olması durumun da ekonomik etkisi daha fazla hissedilmektedir. Fakat bazı ülkeler özellikle ödenmekte olan ücretlerin asgari ücretlerden epey bir yüksek tutmaya çalıştığı ve ücret farklılıklarını korumaya özen gösterdiği bilinmektedir. Böyle yapan ülkelerin asgari ücreti tespit ederken veya yükseltirken ilk bahsedilen ülkelere kıyasla daha az bir etki yapacağı söylenmektedir.

Asgari ücretin diğer ücretler üzerine etkisiyle ilgili tartışmalar daha çok ücret farklılıkları konusunda yoğunlaşmaktadır. Asgari ücretin oluşan ücret farklarını azaltılması yönündeki etkiler ortaya koyması ücret adaleti yönünden olumlu etki yaparken, fakat ücret farklarının büyük ölçüde kalkması ise verimlilik yönünden bir azalış meydana getirmektedir (Korkmaz 2001: 156). Bu hedeflere ulaşılabilmesi için asgari ücret prensiplerinin genişliğine, işveren kesiminin yapılan asgari ücret düzenlemelerine uymalarına, işçilerin örgütlenme düzeyine ve toplu pazarlık

mekanizmalarına, asgari ücret tespitinde ele alınan kriterlere ve enflasyon olgusuna bağlı olmaktadır (Korkmaz 2001: 159).

1.1.6.8. Gelir Dağılımı Üzerine Etkileri

Bir ülkede toplumsal barışın ve huzurun sağlanması için, gelir dağılımının adaletli bir şekilde dağılımı ile mümkün olmaktadır. Fakat gelir dağılımı kendiliğinden adil olması mümkün değildir. Bu yüzden devlet, sosyal devlet anlayışının esaslarından biri olan oluşan gelir dağılımı adaletsizliğini yok etmek ya da azaltmak için çeşitli araçlar ile müdahale etmesi gerekmektedir. Aynı zamanda müdahale edilirken gelir dağılımı üzerinde etkili olan ekonomik unsurların dikkate alınması gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken ekonomik unsurlar incelendiğinde; asgari ücret, enflasyon, kamu harcamaları, faiz ve vergiler gibi birçok ekonomik faktörün etkili olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi gelir dağılımını etkileyen ekonomik faktörlerin çok olmasından dolayı, gelir dağılımını açıklamada genel olarak ekonomik her faktörün dikkate alınması gerekmektedir (Demirgil 2018: 119)

Bir ülkede gelir dağılımının dengesizliği arttıkça ülkedeki huzursuzluk o derece artmakta, kişiler arasındaki sosyal barış bozulmaktadır. Tüketici birimleri arasındaki gelir dağılımı ne kadar adil olursa, insanlar arasında oluşan refah farklılıkları azalmakta ve toplumsal refah düzeyi artmaktadır. Gelirin adil bir şekilde dağıtılması getirim sınıfının büyümesini de engelleyerek sosyal yönden kişilere yarar sağlamaktadır. Gelir dağılımı adaletinin sağlanması, tüketiciler arasında refah, ekonomik ve gelir dengesi oluşturarak aynı zaman da çalışmadan yaşayan bir kitlenin oluşmasını engelleyerek sosyal huzuru sağlamaktadır (Türk 2004: 322). Düşük gelire sahip kişilerin marjinal tüketim eğilimlerinin, yüksek gelire sahip olan kişilerle karşılaştırıldığında bu etkinin ne kadar güçlü olduğunu ortaya koymaktadır (Pürsünlerli 2003: 30). Bura dikkat edilmesi gereken diğer bir husus ise asgari ücret seviyesinin yükselmesi sonucu çalışan işçilerin işlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalma olasılıklarının artmasıdır.

Kayıtlı sektördeki işini kaybetmeyen çalışanlar ise, asgari ücrette yaşanan artış sebebiyle kazançlı çıkan taraf olmaktadır. Asgari ücret düzeyinin artması sebebiyle gıda maddelerine olan talebin büyük oranda artması sonucu, tarımsal

kalkınmayı hızlandırıcı bir etkisi de olmaktadır. Bir diğeryönüyle asgari ücretin artırılmasıyla birlikte yükselen ücretler, eğer verimlilikte bir artış sağlanıyorsa kendi kendilerini finanse edebildikleri durumda işte o zaman asgari ücretlilerin gelirlerinde bir artış meydana gelecek fakat bu artış toplumun diğeryesimlerinde bir azalışa sebep olmamaktadır. Artan ücretlerin kendi kendine yetecek şekilde finanse edememesi durumunda ise, toplumun ücretliler dışındaki kısmının gelirlerinde azalmalar ortaya çıkacaktır. Yani ücretlerin yükselmesi diğeryesimlerin gelirlerinde oluşacak azalma sayesinde gerçekleşmektedir (Gerek 1999: 18).

Gelir dağılımı, üretime dayalı bir olgu olması sebebiyle temel olarak ekonomik içerikli olmakla birlikte, toplumsal yaşam ve barış açısından önemli bir olgu olması nedeniyle aynı zamanda sosyal bir olaydır. Gelir dağılımı, salt ekonomik bir olgu değil, uygulanan ekonomik ve sosyal politikaların zaman için de değişiminin doğrudan bir sonucudur. Gelir dağılımı gelir farklılaşmalarının açıklanmasına yönelik olarak, ekonomik ve toplumsal ilişkiler yönünden açıklık kazanmakta ve netleşmektedir. Gelir dağılımını belirleyen etmenlerin irdelenmesi esas olarak gelir dağılımı politikası belirlenmesi amacına yönelik bulunmaktadır(Öztürk 2017: 25).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE ASGARI ÜCRETİN ANALİZİ

Kamu otoritesinin ücretlerin tespit edilmesi aşamasında dışsal bir aktör olarak katılmadığı özgürlükçü yapıya sahip sistemlerde, asgari ücretin rolü daha fazla önem arz etmektedir. Asgari ücret aslına bakılırsa taraflar arasındaki ücret görüşmelerinin bir alt sınırı olarak tanımlanmaktadır. Yani kamu otoritesi asgari ücret ile endüstri ilişkileri sistemi içindeki aktörlerin yani işçi, işveren ve sendikaların ücret pazarlığı sırasında baz alacakları ve belirlenen bu ücretin altına inilemeyeceğini gösteren bir sınırdır. Asgari ücret tarafları ekonomik ve sosyal güçlerine göre asgari ücret seviyesinde veya üzerinde bir ücretin ortaya çıkmasını sağlayabilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında asgari ücret devletin endüstri ilişkileri içinde düzenleyici bir role sahip olduğu görülmektedir (Akgeyik 2007: 20).

Türkiye’de asgari ücretin önemli olmasının iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, sanayileşme açısından henüz yeterli bir düzeye gelememiş olmasından dolayı ücretlerin düşük olmasına neden olmaktadır. İkincisi ise mesleki yönden teşkilatlanmanın yani sendikalaşmanın yetersiz düzeyde olmasıdır. Türkiye de ücret düzeylerinin çok düşük bir seviyede seyretmesinden dolayı asgari ücretin tespit edilmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Ayrıca asgari ücret düzeyinde düzeyin de çalışanların çok fazla olmasından dolayı da siyasi yönden meselenin öneminin artmasına neden olmaktadır (Akın 2010: 27).

Bu bölümde Türkiye’de asgari ücretin mali analizi yapılmaktadır. Asgari ücret uygulamasında yaşanan sorunlar ele alınmakta, asgari ücretin vergi yönüyle değerlendirilmekte, asgari ücret üzerindeki görüşler işçi, işveren ve sendikaların görüşleri dile getirilmekte ve asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının mali ve ekonomik etkileri analiz edilmektedir.

2.1.Türkiye’de Asgari Ücretin Tespiti

Türkiye’de asgari ücret konusu sadece asgari ücret ile çalışan kesimi değil neredeyse tüm çalışanları ilgilendiren bir konu olduğu görülmektedir. Türkiye

nüfusunun büyük bir çoğunluğu ya asgari ücret düzeyinde çalışmakta ya da asgari ücrete yakın bir ücret almaktadır. Bu yönüyle bakıldığında asgari ücretlilerin ailelerini de hesaba katıldığında Türkiye nüfusun büyük bir çoğunluğu yurttaşın temel sorunu haline almaktadır. Bu yüzden asgari ücret Türkiye’de nüfusun çok büyük bölümünü etkilemektedir. Aynı zamanda asgari ücret artışı gelir düzeyini, tüketim ve tasarruf eğilimlerini de etkilemesinden dolayı ekonominin tamamını ilgilendiren çok önemli makro bir ekonomik gösterge olduğu görülmektedir.

Türkiye’de asgari ücretin tespiti kendi içerisinde bazı yönlerden çelişmektedir. Çünkü işçinin zorunlu ihtiyaçlarının karşılanması için tespit edilen asgari ücretin hepsi işçiye ödenmemekte, gelir vergisi, sigorta işçilik payı vs. kesintiler yapıldıktan sonra geri kalan tutar çalışana ödenmektedir. Yani işçinin geçinmesi için gerekli olan asgari miktar brüt kabul edilmekte, kesintiler yapıldıktan sonra elde kalan tutar net ücret olmaktadır. Bu çelişkiyi ortadan kaldırmanın yolu hesaplanan asgari ücrete kesintilerin ilave edilmesi gerekmektedir. Ya da bilimsel verilerle tespit edilen işçinin geçinebileceği miktardan kesintilerin yapılmamasıdır (Akın 2010: 28).

Türkiye’de asgari ücretin tespiti başlığı altında asgari ücretin tespit yetkisi, asgari ücret tespit komisyonu ve Türkiye’de asgari ücretin yıllara göre tespiti konuları ele alınmaktadır.

2.1.1. Asgari Ücretin Tespit Yetkisi

Türkiye’ de asgari ücretin tespit yetkisi Aile ve Çalışma Hizmetleri başkanlığında asgari ücret tespit komisyonuna aittir. İş kanununun 33/1 maddelerinde belirtildiği üzere asgari ücret düzeyinin tespit edilmesi “Aile ve Çalışma Hizmetleri Bakanlığı’nca Asgari Ücret Tespit Komisyonu aracılığı ile” yapılmaktadır. Buna göre Türk hukuk sistemi bakımından asgari ücret belirleme yetkisi “Asgari Ücret Tespit Komisyonuna aittir. Bu düzenlemeyle 3008 sayılı İş kanunu döneminde uygulanmış bulunan mahalli asgari ücret uygulaması komisyonları uygulaması ve Çalışma Bakanlığı bünyesinde bulunan asgari ücret itiraz tetkik kurulu kaldırılarak merkezi komisyon esası benimsenmektedir (Korkmaz 2003: 160). 2019 yılında Türkiye’de cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesinden sonra Çalışma bakanlığı ve

Aile ve Sosyal Politikalar bakanlığının birleşmesinden dolayı bu yetki Çalışma ve Aile Sosyal Politikalar Bakanlığınca yürütülmektedir.

2.1.2. Asgari Ücret Tespit Komisyonu

Türkiye de her yeni bir yıla girilmeden önce gündemin en önemli konularından biri şüphesiz asgari ücret konusu olmaktadır. Türkiye de asgari ücretin belirlenmesi üçlü bir yapıya sahip olan Asgari Ücret Tespit Komisyonunca tespit edilmektedir. Komisyon da beş hükümet, beş işveren ve beş işçi temsilcisinden oluşmaktadır. İşçi kesimini Türk-İş işveren kesimi ise TİSK tarafından temsil edilmektedir. Görüldüğü üzere komisyonda Türk- İş dışındaki DİSK vb. diğer işçi oluşumları yer almamasından dolayı işçilerin önemli bir bölümü komisyonda temsil edilememektedir. Bu yönüyle bakıldığında en çok işçiler için önemli olan ve en çok işçileri ilgilendiren bir konuda işçi temsilcilerinin daha fazla sayıda temsil edilerek asgari ücretlilerin sorunlarının çözüme kavuşturulması sağlanmalıdır. (DİSK 2018: 1). Asgari Ücret Tespit Komisyonunun kararları kesin bir niteliğe sahip olup itiraz edilememektedir. Toplu pazarlık sürecinde yaşanan uyuşmazlık prosedürü burada işlememektedir. Asgari Ücret Komisyonu bakanlığın çağrısı ile ve en az on üyenin katılımı sonucunda toplanabilmektedir. Komisyonun kararları ise oy çoğunluğu ile verilmekte ve oyların eşit olması durumunda başkanın oy verdiği tarafa bakılır ve böylece o tarafın kararı kabul edilmektedir (Kurt 2010: 10).

Asgari Ücret Tespit Komisyonu 10 Temmuz 2018 1 sayılı Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile İş Kanundan çıkartılarak Cumhurbaşkanlığa bağlandı. Bu karar ile birlikte komisyonun yapısını önceden sadece TBMM tarafından değiştirilebilirken şimdi ise Cumhurbaşkanı tarafından tek başına değiştirilebilmektedir. Asgari ücretin belirlenmesinin en önemli hedeflerinden biri işçi kesiminin refah düzeyinin yükseltilmesidir. Fakat komisyon kararlarının yıllara göre aldığı kararlara bakılacak olursa işçilerin etkisinin çok düşük düzeyde olduğu görülmektedir (DİSK 2018: 1).

Asgari Ücret Tespit Komisyonunda devleti temsilen oluşturulan beş üye;

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı 2 temsilci,
- TÜİK 1 temsilci,
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı 1 temsilci

- Hazine ve Maliye Bakanlığı 1 temsilci

Olmak üzere 5 temsilciden oluşmaktadır (Kurt 2010: 10).

2.1.3. Türkiye’de Asgari Ücretin Yıllara Göre Tespiti

Türkiye’de asgari ücretli çalışanın fazla olmasından dolayı her yıl Aralık ayında belirlenen asgari ücretin ne kadar olacağı konusu hep tartışma konusu olmaktadır. Asgari ücreti belirlemek için toplanan Asgari Ücret Tespit Komisyonunun son 8 yılda tespit ettiği asgari ücretler incelendiğinde 2019 yılı hariç diğer yıllar da asgari ücreti oy çokluğuyla kabul edildiği görülmektedir. Yani son 8 yıldaki asgari ücret tutarının işçi kesimini temsil eden sendikalar tarafından miktarın düşük olduğunu savunulmaktadır. Fakat 2019 yılındaki asgari ücret miktarı oy birliğiyle kabul edilerek işçi kesiminin de memnun olması sağlanmaktadır.

Tablo 1. Türkiye’de Asgari Ücretin Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Net Ücret TL	Brüt Ücret TL	Dolar Cinsi \$	Artış Oranı %
2006	380	531	257	8.8
2007	419	585	349	10.16
2008	503	638	328	9.17
2009	546	693	364	8.5
2010	599	760	387	9.7
2011	629	796	348	4.7
2012	739	940	415	18.07
2013	803	1.021	373	8.61
2014	891	1.134	381	11.01
2015	1.000	1.273	342	12.3
2016	1.300	1.647	368	29.32
2017	1.404	1.777	370	7.92
2018	1.603	2.029	373	14.17
2019	2.029	2.558	375	26.06

Kaynak: www.ailevecalisma.gov.tr

Tablo 1 de asgari ücretin her yıl arttığı gözlenmektedir. Fakat Dolar bazında incelendiğinde kurdaki değişmeye bağlı olarak asgari ücretin artış göstermediği hatta bazı yıllar da azalış gösterdiği görülmektedir. 2016 ve 2019 yılları incelendiğinde asgari ücretin bir önceki yıla göre artış oranlarının en yüksek seviye de olduğu görülmektedir. Fakat belirtilen yıllar da artışın bu kadar yüksek olmasına rağmen reel gelir de bu kadar artış yaşanmamaktadır. Çünkü belirtilen yıllarda enflasyon oranının yüksek olmasından dolayı asgari ücret artışı yüksek olsa bile reel gelir de çok fazla artış olmadığından dolayı işçilerin refahında çok fazla bir artış meydana gelmediği görülmektedir.

2.2. Türkiye’de Asgari Ücretin Tespitin de Yaşanan Sorunları

Türkiye’de asgari ücret uygulamasının birçok ekonomik kalemleri etkilediği bilinmektedir. Asgari ücret artışları tüm ülkeler de olduğu gibi Türkiye’de de bazı eksiklikleri bulunmaktadır. Asgari ücretin özellikle istihdam, gelir dağılımı ve enflasyon üzerindeki etkisinden yola çıkarak oluşabilecek bazı sorunları olduğu bilinmektedir.

Bu başlık altında Türkiye’de ki asgari ücret sorunlarından; asgari ücret artışlarının enflasyona endekslenmesi, asgari ücretin sadece işçinin ihtiyaçlarına göre belirlenmesi, toplu pazarlık sisteminden kaynaklı sorunlar, ücretlerin düşük düzeyde olması, asgari ücret üzerinden alınan vergilerin yüksek olması, bölgesel farklılıkların dikkate alınmaması, bilimsel verilerin dikkate alınmaması, kayıt dışı çalışanların olumsuz etkisi gibi sorunlar açıklanmaktadır.

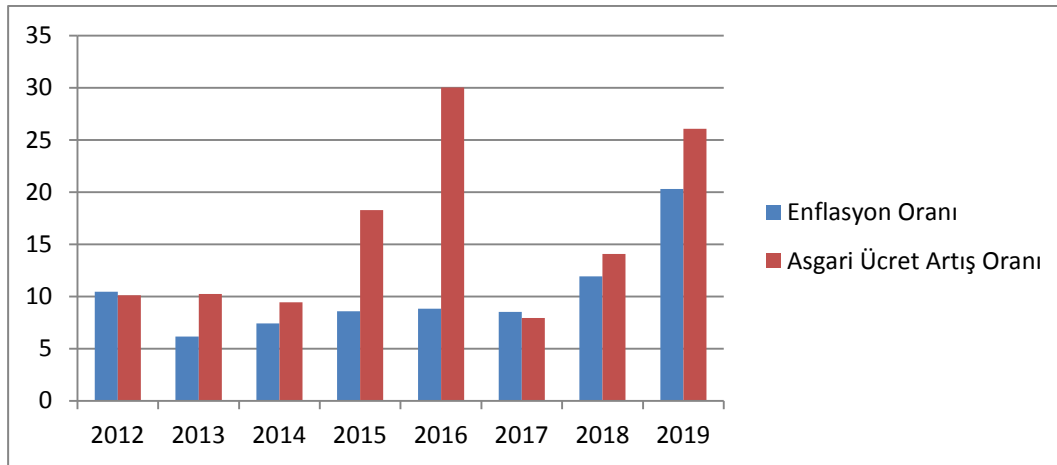
2.2.1. Asgari Ücret Artışlarının Enflasyona Endekslenmesi

Türkiye de yüksek enflasyon ve işsizlik olgusu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkeler de sık görülen enflasyon ve işsizlik olgusu, Türkiye’de de ciddi tehlikeler atlatılmasına sebep olmakta ayrıca 1980’den sonra asgari ücretin reel değerinde de her geçen yıl da aşınmalar meydana gelmektedir. Bu yüzden kanunen asgari ücretin en az iki yılda bir belirlenmesi konusunun ne derece önemli olduğu görülmektedir. Yani fiyat istikrarının önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır. Fiyat istikrarı kadar önemli olan bir diğer önemli konu ise asgari ücretli çalışan işçinin

satın alma gücünün korunmasıdır. Türkiye’de 1969-2002 yılları arasında bazı yıllar hariç komisyon yıllık olarak toplanıp yeni asgari ücreti belirlemektedir. Fakat yine de asgari ücretin reel değeri enflasyon karşısında sürekli azalış göstermekte ve bu yüzden asgari ücretli çalışanların alım gücü zayıflamaktadır (Korkmaz 2003: 230-231).

Çalışanın elde ettiği gelir nominal olarak artmış olsa bile reel bazda satın alma gücünün azaldığı görülmektedir. Oluşan bu durum ülke ekonomisi için vahim bir durumu göstermekte fakat Türkiye’de asgari ücretin artırılmasının enflasyonu artırdığını söylemek de doğru bir tespit olmamaktadır. Türkiye’de asgari ücretin enflasyona endekslenmesi 2 şekilde bir sıkıntı ortaya çıkarmaktadır. Birincisi Türkiye’nin imzalamış olduğu uluslararası sözleşmelere göre enflasyon oranının üstünde zam yapılması şartının olduğu görülmektedir. İkinci olarak asgari ücret artışının enflasyona endekslenmesi sürekli geçmişi telafi etmek olduğundan asgari ücretlinin refahında herhangi bir artış meydana gelmemektedir (Çoban ve Korkmaz 2006). Bu yüzden Türkiye de asgari ücret artışlarının her zaman enflasyonun üzerinde olması gerekmektedir. Nitekim 2019 yılında Türkiye’de asgari ücret %26.05 artarak enflasyonun üzerinde bir artış meydana geldiği görülmektedir. Fakat yine de belirlenen asgari ücret geçmiş yıllardaki artış oranları incelendiğinde çoğu yıllarda enflasyona sabitlenmiş şekilde artış yapıldığı görülmekte, bu durum da işçinin refah seviyesinin artmadığı sadece oluşan fiyat artışlarının ücretlerle telafi edildiği anlamına gelmektedir.

Şekil 1. Türkiye’de Asgari Ücret Artış Oranı ve Enflasyon Oranı Karşılaştırılması

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Şekil 1’de görüldüğü üzere Türkiye’de son sekiz yılda yaşanan asgari ücret artış oranları ve enflasyon oranları görülmektedir. Son sekiz yıldaki asgari ücret artışları incelendiğinde 2015 ve 2016 yılları hariç tutulursa genellikle asgari ücret artış oranlarıyla enflasyon artış oranları paralellik göstermektedir. 2012 ve 2017 yıllarında ise asgari ücret artış oranı enflasyon oranının altında kalmaktadır. Yani bu yıllarda işçinin satın alma gücünde azalma yaşanmaktadır. 2016 yılında asgari ücret artış oranının en yüksek olduğu yıldır. Fakat son 8 yıl incelendiğinde nominal artış olmasına rağmen reel artış oranı nominal artış oranının altında kalmaktadır.

2.2.2. Asgari Ücretin Sadece İşçinin İhtiyaçlarına Göre Belirlenmesi

Asgari ücret yönetmeliğinde açık bir hüküm bulunmamasına karşın yıllardan beri Asgari Ücret Tespit Komisyonu işçinin kendisini dikkate almakta ve geçindirmek zorunda olduğu ailesini hesaba katmamaktadır. Bu sorun işçi temsilcileri tarafından her yıl gündeme getirilmekte fakat oy çokluğu ile kabul edilmemektedir. Türkiye’de olduğu gibi batılı ülkelerin çoğunda da asgari ücret belirlenirken kişinin şahsı esas alınmaktadır. Ancak bu ülkeler aile yardımlarının oranını yüksek tutmakta ve çeşitlilik gösterilerek, aile yükü bireylerin üzerinden alınmaktadır. Böylelikle asgari ücretin sadece işçinin ihtiyaçlarına göre belirlenmesinin önünde bir sakınca kalmamaktadır (Kutal 2007: 61).

Asgari ücret tespitinde çalışanın ailesinin de dikkate alınmasının önünde biri mevzuattan kaynaklanan diğeri de sosyal ve ekonomik politika anlayışından kaynaklanan engeller meydana gelmektedir. Esas olarak bakıldığında en önemli engel hükümetlerin asgari ücret tespitindeki sosyal ve ekonomik politika anlayışlarından kaynaklanmakta ve mevzuattan kaynaklanan engeli buna gerekçe olarak gösterilmektedir. Yani asgari ücret tespit edilirken çalışanın ailesinin ihtiyaçlarının da dikkate alınması durumunda, reel ücretler yükseliş göstermekte bu durumun sonucunda ise işletmelerin maliyetinde artış meydana getirmesinden dolayı devlet bu ihtiyacı göz ardı etmek durumunda kalmaktadır (Güven vd. 2011: 161).

2.2.3. Toplu Pazar Sisteminden Kaynaklı Sorunlar

Dünya’nın çoğu gelişmiş ülkesinde uygulanmakta olan toplu pazarlıkla asgari ücret düzeyinin tespit edilmesi sistemi, Türkiye’de ise sendikalaşmanın çok gelişim

göstermemesinden dolayı bazı sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Türkiye’de yürürlükte bulunan asgari ücret uygulamasında toplu pazarlık sürecinden kaynaklanan bazı sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunlar toplu pazarlık uygulaması ile asgari ücret uygulamasının birbirine çakıştığı noktalarda oluşmakta ve toplu pazarlık sistemi içindeki asgari ücret düzeyinin farklılaştırılıp farklılaştırılmayacağı ile ilgili bir konu olarak görülmektedir. Genel olarak bakıldığında toplu pazarlık sonucu oluşan ücret yapısal olarak asgari ücretin üzerinde olmaktadır (Kutal 1964: 64; Akgül 2016: 121-122).

2.2.4. Ücretlerin Düşük Düzeyde Olması

Çalışanların kendisinin ve ailesinin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için, emeğin karşılığı olan ücretin ve aynı zaman da işçinin tek gelir kaynağı olmasından dolayı kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılayacak düzey de olması gerekmektedir. Türkiye’ de ise bu durum tam tersi bir karşılık bulmaktadır. Türkiye’de tespit edilen asgari ücret işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi ihtiyaçlarının asgari düzeyde bile karşılanmasına yetmemektedir. Asgari ücretin düşük olmasını tartışmalarının yanında bir de asgari ücretten çeşitli vergiler alınarak düşük düzey de olan asgari ücretin daha düşük bir seviyeye gelmesine neden olmaktadır. Ayrıca zamanın ve toplumların değişim yaşamasından dolayı tüketim ve beslenme alışkanlıkları da gittikçe farklılık göstermekte olup, tüketim ve beslenme kalıplarında ortaya çıkan bu değişimin mutlaka dikkate alınması gerekmektedir. Bunların dışında asgari ihtiyaçların içine kültürel ve sosyal ihtiyaçlar da dikkate alınmamakta, işçi sadece biyolojik bir varlık olarak görülmektedir. Bu yüzden gelişen ve modernleşen Dünya da işçinin mutlaka değişen ihtiyaçları dikkate alınmalı, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına da yetecek düzey de bir ücret tespit edilmesi gerekmektedir (Korkmaz ve Avsallı 2012: 161).

Gelişmiş ülkeler de asgari ücret düzeyi tespit edilirken, asgari ihtiyaçların içerisine kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının mutlaka giderilmesine yetecek bir pay ilave edilmektedir. Gelişmiş ülkeler bu payı koymasının nedeni işçinin insan onuruna yaraşır bir hayat seviyesine ulaştırılabilmesi için her insanın olduğu gibi işçinin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının olduğu düşüncesi savunulmaktadır. Türkiye’de ise asgari ücret miktarı açlık sınırının biraz üstünde yoksulluk sınırının ise altında tespit

edilmektedir. Bu yüzden işçinin eline geçen ücret sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını karşılamaya yetmediği gibi zorunlu ihtiyaçlarını zoraki karşılamaktadır. Türkiye’de asgari ücret düzeyi kısa vadede artırılmak isteniyorsa vergi vs. kesintilerin alınmaması ya da düşük seviye de alınarak asgari ücretin artırılması sağlanılabilmektedir. Böylelikle düşük seviyede olan asgari ücret sorunun önüne geçilmiş olunmaktadır (Akgül 2016: 120).

2.2.5. Asgari Ücret Üzerinden Alınan Vergilerin Yüksekliği

2019 yılında siyasi olarak tartışılan konuların başında asgari ücret üzerinden alınan vergilerin kaldırılması konusu gelmektedir. Yıllardan beri birçok siyasi partinin seçim bildirgesinde yer alan asgari ücretin vergi dışı bırakılacağı konusu hiçbir parti tarafından gerçekleştirilememektedir. Türkiye’ de belirlenen asgari ücret düzeyi brüt ücreti göstermekte fakat işçinin eline geçen miktar yapılan vergi ve kesintiler dolayısıyla çok düşük bir düzeye düşmektedir. Asgari ücret uygulamasının amacı işçinin zorunlu ihtiyaçlarının asgari düzeyde karşılanması olduğundan, tespit edilen bu ücretten vergi alınması işçilerin zorunlu ihtiyaçlarından maruz kalması anlamına gelmektedir (Kutal 2007: 62).

Asgari ücret üzerinden alınan vergiler, işçinin insan onuruna yaraşır bir yaşam sürmesinin ve ihtiyaçlarının karşılanmasına bir engel olduğu açıkça görülmektedir. Vergilemede en az geçim indirimi uygulaması ile maddi imkansızlıklardan dolayı yaşamını sürdürmekte bile zorlanan kimselerin vergi ödeme gücünün olmadığı ve bu yüzden asgari ücretten vergi alınmaması gerektiği savunulmaktadır. Gelişmiş ülkelere bakıldığında kesintilerin olmadığı ya da az olduğu gibi buna ek olarak sosyal yardımların yapılarak asgari ücretin korunduğu görülmekte ve Türkiye ile karşılaştırıldığında bu konudaki durum net olarak görülmektedir. Asgari ücret uygulamasının kayıt dışı uygulamaya yol açtığı düşüncesi asgari ücretin yüksek olmasından ziyade vergi düzeyinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Uygulama incelendiğinde en sık görülen sorun işverenin işçiye sigortasını asgari ücret düzeyinden yatırması ve kalan kısmını ise elden vermesi şeklinde görülmektedir. Çift bordro olarak adlandırılan bu durum işçi için olumsuz bir durum olmasına karşın, işçinin işsiz kalmak istememesinden dolayı

veya daha fazla ücret almak pahasına göz yummasına neden olmaktadır (Akgül 2016: 116-117).

2.2.6. Bölgesel Farkların Dikkate Alınmaması

Türkiye de bölgeler arası dengesizlikler incelendiğinde çok çeşitli ve tercihlere bağlı olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Bu tercihlerin doğal sonucu olarak bölgesel dengesizlikler artış göstermektedir. Bölgesel dengesizliği artırıcı bir unsur olarak sanayinin kuruluş yerlerinin etkisinin önemli olduğu görülmektedir. Öyle ki, sanayinin kuruluşu sırasında, sanayileşmeyi hızlı ve daha az maliyetli kılmak ve özel sektör üzerinde oluşturduğu altyapı yükünü hafifletmek için, sanayileşme altyapı imkanlarının daha fazla geliştiği bölgelerden başlatıldığı görülmektedir. Bunun sonucu olarak da var olan bölgesel dengesizlikler ekonomik açıdan da artış göstermesine neden olmaktadır (Gökçen 1989: 14; Başel 2011: 527).

Bütün ülkeler de olduğu gibi Türkiye’de de bölgeler arasında hayat pahalılığı yönünden bazı farklılıkların bulunduğu görülmektedir. Türkiye’ de yapılan çalışmalar incelendiğinde 1995’li yıllardan itibaren bölgeler arasındaki eşitsizlik azalış göstermeye başlamakta fakat bu dönemden sonra Türkiye’nin doğusunda bulunan iller ile batısında bulunan iller arasındaki eşitsizlik azalmamış tam tersi artış göstermektedir (Taştan ve Akar 2013: 39). Asgari ücretin bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyine göre ayrı ayrı tespit edilmesi uygulamasının daha adil olacağına dair iddialar, özellikle işverenler tarafından yıllardır savunulmaktadır. Anayasa ve ilgili yönetmenlikler incelendiğinde bu konuda emredici bir emir bulunmamakla birlikte Asgari Ücret Tespit Komisyonu isterse bu tespiti ulusal düzeyde yapabildiği gibi bölgesel düzeyde de belirleme yetkisine sahip olmaktadır. Türkiye de daha önce 1967 yılında asgari ücretin tespit edilmesi 6 bölgeye ayrılarak uygulanır fakat bu uygulama çok uzun sürmeyerek ulusal düzey de asgari ücret modeli esas alınmaktadır (Kutal 2007: 63).

Asgari ücretin bölgesel olarak belirlenmesinin iki önemli olumsuz tarafı bulunmaktadır. Birincisi, asgari ücretin bölgesel olarak tespit edilmesi halinde ücret sadeliğini kaybetmekte ve ücret daha karmaşık bir hal almaktadır. İkincisi ise bölgesel olarak tespit edilmesi durumunda, gelişmiş bölgelere pozitif bir ayrımcılık

yapılacak olmasından dolayı o bölgelere daha fazla göç olmasına neden olmakta ve bölgeler arasındaki dengesizlik giderek artmaktadır. Bu iki olumsuz durumun dışında bir başka sorun ise, birbirine ekonomik ve sosyal yönden çok benzeyen iki bölgenin farklı asgari ücret belirlemesi işçiler açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Asgari ücretin amacına ulaşabilmesi için sade ve basit olmasının üstünde önemle durulmaktadır. Çünkü asgari ücret karmaşık bir hale geldikçe tespit edilmesi ve uygulanması güç duruma gelmekte ve asgari ücrette aşınmalar meydana gelmektedir (Akgül 2016: 118).

2.2.7. Bilimsel Verilerin Dikkate Alınmaması

Türkiye de asgari ücret belirlenirken komisyon tarafından bilimsel verilerden yeterince yararlanılmamaktadır. Bu konuda ülkemiz de araştırmalar yapan TÜİK' in asgari ücret üzerine yaptığı teklifleri işveren kesiminin baskısı sonucunda komisyon tarafından yeterince dikkate alınmadığı görülmektedir. Asgari Ücret Tespit Komisyonu zorunlu ihtiyaçları beslenme ve beslenme dışı olarak iki ayrı şekilde değerlendirmekte ve beslenme ihtiyacı için günlük 3500 kaloriyi esas almaktadır. Beslenme konusunda TÜİK' in hazırlamış olduğu rapordan yararlanılmaktadır. Beslenme ihtiyaçlarını oluşturan gıda maddelerinin ülkemizdeki en ucuz pazarlar baz alınarak hesaplamalar yapılmaktadır. Beslenme dışı ihtiyaçlar için ise Asgari Ücret Tespit Komisyonu daha ciddi sorunlar ortaya çıkarmaktadır. Beslenme dışı ihtiyaçların tespit edilmesin de Türkiye İstatistik Kurumunun paylaştığı işgücü hane halkı anketleri dikkate alınmaktadır. Geliri en düşük miktarda bulunan bir ailenin aile bütçesindeki oransal olarak yeri tespit edilerek işçinin zorunlu ihtiyaçlarının miktarına ulaşmakta ve elde edilen bu veriler bilimsel değer taşımakta ancak gerçek durumu tam manasıyla yansıttığı konusunda ise şüpheli olarak görülmektedir (Kutal 2007: 60).

Asgari ücret miktarının gerçek durumu yansıtamamasının en önemli nedeni ise fiyat artışlarının yeterince dikkate alınmamasıdır. Özellikle asgari ücretle çalışan işçilerin çoğunun kira da oturduğu düşünüldüğünde kira artışlarının asgari ücrette dikkate alındığını söylemek çok güçtür. Bu gibi durumların dikkate alınmamasından dolayı bilimsel veriler tek başına eksik kalmaktadır. Ayrıca beslenme için oluşturulan 3500'lük kalori miktarı için hesaplanan gıda malzemelerinin bu kaloriye ulaşabilmesi

için ailelerin evine asgari düzeyde de olsa et girmesi gerekmektedir. Et fiyatlarının sürekli yükseldiği ülkemizde ise günün şartlarıyla en düşük düzey de hesaplanan et fiyatları, sürekli artmasından dolayı gerçek durumun ortaya çıkmasını engellemektedir. Bu durum ise bilimsel verilerin yetersiz kalmasına neden olmaktadır.

2.2.8. Kayıt Dışı Çalışanların Olumsuz Etkisi

Kayıt dışı ekonomi, milli gelir hesap tahminleri yapılırken hesaplara dahil edilemeyen gelir oluşturan ekonomik faaliyetler olarak da bilinmektedir. Bu tanımı daha açıklayıcı bir şekilde açıklamak gerekirse; kayıt dışı ekonomi resmi kayıtlara girmeyen, yasal olarak belgelendirilemeyen, bu konuda yetkili olan kamu kurumlarınca kontrol altına alınamayan ve milli gelir hesaplanırken de dikkate alınmayan ekonomik işlemlerdir. Kayıt dışı ekonomi bir ülke için iki yönden çok büyük öneme sahiptir. Birincisi yapılan ekonomik faaliyetlerin belli kısmı kayıtlara girmediği için ekonominin gerçek boyutu ve gelişimi kesin olarak ortaya konulamamaktadır. Bu yüzden oluşabilecek ekonomik sorunlara etkin politikalar üretilememektedir. İkinci olarak ise ülkelerin büyümelerinde önemli paya sahip olan vergilerin kayıt dışının yol açtığı sebepler dolayısıyla tahsil edilememesidir. Özellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için kalkınmanın sağlanması açısından vergilerin çok önemli olduğu görülmektedir (Coşkun 2006: 169-170).

Asgari ücret düzeyinin Türkiye’de yeterince yüksek olamamasının nedenlerinden biri de kayıt dışı olasılığının fazla olması durumudur. Yani işsizlik miktarının çok olmasını fırsat bilen işletmeler kayıt dışı işçi çalıştırma yoluna gitmektedir. Geçimini sağlamak zorunda olan işçi ise bu durumu kabul etme durumunda kalmaktadır. Kayıt dışı ekonomi de asgari ücretin ne derece uygulanabildiği de açık bir şekilde bilinmemektedir. Çünkü çalışanlar ile ilgili herhangi bir kayıt tutulmadığı için hafta ya da ay sonu işçiye açıktan bir miktar para verildiği bilinmektedir. Bu tür kayıt dışı çalışan işçiler hiçbir sosyal güvenlik hizmetlerinden yararlanamamakta ve işçinin aldığı ücretin ise asgari ücret düzeyinde olup olmadığı bilinmemektedir. Hiçbir kayıt tutulmamasından dolayı işçinin yargıya başvurmasının herhangi bir yararı bulunmamaktadır. Türkiye’de kayıt dışından en fazla etkilenen kesimin başında kamu kurumları ve yasalara saygılı olarak vergi

bilincinde olan işverenler gelmektedir. Zira kayıt dışı işçi çalıştıran ile kayıt dışı çalıştırmayan ve tespit edilen asgari ücreti ödeyen işletmeler aynı sektörde rekabet etmektedir. Kayıt dışı işçi çalıştıran ve tespit edilen asgari ücret düzeyinden daha az bir ücret ödeyen işletmelerin otomatik olarak maliyet giderleri daha düşük olmaktadır. Bu durum ise piyasada iki işletme arasındaki eşitlik ilkesinin bozulmasına neden olmaktadır. Ayrıca devlet çok ciddi oranlar da vergi kaybına uğramaktadır (Kutal 2007: 61).

Türkiye’de işçi ve işverenlerin sosyal sigortalar primine katılım oranı incelendiğinde bu oranın oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Devletin işsizlik sigorta primine olan %2’lik katkısı haricinde sosyal güvenlik sistemine direk katkısı olmamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında işçi ve işverenleri mali yönden yükleri artmaktadır. Yani sonuç olarak Türkiye’de neredeyse sigortalı işçilerden daha çok kayıt dışı istihdamın olduğu ortaya çıkmaktadır (Süngü 2007: 40; Akın 2010: 67). Türkiye’de 1980’den itibaren kayıtdışı ekonomi giderek artmaktadır. Türkiye’de kayıtdışı ekonominin büyüklüğünün ölçüldüğü araştırmalar da çıkan sonuca göre, kayıtdışı ekonominin GSMH’ya oranının %5 ile %184 arasında olduğu saptanmaktadır. Gelişmiş ülkelere göre değerlendirildiğinde bu oranın çok yüksek olduğu görülmektedir (TÜSİAD 2006: 20).

2.3. Türkiye’de Asgari Ücretin Vergisel Yönden Değerlendirilmesi

Günümüz de devletin ekonomik ve sosyal hedeflerine ulaşabilmesinde kullandığı en önemli mali araçların başında vergiler gelmektedir. Fakat ülkelerin vergi yapıları incelendiğinde kullandıkları ölçütler ortaklık gösterse de vergi sistemlerinin yapıları, ilkeleri ve yükü standart değildir. Bu yönüyle bakıldığında vergi yükleri bireysel, sektörel ve toplumsal bakımdan ülkeden ülkeye değişim göstermektedir. Bu farklılıkta ülkelerin ekonomik gelişmişlik düzeyi, sosyal yapıları ve tarihi yönden farklılıklarından dolayı meydana gelmektedir (Gök ve Yalçın 2015: 236).

En geniş manasıyla vergi yükü, çalışanların sahip oldukları ödeme güçleri karşısında katlanmak zorunda oldukları vergi tutarının oransal olarak ilişkisidir. Yani, bir ülke de ödenen toplam vergi düzeyinin GSYH’ ya oranı olan vergi yükü

kavramı, ekonomik kaynakların ortaklaşa kullanılan tüketim ve yatırım harcamalarına ayrılan bölümdür. Vergi yükü, insanların katlanmak zorunda oldukları miktarının belirlenmesi yönünden olduğu kadar, ekonomik büyüme ve gelir dağılımı adaleti açısından da oldukça önemlidir

Türkiye de yıllardır tartışılan ve günümüzde de işçi temsilcilerinin özellikle itiraz ettiği ve kaldırılmasını talep ettiği asgari ücret üzerinden alınan vergiler tartışılmaya devam edilmektedir. Ülkemiz de asgari ücretin vergi yönü sosyal ve ekonomik sebeplerden dolayı farklı farklı değerlendirilmektedir. İşçi temsilcileri ve sosyal politikacılar insan ihtiyaçlarının asgari düzey de karşılanması için minimum düzey de hesaplanan asgari ücretten çeşitli kesintiler yapmak asgari ücretin amaçlarına ters düştüğünü savunmaktadır. Fakat konuya devlet yönünden bakıldığında asgari ücretin vergi dışı bırakılırsa şayet devletin önemli miktarda vergi kaybına uğrayacağı düşünülmektedir (Korkmaz 2001: 225).

Tablo 2. Asgari Ücretin 2018 ve 2019 Yılları Karşılaştırılması

ÇALIŞAN AÇISINDAN		
	2018 ASGARİ ÜCRET	2019 ASGARİ ÜCRET
GÜNLÜK BRÜT ÜCRETİ	67,65	85,27
AYLIK BRÜT ÜCRETİ	2.029,50	2.558,00
DAMGA VERGİSİ	15,40	19,42
GELİR VERGİSİ	258,76	326,15
SGK VE İŞSİZLİK SİG. KESİNTİ	304,43	383,70
AGİ ÖNCESİ NET	1.450,91	1.828,74
AGİ	152,21	191,85
NET ASGARİ ÜCRET	1.603,12	2.020,59
İŞVEREN AÇISINDAN		
TOPLAM İŞVERENE MALİYETİ	2.486,14	3.133,55
%5 SGK İŞVEREN TEŞVİKİ	101,48	127,90
DEVLET DESTEĞİ	100	150,00
TOPLAM	2.284,66	2.855,65

Kaynak: www.gib.gov.tr

Tablo 2 de işçinin ödenen vergiler ve kesintiler sonrası eline geçen ücret ile bir işçinin işverene maliyeti görülebilmektedir. Tablo ya bakıldığında 2018 yılında 1603 TL olan asgari ücrete yaklaşık %26 artış yapılarak yani 417 TL artarak 2020 TL ye yükseltilmektedir. 2020 net asgari ücret, işverene olan maliyeti ise vergi ve sigorta primleri eklendiğinde 3133 TL olmaktadır. Yüzde 5 SGK prim desteği ve devlet desteği indirimi düşürüldüğünde ise 2855 TL olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 2 de devlet desteğinde de bir artış yapılmadığı görülmektedir. Fakat burada 500 çalışan kuralı getirilmektedir. 500 veya üzeri bir işçi çalıştıran işletmeler için 150 TL 500 altı çalıştıran işletmeler için ise 101 TL olarak belirlenmektedir. Asgari ücretli bir çalışanın tablodan yola çıkarak bir yılda ödeyeceği toplam vergi tutarı 6079 TL olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu toplam tutarın 3199 TL'si SGK primi, 2719 TL'si Gelir vergisi ve 161 TL'si ise damga vergisidir. Ayrıca tabloya baktığımızda 2018 yılında 426 TL'lik vergi takozu miktarı 2019 yılında 538 miktarına yükselmiştir. Bu durum da istihdam ve maliyetleri yükselten yani olumsuz etkileyen en önemli etkendir.

2.3.1. Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler

Asgari ücretin mali boyutu incelendiğinde en önemli konulardan bir tanesi de alınan vergi ve yapılan kesintilerdir. Asgari ücret üzerinden alınan vergi ve bazı kesintiler işçinin eline geçecek ücreti azalttığı gibi işverenin maliyetlerinde bir artışa sebep olmasından dolayı bunun hem istihdamı azalttığı hem de kayıt dışı istihdama da yönelimi artırdığı düşünülmektedir. Asgari ücretten alınan vergilere ek olarak yapılan kesintilerin de yüksek olması işçilerde ciddi anlamda ücret kaybına yol açmaktadır (Ekin 2000: 271). Buradaki kayıt dışı istihdam genellikle şöyle görülmektedir; İşveren işçiye asgari ücret üzerinden ücretini ödemekte fakat işverene olan maliyetin yüksek olmasından dolayı üstünü yani vergi kısmını ödememektedir. İşçiler de bu duruma işsiz kalmamak adına göz yummaktadır.

Asgari ücretten yapılan kesintiler asgari ücretin ilkelerinden yola çıkarak zorunlu ihtiyaçların karşılanması ilkesinin amacına ulaşamamasına sebep olur. Çünkü asgari ücret belirlenirken baz alınan ölçüt minimum düzeyde ihtiyaçlarını karşılayacak düzey de bir ücretin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Yapılan kesinti ile

birlikte bu defa belirlenen asgari ücretin daha aşağısında bir ücret alınmasına sebep olunacaktır. Bu da işçinin yoksulluğa ve açlığa itilmesine sebep olacaktır.

2.3.1.1. İşçiden Alınan Vergiler ve Yapılan Kesintiler

İşverenden yapılan kesintiler her zaman tartışma konusu olmaktadır. İşveren yapılan bu kesintiyi dış piyasada rekabet güçlerinin düştüğünü öne sürerek kaldırılmasını talep etmektedirler. İşveren açısından bakıldığında bu durum gerçekten olumsuz görünmektedir. Fakat devlet yönünden bakıldığında ise devletin yaşamsal kaynaklarından en önemlisi vergi olmasından dolayı devletin de bu yönde haklı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Fakat işverenden yapılan kesintiler miktarı çok fazla olmasından dolayı ve işverene bir işçinin maliyeti asgari ücret oranının çok üstünde olmasından dolayı bu durum kayıt dışı istihdama yönelimi artırabilmektedir. Bu olumsuz durumun önüne geçebilmek için işverene olan maliyetini biraz daha düşürerek hem işverenin rekabet gücünün artırılmasına yardımcı olunur hem de kayıt dışı istihdama yönelimin önüne geçilmiş olur.

2.3.1.2. İşverenden Çalışan Adına Yapılan Kesintiler

Asgari ücret üzerinden alınan vergiler veya kesintiler asgari ücretin temel amaçlarından biri olan insan onuruna yaraşır bir seviye de yaşayabilme idealinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Vergilemede “en az geçim indirimi” uygulaması ile maddi imkan düşüklüğünden dolayı yaşamını sürdürmekte zorlanan kişinin vergi ödeme imkânının olmadığı ve bundan dolayı asgari ücretin vergi dışı bırakılması gerektiği özellikle vurgulanmaktadır. Zira gelişmiş ülkelerde kesintilerden ziyade ücretlere ek olarak ayni ve nakdi yardımlar yapılmaktadır. Bu yönüyle bakılacak olursa ülkemiz için durumun ciddiyeti daha da ortaya çıkacaktır (Akgül 2016: 116).

Tablo 3. Yıllara Göre Asgari Ücretten Yapılan Kesintiler

YILLAR	Asgari Ücret Miktarı	SSK Primi	İşsizlik Sigortası	Gelir Vergisi	Damga Vergisi	Kesintiler Toplamı
2013	978,60	137,00	9,79	51,37	7,43	205,59
2014	1.021,50	143,01	10,22	56,84	7,75	217,82
2015	1.201,50	168,21	12,02	63,08	9,12	252,43
2016	1.647,00	230,58	16,47	86,47	12,50	346,01
2017	1.777,50	248,85	17,78	93,32	13,49	373,44
2018	2.029,50	284,13	20,30	106,55	15,40	426,38
2019	2.558,40	358,18	25,58	326,20	19,42	729,38

Kaynak: www.gib.gov.tr

Tablo 3 de asgari ücretten alınan vergiler ve kesintilerin miktarları yıllara göre karşılaştırmalı olarak görmektediriz. Her ne kadar asgari ücrette bir artış meydana geldiği görülse bile kesintiler oranında da büyük bir artış meydana gelmiştir. Bu kesintiler miktarının artması işçiyi olumsuz etkilediği gibi işvereni de olumsuz etkilemektedir. Özellikle 2019 yılına bakılacak olursa asgari ücret oransal olarak %27 artmıştır. Fakat kesintiler toplamı da %70 oranında bir artış göstermiştir. Bu durum işçiler açısından kesinlikle olumsuz bir etki yaratmaktadır.

Yine tablo 3 de kesintiler toplamı 2019 yönünden incelendiğinde 729 TL olarak karşımıza çıkmakta ve bu net asgari ücretin neredeyse %40'ına denk gelmektedir. Diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında bu oran çok yüksektir. İşçiden alınan vergilerin zaten asgari düzey de hesaplanan asgari ücretin ciddi manada düşmesine sebep olmaktadır. İşçi yönünden ele alınacak olursa refah seviyesinin yükseltilmesi yönünden bu ücretin hiç alınmamasıdır. Fakat devlet yönünden ve işçi yönünden konu ele alınacak olursa tamamının vergi dışı kalmasını kabul etmeyen devlet yetkililerin en azından yarısını alması yani 730 TL'nin yarısı 375 TL işçilerin geçimlerini sağlamaya büyük katkısı olacağı görülmektedir.

2.3.1.2.1. Sosyal Sigorta İşçi Primi

Sosyal sigorta işçi primi 1964 yılında çıkarılan kanun ile işçi düzeyinde çalışanlar için geniş bir içerikli sosyal güvenlik sistemi uygulanmaktadır. İşçilerin

alacağı ücretlerden kesilen bu kesintilerin oranı yıllara göre çeşitli değişiklikler göstererek günümüze kadar gelmektedir (Pürsünlerli 2003: 125).

Sosyal sigorta işçi primi %14 olarak uygulanmaktadır. 2018 yılında bunun karşılığı 284 TL iken 2019 yılın da ise bunun karşılığı ise 358 TL olduğu görülmektedir.

2.3.1.2.2. İşsizlik Sigortası Primi İşçi Payı

İşsizlik sigortası, günümüzde kamu harcamalarının otomatik istikrar sağlayıcılarını artırmak ve işsizliğin yükseldiği zamanlarda sosyal yönden oluşan riskleri azaltmak amacıyla temel politikalardan biri konumuna ulaşmıştır. İşsizlik sigortasını uygulayan bir ekonomi, genişleme dönemlerinde istihdamın artması nedeniyle ve buna bağlı olarak işsizlik sigortası ödemeleri azaldığından bu yüzden de kamu harcamaları azalmaktadır. Daralma zamanlarında ise işsizlik artış göstereceğinden işsizlik fonundan yapılan ödemelerde de bir yükseliş meydana gelecektir. Bunun sonucunda da kamu harcamalarının artırılması istenecek ve daralmanın etkisi otomatik olarak genişlemeye yol açacaktır (Pınar 2010: 61).

4447 sayılı kanun 49. Maddesinde; İşsizlik sigortası primi sigortalının 506 sayılı sosyal sigortalar kanununun 77 ve 78. Maddelerin de açıklanan prime esas aylık brüt kazançlarından, her ne ad altında olursa olsun, ay itibariyle ödenmesi zorunlu olanların brütü üzerinden %3 işveren, %2 devlet payı ve %2 de sigortalı payı olarak alınır(Alper 1999: 8). Fakat bu oranlar 2001 yılında ülkemizde meydana gelen ekonomik krizin oluşturduğu olumsuz etkilerinin azaltılması gayesiyle, 2002 Mali Yılı Bütçe Kanunu ile işsizlik sigorta primi birer puan azaltılmaktadır. Bunun sonucunda oluşan yeni oranlar ise işçi %1, işveren %2 ve Devlet payı %1 olarak uygulamaya konulduğu görülmektedir (Pürsünlerli 2003: 126).

İşsizlik sigortası kanunda açıklandığı üzere, işsizlik sigortası primlerinin toplanmasından SGK sorumludur. Diğer her türlü hizmet ve işlemlerden ise İşçi ve İş bulma Kurumu Genel Müdürlüğünün sorumluluğundadır (Gök ve Yalçın, 2015: 235). Ayrıca işsizlik ödeneğine hak kazanabilmek için, belirli bir zaman prim ödemesi yapılması ile birlikte hizmet sözleşmesinin kanunda belirtildiği şekilde sona erdirilmesi gerekmektedir (Tozan 2000: 83).

2.3.1.2.3. Gelir Vergisi

Gelir vergisinde, bilindiği üzere vergiyi meydana getiren olay gelirin elde edilmesidir. TVS' inde genel olarak ücret gelirleri elde etme anında vergilendirilmektedir (Bağdınlı 1998: 61). Günümüzde tüm ücretler gelir vergisine tabi tutulmaktadır. Asgari ücrette bir ücretler içinde yer almasından dolayı elde edildikleri anda vergilendirilmektedir. Asgari ücrette gelir vergisi hesaplanırken, brüt asgari ücretten işçi Sosyal Sigorta primi, İşsizlik sigortası primi ve özel indirim tutarı düşürüldükten sonra, gelir vergisi matrahına ulaşılır. Bu matrah üzerinden %15 olarak gelir vergisi tutarı hesaplanır (Pürsünlerli 2003: 127).

Tablo 4. 2019 Gelir Vergisi Tarifesi

<i>GELİR DİLİMİ</i>	<i>VERGİ ORANI</i>
<i>18.000 TL'ye kadar</i>	<i>%15</i>
<i>40.000 TL'nin 18.000 TL'si için 2.700, fazlası</i>	<i>%20</i>
<i>148.000 TL'nin 40.000 TL'si için 7.100 TL, fazlası</i>	<i>%27</i>
<i>148.00 TL'den fazlasının 148.000 TL'si için 36.260, fazlası</i>	<i>%35</i>

Kaynak: www.ailevecalisma.gov.tr

Tablo 11 incelendiğinde asgari ücretin vergilendirilmesi yönünden iki temel unsurun ön plana çıktığı görülmektedir. Bu unsurlardan ilki, ücret gelirleri ile diğer gelirler de farklı tarife uygulanması. Bu unsurlardan ikincisi ise, tüm yükümlülere kapsayan bir AGİ uygulamasının var olmamasıdır. Gelişmiş ülkeler incelendiğinde, negatif gelir vergilemesi, sosyal mali transferler ve vergi tarifesinde ilk gelir diliminin sıfır veya daha düşük oranda tespit edilerek yoksulluk sınırı altında kalanlar için en az geçim düzeyini devam ettirecek bir gelir sağlamak için çalışılmaktadır. Bunun aksine Türkiye'de ise asgari ücretle geçimini sağlamaya çalışan ailenin asgari ücretin düşüklüğünün yanında asgari ücret üzerinden alınan vergi vb. mali yüklerden dolayı geliri daha da azalmaktadır (Şener 2010: 283).

2.3.1.2.4. Damga Vergisi

Damga vergisi, kişilerin veya topluluklarının kendi aralarında ya da devlet ile ya da devlet ile yapmış buldukları bazı hukuki işlemlerden dolayı düzenlenen, bir konuyu ispat ve belli etme niteliği taşıyan kağıt ya da belgeler üzerinden alınan bir hukuki vergi olarak tanımlanmaktadır (Fartun ve Pınar 2011: 3). Damga vergisi

harcamalar üzerinden alınan bir vergi olarak görülmektedir. Çünkü verginin ödenmesi genel olarak ya harcamalar esnasında ya da yapılan bu harcamaların içinde söz konusu olmaktadır. Damga vergisinde vergiyi doğuran diğer olay ise yapılan bir hukuki işlemden dolayı bir kağıdın düzenlenmesi gerektiğinden yani damga vergisi harcamalar üzerinden alınan vergiler üzerinde hukuki muamele vergilerinin bir alt türünü oluşturmaktadır. Kısaca damga vergisi tek ya da iki taraflı bir hukuki işlemi konu alan muamele vergisidir. İdari kararların alınmasında veya tasarruflar gibi tek taraflı hukuki sözleşmeler gibi işlemlerden de damga vergisi alınmaktadır (Öncel vd. 2016: 437) Asgari ücret üzerinden de alınan damga vergisi oranı asgari ücretin %0,759 kadar bir oran olarak alınmaktadır. Yani bu oran 2019 yılında asgari ücret tutarı üzerinden hesaplandığında 19,42 TL tutarına denk gelmektedir.

2.3.2. Asgari Ücretten Alınan Gelir Vergisi Yükünün İncelenmesi

Genel anlamıyla bakılacak olursa vergi yükü, toplumun ya da çeşitli kesimlerin sahip oldukları gelir oranına göre paralel olarak katlanmak zorunda vergi tutarıdır (Edizdoğan ve Çelikkaya 2010: 30). Yani bir ülkede ödenen toplam verginin GSYH' ya oranını ifade eden vergi yükü, ekonomik kaynakların ortak tüketim ve yatırım harcamalarına tahsis edilen bölümüdür. Vergi yükü o toplumda bireylerin kişilerin katlanmak zorunda oldukları miktarın belirlenmesi açısından önemli olduğu kadar, gelir dağılımı, ekonomik büyüme ve iktisadi yönden istikrarın sağlanması hedefleri için önemlidir (Arıkan 2009: 10).

Türkiye'de ise gelir vergisi incelendiğinde özellikle asgari ücretliler üzerinde önemli bir yük olarak görülmektedir. Asgari ücretliler 2019 yılı itibariyle gelirlerinin yüzde 20'lik kısmını vergi olarak ödemektedirler. Bu yük zaten asgari düzey de olan işçinin gelirinin daha da düşmesine sebep olmakta ve refah seviyesinin azalmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de 2019 yılı itibariyle 326 TL olan gelir vergisi yükü, yıllık olarak ele alınacak olursa toplam da 3,900 TL tutarına denk gelmektedir. Yani bu şu demek oluyor asgari ücretli bir çalışan neredeyse 2 ay bedava çalışması anlamına gelmektedir. Bu yükün kaldırılması halinde görüldüğü üzere asgari ücretli bir çalışan

yıllık 3,900 TL tutarında bir gelir elde etmiş olacak ve bu refah seviyesinin artması anlamında önemli bir katkı sunacaktır.

2.3.3. Asgari Ücretin Toplam Vergi Yükü

Asgari ücretli bir çalışanın toplam ne kadar vergi ödediği hesaplanacak olursa, gelir vergisi ve kesintilerin yanında ödemek zorunda kaldığı dolaylı vergi yükünün de dahil edilmesi gerekmektedir. Asgari ücrete dolaylı vergiler de eklendiğinde bir ailenin açlık sınırının çok altında yaşadığı kesin bir şekilde görülmektedir. Türkiye yaşayan bir asgari ücretle yaşayan bir kişinin bir ayda ödemek zorunda kaldığı vergileri ortalama olarak aşağıdaki tablo da gösterilecektir.

Tablo 5. Asgari Ücretli Çalışanın Ortalama Ödediği Vergiler

Asgari Ücretlinin Ödediği Toplam Vergiler	MİKTARI
Kesintiler Toplamı (AGİ Düşülerek)	538
Elektrik-Su-Doğalgaz	130
İnternet Kullanımı	16
Telefon Kullanımı	49
Mutfak ve Yemek	32
Ulaşım-Giyim	45
Emlak Vergisi	19
Genel Harcamalar	15
TOPLAM	848

Kaynak: www.ailevecalisma.gov.tr

Tablo 12 incelendiğinde Türkiye de asgari ücretle çalışan bir ailenin toplam vergi yükü görülmektedir. Ortalama olarak ele alınan giderler minimum düzeyde hesaplanmıştır. Asgari ücretle çalışan bir kişinin; kaynaktan yapılan kesintileri AGİ de düşülecek olursa yani toplam kesintiler 538 TL, elektrik-doğalgaz-su faturaları aylık 230 TL geldiği varsayılırsa 130 TL vergi, aylık ortalama 68 TL'lik bir internet kullanımı için 16 TL vergi ödediği görülmektedir. Aynı zamanda eşinin ve kendisinin toplam aylık 100 TL'lik bir faturası için ÖTV, KDV ve telsiz kullanımı için toplam 48 TL vergi, asgari ücretle çalışan bir aile ortalama aylık 400 TL'lik mutfak gideri olduğu düşünülürse %8 KDV oranından 32 TL vergi, aylık ailesiyle birlikte giyim ve ulaşım için 300 TL harcayan birisi 45 TL vergi ödemektedir. Asgari

ücretli çalışanın 100 bin TL değerinde bir eve sahip olduğu varsayılırsa aylık 19 TL emlak vergisi ve son olarak diğer genel harcamaları için ise 15 TL vergi verdiği varsayılırsa, toplam 2019 yılı itibariyle 848 TL vergi ödemiş olmaktadır. Türkiye şartlarında düşünülecek olursa sadece vergilere 848 TL ödenmesi asgari ücretlinin geçim sıkıntısı çekmesine hatta açlık sınırının altına itildiğini göstermektedir (Bingöl 2019: 2).

2.3.4. Türkiye ve Bazı Ülkelerin Asgari Vergi Yükü Yönünden Analizi

Ülkelerin vergi yükü yönünden karşılaştırıldığında ülkeden ülkeye göstermesinin yanında, gelişmiş ülkelerin çoğunda verginin ele geçen net tutar içindeki payının yüksek oranda olduğu görülmektedir (Berksü 1991: 22). Ülkemiz açısından ele alınacak olursa, bir ülkede vergi ahlakının ve bilincinin oluşmasında en önemli konuların başında vergi yükünün adaletli bir şekilde dağıtılmasından geçmektedir. Bu yönüyle Türkiye’de vergi yükünün adil bir şekilde dağıtılmadığı artık bilinen bir gerçektir. Zira gelir vergisi tarife yapısındaki sorunlar, toplam vergi gelirlerinin %65’i dolaylı vergiler yoluyla sağlanması ve elde edilen vergilerin harcanmasından daha çok zengin kesimin yararlanması vergi yükünün çoğunun az gelirliliğin üstünde kalmasına sebep olmaktadır (Gök ve Yalçın 2015: 240).

Tablo 6. Ülkelere Göre Ücretliler Üzerindeki Vergi Yüğü

ÜLKELER	VERGİ YÜKÜ
1-FRANSA	% 18.2
2-BELÇİKA	% 20.7
3-İTALYA	% 19.3
4-ALMANYA	% 21.7
5-İSPANYA	% 13.9
6-ABD	% 14.2
7-JAPONYA	% 16.3
8-HOLLANDA	% 24.6
9-İSRAİL	% 15
10-KORE	% 12.2
11-İSVİÇRE	% 3.5
12-ESTONYA	% 4.8
13-KANADA	% 1.2
14-ÇEK CUMHURİYETİ	% 0.8
15-TÜRKİYE	% 25.9

Kaynak : www.worldbank.org

Tablo 13 de ücretli çalışanın ülkelere göre maruz kaldığı vergi oranları görülmektedir. Tablo incelendiğinde 15 ülke arasında vergi yükü en fazla olan ülke Türkiye olarak görülmektedir. Türkiye’den sonra Almanya ve Hollanda da ücretlilerden alınan vergi oranları % 20’nin üzerinde olduğu görülmektedir. Vergi yükü yönünden en düşük ülke ise görüldüğü üzere Çek Cumhuriyetidir. Çek Cumhuriyeti diğer Avrupa ülkelerine göre asgari ücret düzeyi düşük olmasına karşın buradaki eksikliği düşük vergi oranlarıyla bu olumsuzluğu ortadan kaldırmaktadır. Yine en düşük vergi yüküne sahip ülkelerden bir diğeri Kanada’dır. Kanada da yaşam koşulları pahalı olmasından dolayı vergi yükü düşük seviyelerde tutulmuştur.

2.3.5. Türkiye’de Asgari Ücret Vergilerinin Düşürülmesine Yönelik Uygulamalar

Türkiye de asgari ücret üzerindeki vergilerin düşürülmesine yönelik en önemli uygulama AGİ uygulamasıdır. Asgari geçim indirimi asgari ücretlinin

üzerindeki vergi yükünü azaltmayı amaçlamasının yanında fizyolojik olarak varlığını sürdürebilmesi gerekli desteğin sağlanmasını da amaçlamaktadır.

Ücretlerin vergilendirilmesinde, ücretler üzerinde oluşan vergi yükünü hafifletmek amacıyla, bazı indirimlere başvurulmaktadır. Türkiye’de uygulanan sakatlık indirimi ve özel indirim de bu amaçla uygulanan indirimler arasındadır (Pürsünlerli 2003: 30).

2.4. Türkiye’ de Asgari Ücret Üzerine Görüşler

Türkiye’de asgari ücret işçi, işveren ve devlet kesimi tarafından oluşturulan Asgari Ücret Tespit Komisyonu tarafından belirlenmektedir. İşçi ve işverenin çıkarlarının çatıştığı bir ortam da devlet her iki taraftan da konuya yaklaşarak ekonomik dengelerin bozulmasının önüne geçmeye çalışmaktadır. Burada devlet temsilcisi olan Tüik’ in asgari ücretin tespitine ilişkin görüşlerine, işçi temsilcileri olan Türk-İş, Hak-İş Ve Disk ‘in asgari ücret üzerine savunduğu fikirleri ve son olarak da işveren kesiminin asgari ücret konusundaki görüşlerine yer verilmektedir.

2.4.1. TÜİK’ in Görüşü

Türkiye’de belirlenen asgari ücret tanımının aksine, işçinin gıda, konut, giyim, sağlık, ulaşım ve kültür gibi zorunlu ihtiyaçlarını bile asgari seviyede karşılamaya yetmemektedir. Asgari ücretin belirlenmesini bilimsel esaslara göre yapmak gerekmekte, göreceli bir hal almasını engellemek gerekmektedir. Asgari ücretin belirlenmesi öncelikle günlük kalori miktarı belirlenmekte ortalama 3500 kalori, ki kalori üzerinden hesaplanması bile mağduriyetlere yol açabilmektedir, ardından TÜİK’in yapmış olduğu anketlerde en düşük gelir gruplarında beslenme giderlerinin diğer giderlerine oranına oranlanmakta, buradan yola çıkarak aynı oranların asgari ücretin belirlenmesi için asgari ücretlere uygulanması suretiyle asgari ücret oluşturulmaktadır.

Belirlenen bu oranın asgari ihtiyaçları karşılayacağı tartışmalıyken, bunun üzerinden bir de çeşitli kesintiler de yapılmakta asgari ücret iyice azalmaktadır. Ayrıca zaman geçtikçe tüketim ve beslenme alışkanlıkları da farklılaşmakta, tüketim ve beslenme kalıplarında ki bu değişiklikler de mutlaka dikkate alınmalıdır. Bunların

dışında asgari ihtiyaçlar kalemlerinin içine kültürel ve diğer sosyal ihtiyaçlar dikkate alınmamakta, çalışanın sadece biyolojik bir varlık olduğu düşünülmektedir. Zorunlu ihtiyaç olarak daha çok fizyolojik asgariyi karşılayan bir anlamda kullanıldığından dolayı, işçinin manevi, kültürel ihtiyaçlarını da içine alan sosyo-kültürel asgari ücreti sağlanmasına yönelik bir çalışma yapılmamaktadır (Avsallı ve Korkmaz 2012: 161).

2.4.2. TÜRK-İŞ' in Görüşü

Asgari ücret, işçi ve ailesinin o günün ekonomik ve sosyal şartlarına uygun insan onuruna yaraşır bir şekilde yaşamaya olanak sağlayacak bir ücrettir. Bu tarafından bakılınca asgari ücret, bir üretim faktörü olarak emeğin karşılığı olmasının da ötesinde, insanın yaşaması, varlığını devam ettirebilmesi için gerekli olan gelir kaynağıdır. Yani kısaca “Kutsal Ücret” olarak tanımlanmaktadır (Bağdadioğlu 1999, 26). Türk-İş'e göre asgari ücret kutsal bir ücrettir. Yani asgari ücret çalışana insanca yaşayabileceği bir gelir sağlama amacı taşıması yönünden dolayı sosyal yönden önemi daha fazla artmaktadır (Kutal 1969: 229).

Asgari ücretin sosyal yönünün olması sebebiyle, asgari ücret düzeyi belirlenirken sadece işçinin şahsı dikkate tespit edilmesi yanlış bir tutumdur. İşçinin ailesi de dikkate alınarak belirlenmesi gerekmektedir. Ancak böyle Anayasa da ifade edildiği gibi “insan haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlamak” amacına ulaşılabilir (Kutal 1969: 227). Asgari ücret düzeyinin tespiti çalışmalarında ise, etkin bir sosyal politika aracı olarak işçileri düşük ücrete karşı korunması öncelikli hedefleri ve amaçları arasındadır. Modern bir toplumda hayatını devam ettiren bir işçinin, ailesi ile birlikte olması gereken ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde asgari ücretin tespitini sağlayabilmek büyük öneme sahiptir (Bağdadioğlu 1999: 27).

TÜRK-İŞ asgari ücretin tespiti çalışmalarında Uluslararası Çalışma örgütü'nün bu alandaki sözleşme ve tavsiye kararlarında yer alan şartların ve yorumların esas alınmasını savunmaktadır. Bu çerçevede, işçi kesimi olarak; asgari ücret, işçi ve ailesinin günün ekonomik ve sosyal şartlarına uygun insanca yaşamasına olanak sağlayacak bir ücretin tespit edilmesi, tespit edilen tutarın çalışanın eline net geçecek şekilde belirlenmesi, asgari ücret tespit edilirken, işçinin ailesinin de tüketim harcamalarının dikkate alınarak belirlenmesi beklenmektedir. Aynı zamanda asgari

ücret tüm ülkede aynı olacak şekilde, sanayi ayrımı ve yaş, cinsiyet ayrımı yapılmadan tespit edilmesi, işçinin satın alma gücünün zamana karşı korunabilmesi için gerekli artışın ayrıca ilave edilmesini istemektedir. Son olarak tespit edilen asgari ücretin gelir dağılımında adaleti sağlamaya yönelik olması ve refahı artırıcı düzeyde olması İlkeleri savunulmakta ve asgari ücret tespit edilirken bu ilkelerin öncü olarak alınması talep edilmektedir (Bağdadioğlu 1999: 28).

2.4.3. DİSK' in Görüşü

Disk Türk- İş'ten ayrılarak 13 Şubat 1967 yılında kurulan önemli işçi sendikalarından bir tanesidir. Disk'in Türk-İş'ten ayrılmalarının en önemli sebebi ise Türk-İş 'in tüzüğünde yer alan "işçilerin adil bir ücret elde etmeleri" belli başlı hedeflerinden biri olmasına rağmen, hangi hükümet başa gelirse onun paralelinde politikalar üretmesi sebebiyle ayrılma kararı almışlardır (Kutal 1969: 232).

Ücret, içinde yaşadığımız kapitalist düzen içinde işçi-işveren arasındaki ilişkilerinin, yani sınıflar arası çekişmenin ana kaynağını oluşturmaktadır. Görülüyor ki, kapitalizm yaygınlaştıkça, ona bağlı olarak işçi ve diğer ücretli grup ve sınıflar gelişeceğinden, ücretin ve onun çevresindeki sorunların önemi de artacak ve yoğun şekilde yaşanacaktır. Ücret işçinin en önemli geliri olmasından dolayı ücret miktarı işçinin hangi geçim seviyesinde yaşayacağını da belirler (Türk-İş 1978: 178).

Günümüzde işverenler özellikle asgari ücretin artışından yakınlıkla rekabet güçlerinin dış piyasa azaldığını dile getirmektedirler. Disk'in bu konudaki görüşü ise, işverenlerin yakınmalarının sahte olduğu ve daha fazla kar elde etmek için bunu bir sorun gibi göstermektedirler (Türk-İş 1978: 30). Disk'e göre asgari ücretin işçiler lehine bir şekilde tespit edilebilmesi için işçilerin iktidara geçebilmesi ile mümkün olacaktır. Çünkü günümüze kadar tespit edilen bütün asgari ücretler halkımızı açlığa mahkum edecek miktarda belirlenmiştir. Görüldüğü gibi DİSK asgari ücret rejiminin düzeltilmesinde bir takım tedbirlerden ziyade, çareyi siyasi faaliyetlere önem vermekten geçtiğini vurgulamaktadır (Kutal 1969: 233).

Bir diğer yönüyle Disk'e göre asgari ücret, işçiye ailesi ile birlikte yaşadığı toplumda da kabul edilebilir bir yaşam düzeyi sağlayan ve diğer yönden işverenlerin daha düşük bir düzeyde ücret ödemesini engelleyen, bu yönüyle zorlacı bir yapısı olan

sosyal bir ücrettir şeklinde bir tanımlama yapılmıştır. Fakat Disk kabul edilebilir yaşam düzeyinin yanında işçilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak bir asgari ücreti de kabul etmektedir İşçilerin temel ihtiyaçları açacak olursak, Disk çalışan ve ailesinin kabul edilebilir hayat seviyesine ulaşabilmesi için hangi ihtiyaçlarını hangi düzeyde karşılanması gerektiğini verilerle ortaya koymak zorunluluğunu savunmaktadır. Genellikle Disk, beslenme ihtiyacı işçi ve ailesi için kısıtlanması mümkün olmayan temel ihtiyaçlardan biri olarak kabul eder. Çünkü işçiye daha verimli çalışabilmesi için verimli bir beslenmeye sahip olarak verimliliğinin artırılması sağlanabilir (Türk-İş 1978: 31).

2.4.4. HAK-İŞ'in Görüşü

Türkiye'nin ikinci büyük işçi temsilcisi olan Hak-İş, 22 Ekim 1976 yılında Ankara da faaliyetlerini başlattığı görülmektedir. Hak-İş'in kuruluşun amaçlarından en önemlisi, insana değer veren ve insanı merkez olarak gören bir yaklaşımla çalışma hayatına getirdiği yeni öneriler ve yaklaşımlarla çalışanların yaşam koşullarının iyileştirilmesi yönünde çaba sarf ettiği görülmektedir. Hak-İş'in asgari ücrete bakışı incelendiğinde, asgari ücreti sosyal bir ücret görmekte ve oluşan gelir dağılımı eşitsizliğini giderici bir sosyal politika enstrümanı olarak kullanılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca Hak-İş, asgari ücretin sosyo-ekonomik kriterlere uygun olarak yeni bir yaklaşımla tespit edilmesi ihtiyacının olduğu görüşünü savunmaktadır. Asgari ücret, işçinin ve ailesinin yaşam standartlarını yükseltmenin bir aracı olarak belirlenmesi görüşü dile getirilmektedir. Hak-İş işsizliğin ve fakirliğin azaltmak amacıyla Türkiye'de bulunmayan Bireysel Düzenli Asgari Gelir Desteği'nin uygulanmasını istemektedir. Bu uygulamayla birlikte Türk Anayasasında var olan sosyal devlet ilkesinin uygulanması sağlanmakta aynı zamanda gelir dağılımı adaletsizliğinin ortadan kaldırılmasında, toplumsal huzur ortamının oluşturulmasında ve fakir kişilerin ötekileştirilmesi yerine sosyal hayata katılmasına yardımcı olacağı görüşü savunulmaktadır (Hak-İş 2015).

2.5.5. İşverenlerin Görüşü

İşçi ve işverenin ortak hayatlarında takip ettikleri en önemli amaç biri diğerine bir menfaat sağlamak değil tam tersi her iki taraf da kendi çıkarlarını maksimize etme çabasındadır. Yani toplumsal ve siyasi tarafından bakılacak olursa

herhangi bir girişimcinin tek amacı sadece topluma yarar, istihdam yaratmak ve işçiye para kazandırmak olmadığı gibi işçinin de sadece patrona para kazandırmak ya da para almadan çalışma gibi bir tutum da olamayacağı açık bir şekilde görülmektedir(Türkekul 2010: 8). Burada kendi çıkarlarını düşünen iki grubu bir arada tutup anlaşmazlıkları ortadan kaldırmak ve üretimin artmasını sağlama görevi devlete düşmektedir.

İşverenlerin asgari ücret konusundaki görüşlerine bakacak olursak;

Ekonomisi gelişmemiş bir ülkede işçi ücretlerinin yüksek olmaması gerektiği gibi, zengin bir ekonomide de işçilerin ihtiyaç içinde bulunmaması gerekmektedir. Yani ülkemizdeki asgari ücret düzeyi de bu temel prensibe göre değerlendirilmeli ve milli düzeyde bir asgari ücret politikasının belirlenmesinde ekonomik gerçeklikler göz önünde bulundurularak karar verilmelidir.

Asgari ücretlere yapılan artışlar ve sosyal yardımlardaki artışlar, maliyetlerin artmasına neden olan önemli sebeplerde olmuş ve bunun sonucunda fiyatlardaki artışlara neden olmuştur. Bu durum ise işletmelerin Uluslararası piyasada rekabet gücünün azalmasına neden olmuştur.

Asgari ücret konusunda tek taraflı politik düşüncelerle, ülkemizin ekonomik ve sosyal şartlarını dikkate almayarak işçileri aşırı bir korumacı şekilde ve tek taraflı kanunlar çıkarmak ülkenin sosyal ve ekonomik yönden dengesini bozmasına neden olmakta ve ayrıca çalışma barışını olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı devletin dolaylı yollarla ücretleri etkileme politikalarından vazgeçmelidir. Ayrıca bazı ekonomik sorunların üstesinden gelebilmek için, İngiltere, Fransa ve diğer gelişmiş ülkelerde olduğu gibi belirli bir süre için devletin ücret politikalarının belirlenmesinde çok büyük rol oynamamalıdır (TÜRK-İŞ 1978: 175).

2.5. Türkiye’de Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılmasının Ekonomik Etkileri

Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılması konusu son günler de siyasi olarak tartışılan konuların başında gelmektedir. Asgari ücretli çalışan sayısının çok olduğu Türkiye’de asgari ücretin sosyal yönüne vurgu yapan kesimin ortaya

çıkardığı sonuç elbette ki asgari ücretin vergi dışı bırakılması yönündedir. Bu durumu da şöyle açıklanmakta; asgari ücretin çalışanın zorunlu ihtiyaçlarını sağlayabilmesi için hesaplanan en alt tutar olması nedeniyle vergi alınması halinde belirlenen en alt miktarın da altında bir gelir elde etmesine neden olmaktadır. Ayrıca düşük gelirlerden vergi alınmayarak sosyal devlet anlayışının gereğinin uygulanması sağlanmış olmaktadır

Kapitalist sistemin ve piyasa ekonomisinin ortaya çıkardığı sosyal ve ekonomik problemlerin, gelir dağılımında oluşan dengesizliklerin giderilmesi için yani kısaca ikinci bölüştürme kamu ekonomisi araçlarıyla müdahale de bulunularak yeniden bir ikinci bölüştürme sağlanırsa bir takım iyileşmeler ve düzenlemeler meydana gelebilmektedir. İkinci bölüştürmenin en önemli araçlarından birisi vergileme yoluyla yapılırken, ikinci olarak asgari ücret düzeyinin tespit edilmesi olarak görülmektedir. Asgari ücretin tespiti doğru bir şekilde yapıldığı takdirde ikinci bölüştürmenin önemli araçlarından biri olmakta ve yapılan bölüştürmenin adil bir şekilde gerçekleşmesini sağlamada önemli bir göreve sahiptir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması iki farklı şekilde meydana gelmektedir. İlk olarak asgari geçim indiriminin asgari ücretten kesilen vergi kadar artırılarak sağlanabilir ve bu olgu bakanlar kurulu kararıyla sağlanabilmektedir. İkinci olarak asgari ücret bir madde eklenmesi yoluyla, yalnız ücretli çalışanlar için asgari ücretin vergi dışı bırakılması sağlanabilmektedir (Akın 2010: 8).

Asgari ücretin vergi dışı bırakılması halinde devletin oluşacak olan vergi kaybı sanıldığı kadar yüksek olmadığı görülmektedir. Çünkü ayırma ilkesi gereğince asgari ücretin belli bir kısmı zaten vergi dışı bırakılmakta ve asgari geçim indirimi kadar bir miktar ücrete eklenerek vergi miktarı azaltılmaktadır. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması halinde bazı sorunları da doğurmaktadır. Bu sorunlardan biri şirketlerde kanuni temsilcilere ve denetçilere asgari ücret düzeyinde bir ücret veya huzur hakkı ödemelerinin yapılması ile ilgilidir. Türkiye'deki şirketlerinin önemli bir kısmı aile şirketi olması dolayısıyla asgari ücretin vergi dışı bırakılması ile birlikte bu şirketler için cazip bir durum oluşmaktadır. Yani aile üyelerini asgari ücret üzerinden gösterilip vergi kesintisi olmamaktadır. Bu durum özellikle anonim şirketlerde, yönetin üye sayısına bağlı olarak, her yıl milyonlarca TL sıfır maliyetle

yani diğer bir ifadeyle damga vergisi maliyetiyle gider olarak gösterilebilmektedir (Pürsünlerli 2003: 156).

Asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının olumsuz etkilerinden bir diğeri kurumsallaşmayı olumsuz yönde etkileyebileceği görüşüdür. Gerçek usulde gelir vergisi mükellefi konumundakilerin, asgari ücretin yıllık turarı kadar bir gelirin vergi dışı bırakılması durumunda mükelleflerin işletmelerini kurumlar vergisine tabi olacak şekilde dönüştürmekten, diğer bir ifadeyle kurumsallaştırmadan uzaklaştırarak gerçek usulde gelir vergisi mükellefi olma yolunu tercih etmelerine neden olacaktır. Bu durum bir taraftan vergi kaybının artmasına neden olurken, diğer taraftan ise kurumsallaşmayı olumsuz bir şekilde etkilediği görülmektedir (Pürsünlerli 2003: 169).

Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılması konusu gündeme geldiğinde, Avrupa ülkelerinde de asgari ücret üzerinden alınan vergilerin tamamının vergi dışı bırakılmadığı ve bu yüzden de bunu örnek göstererek Türkiye’de de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasına gerek olmadığını savunan bir kesimin olduğu görülmektedir. Fakat Türkiye’de asgari ücret miktarının Avrupaya göre çok düşük olması ve sosyal yardımların yetersiz olmasından dolayı ücretli kesimlerin ve özellikle düşük gelire sahip çalışanların aldıkları asgari ücretin vergi dışı bırakılarak korunması gerekmektedir (Saraçoğlu 2007: 193). Diğer yandan asgari ücretten vergi alınmaması yoluyla düşük gelirliler kişilerin almış oldukları ücretlerin artması sonucunda, işçilerin fiziki ve manevi yönden güçlerinin artması sağlanmış olmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde çalışan büyük grupların daha isteki çalışmasına ve bu kesimi çalıştıran işletmelerin üretiminde artış meydana gelmesi sonucunda verimlilik artışı meydana gelmektedir. Tüm bu olgular işletmelerin satış gelirlerini ve karlılıklarının artmasını sağlamaktadır (Bosnalı 2000: 317).

2.5.1. İstihdam Üzerine Etkisi

Asgari ücretin vergi dışı bırakılması durumunda, istihdamın olumlu yönde etkileneceği görülmektedir. Asgari ücretten vergi alınmaması üretim maliyetlerinin ciddi manada düşmesini sağlamakta ve bu maliyette yaşanan azalmaya bağlı olarak istihdamda da bir artış meydana gelmektedir. Ayrıca asgari ücretin vergi dışı

bırakılması sonucunda işverenler çalıştırdıkları tüm çalışanları asgari ücretten sigortalama yolunu tercih etmeye yönelmektedir. Bu uygulama sayesinde işletmelerin prim yükünde bir azalma olmakta ve asgari ücretin vergi dışı bırakılması sonu kayıt dışı istihdamın büyük ölçüde önüne geçilmiş olmaktadır. Asgari ücretten vergi alınmaması durumunda kişileri kayıtlı sektörde istihdama yönelmesi sağlamaktadır. Kişilerin asgari ücretten sigortalı görünmesi işverenler lehine bir uygulama olması durumunda işverenler tarafından daha çok tercih edilmektedir. İşçiler yönünden değerlendirildiğinde ise sosyal bir güvence elde etmenin sağladığı fırsattan yararlanabilmek için asgari ücretten sigortalı olarak istihdam edilme eğilimine yönelmektedir (Pürsünlerli 2003: 175).

OECD ülkeleri incelendiğinde istihdam edilen bir asgari ücretli çalışanın vergi yükü bakımından işletmeye maliyeti en yüksek %43, ile Türkiye olduğu görülmektedir. OECD ülkelerinde asgari ücret üzerinden alınan vergiler ile işçi ve işveren sosyal güvenlik primlerinin toplamının işgücü maliyetine olan oranını inceleyen bir araştırmaya göre, istihdam vergi yükü bakımından %43,2 ile Türkiye birinci sırada yer almakta, %41,4 ile İsveç ikinci sırada ve %40,2 ile Belçika istihdam edilen bir işçinin ücretinden alınan sıralamada üçüncü sırada yer almaktadır. OECD ülkelerinin istihdam edilen işçiden alınan vergi yönünden değerlendirildiğinde, Türkiye de prim ve vergi oranının çok yüksek olduğu görülmekte ve istihdamın önündeki en büyük engelin olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca Türkiye’de mevzuat ve vergi yükü engelleri sebebiyle Türkiye’ye yabancı sermayenin gelmemesine yol açtığı gibi Türkiye de yer alan sermaye sahipleri de maliyet yönünden daha ucuz yerlere doğru gitmektedir. Eğer Türkiye’de istihdamın artması isteniyorsa işverene yüklenen vergi ve sosyal güvenlik yükleri olabildiğince aşı çekilmelidir (Gündoğan ve Biçerli 2004: 197).

2.5.2. Tüketim Harcamaları Üzerine Etkisi

Türkiye’de asgari ücretin vergi dışı bırakılması sonucunda vergi gelirinde yaşanacak bir azalmanın asgari ücretle geçinen kesime nasıl yansıtacağı konusu tartışmalı bir konudur. Bu konuyla ilgili olarak, gerek politikacılar gerekse bu konunun muhatabı konumunda olan siyasiler çok farklı açıklamalar yapmaktadır. Kimi kesimler, devletin elde ettiği vergilerin azalacağı konusuna vurgu yaparken,

kimi kesimler ise Türkiye’de asgari ücretli kesimin fazla olduğunu ve eline geçecek miktarından artmasından dolayı tüketimi olumlu etkileyeceği görüşünü savunmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde asgari ücretli kesimin ekonomik yapı içerisinde aynı zaman da bir tüketici olduğu düşünüldüğünde asgari ücretin vergi dışı kalması durumunda tüketim harcamalarında bir artış meydana getireceği görülmektedir (Çiçek 2018: 35).

Asgari ücretten vergi alınmaması durumunda çalışanın elde ettiği net ücrette bir artış meydana getirmesiyle oluşan ek gelir sebebiyle, asgari ücretlilerin marjinal tüketim eğilimlerinin de yüksek olmasından dolayı tüketim harcamalarında bir artışın oluşması sağlanarak üretim ve verimliliğin artışı sağlandığı görülmektedir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken bir husus tüketim harcamalarının artması sonucunda meydana gelebilecek fiyatlar genel düzeyinin yükselmesi olgusu oluşabilmektedir (Pürsünlerli 2003: 176)

2.5.3. İşveren, İşçi Ve Kamu Üzerindeki Etkisi

Asgari ücretten vergi alınmaması durumunda, bundan olumlu olarak en çok etkilenecek kesim özel sektörde faaliyet gösteren işveren kesimi olduğu görülmektedir. Asgari ücretin vergi dışı bırakılması halinde işletmelerin üretim maliyetlerinde önemli bir miktarda azalma meydana gelmekte ve asgari ücretin tespit edilmesi işveren açısından daha büyük öneme sahip olmaktadır. Asgari ücretten vergi alınmaması durumunda üretim maliyetlerinin azalacağından dolayı işverenler elinden geldiği kadar asgari ücretin az artırılması için daha fazla çaba sarf etmektedir. Böylelikle üretimde rekabet gücünün arttığı görülmektedir. Türkiye’de özellikle sigortalı çalışan işçiler, işverenler “net ücret” üzerinden anlaşma yaptıkları için işçilerin vergi ve sigorta kesintileri genel olarak işveren tarafından üstlenilmektedir. İşverenler ödemesini yaptığı vergi ve primleri gider olarak yazabilmektedir. Bu durumdan dolayı işveren ailesini ya da tanıdıklarını işyerinde çalıştırmış gibi göstererek asgari ücretten sigortalı yapıp ve bu kişiler üzerinden kestiği vergi vb. giderleri gider olarak yazma imkanını yakalamış olmaktadır. Bu yolla işveren önemli bir miktarda vergi avantajı sağlamakla birlikte gerçeğin üzerinde işçi çalıştırmış gibi görünmektedir (Pürsünlerli 2003: 170).

Asgari ücretten vergi alınmaması halinde, işveren asgari ücret düzeyinin üzerinde sigortasız bir kişiyi işten çıkararak, çıkarılan kişinin yerine de asgari ücret düzeyinde çalışmayı kabul eden birini alabilmektedir. Ayrıca asgari ücretin vergi dışı bırakılmasından sonra, asgari ücretin çok düşük miktarda belirlenmesi de işverenin mali yükünü artırıcı etki göstermektedir.

Asgari ücretten vergi alınmaması durumu kamu yönünden incelendiğinde, bu ücretin vergi dışı bırakılacak olması sebebiyle bir vergi kaybı ortaya çıkaracak olmasından dolayı hükümetler açısından büyük öneme sahiptir. Asgari ücretin tespit edilmesine ilişkin çalışmalarda hükümeti temsil eden kesim, asgari ücretin düşük düzeyde tutulması için yani mümkün olduğu kadar az yükselmesini için çaba sarfedecek ve hatta işverenlerden taraf bi tutum ortaya koyacağı görülmektedir (Kızılot 1980: 188). Asgari ücretten vergi alınmaması durumunda devlet ciddi oranda vergi kaybına uğrayacak olmasından dolayı muhalefette olan parti kaldırılmasını savunduğu halde iktidara geldiğinde bunu uygulamamaktadır. Bilindiği üzere birçok işletme yüksek ücret verdiği işçiyi çoğu zaman asgari ücret üzerinden göstermektedir. Bu yüzden vergi kaybına uğrayan devlet, asgari ücreti vergi dışı bırakması durumunda daha da fazla vergi kaybına uğrayacağı muhakkaktır. Fakat bu durumu göstererek asgari ücretten vergi alınmamasını savunan kesimin haklı olmadığı görülmektedir. Çünkü devlet vergi toplama görevini başarılı bir şekilde yapamıyorsa, bunun acısını asgari ücretli çalışan işçilerden çıkarılmasının yanlış olduğu görülmektedir. (Bosnalı 2000: 317)

Asgari ücretin vergi dışı bırakılması işçiler açısından incelendiğinde hem olumlu taraflarının hemde olumsuz taraflarının olduğu gözlenmektedir. Olumlu taraflarından birisi işçilerin ücretlerin de genel manada bir yükselme olmakta ve satın alma güçleri de artmaktadır. Fakat denetimlerin sıklaştırılmadığı yada bu durum işverenlerin kontrolünde olduğu zaman olumsuz taraflarını daha fazla hissettirmektedir. Olumsuz taraflarından biri, yüksek ücret alanların işten çıkarılmayla karşı karşıya kalacağı veya asgari ücret üzerinden sigorta yapılmasına gönüllü olanların işe alınması sonucun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İşçilerin büyük bölümü net ücrete göre anlaşma yapmaya başlayacak olması dolayısıyla kamu kesiminde çalışanların dışındakilerin net gelirinde belirgin bir artış

görülmemektedir. Yaşanan gelir artışları da asgari ücretin tespit edildiği dönemlerde ortaya çıkmakta ve etkisi kısa süre olmaktadır. Ayrıca asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının işçiler için olumsuz bir taraflarında biri de işçilerin elde ettikleri gelirin artması sonucunda tüketim miktarı artış göstermekte ve fiyatların yükselmesine neden olmaktadır. Bu durum ise satın alma güçlerinde herhangi bir artış meydana getirmemektedir (Pürsünlerli 2003: 171).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE ENFLASYON, İŞSİZLİK VE BÜYÜME' NİN ASGARI ÜCRET ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİN EKONOMETRİK ANALİZİ

Çalışmanın bu bölümünde ekonometrik yöntem olarak kullanılan zaman serisi analizi tanıtılmaktadır. Daha sonra ise Türkiye'de ki asgari ücretin enflasyon, işsizlik ve büyüme üzerindeki etkisi tespit edilmesi amacıyla yapılan veri analizi sonuçları yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Konusu ve Amacı

Bu çalışmanın konusunu, Türkiye'de ki asgari ücret yapısı ve asgari ücretin enflasyon, işsizlik ve büyüme üzerine etkisinin analiz edilmesi oluşturmaktadır. Türkiye'de düşük gelirli ücretle çalışan kişilerin çok fazla olmasından dolayı asgari ücrette ki artışın enflasyon, işsizlik ve büyüme üzerine etkisinin olup olmadığı, etkisi olduğu durumda ne gibi ekonomik sonuçlar doğurduğu araştırma konusunu oluşturmaktadır.

Günümüzde asgari ücret ülkelerin ekonomik politikalarını önemli ölçüde etkilemektedir. Asgari ücretin aşırı yüksek veya düşük belirlenmesi ekonomik dengelerin bozulmasına yol açmaktadır. Bundan dolayı asgari ücret artışının fazla olması işsizliğin artışına yol açmaktadır. Buradan yola çıkarak bu çalışmanın amacı asgari ücretin ne kadar artırılacağı belirlenirken işsizlik, enflasyon ve büyüme üzerinde bıraktığı etkinin araştırılmasıdır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular Asgari Tespit Komisyonu, işveren temsilcileri ve işçi temsilcileri yönünden yol gösterici bir nitelik taşıyabilir.

3.2. Literatür Taraması

Korkmaz ve Orhan (2006) çalışmalarında, 1969-2006 dönemi baz alınarak asgari ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişki analiz edilmektedir. Bu çalışmanın amacı, zaman serisi analizleri yardımıyla Türkiye emek piyasasına ilişkin asgari

ücret, işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkilerin neler olduğunun ortaya konulmasıdır. 1969-2006 döneminin dikkate alındığı analizlerde kullanılan enflasyon ve işsizlik serileri devlet istatistik enstitüsü yayınlarından derlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler analizi yapılmadan önce ilgili veriler durağanlık testine tabi tutularak değişkenler arasında eş-bütünleşme (kontegrasyon) olup olmadığı johansen tarafından geliştirilmiş eş-bütünleşme testiyle incelenmiştir. Eş-bütünleşik olan değişkenler arasındaki etkileşimi ortaya koymak ve etkisinin yönünü tespit etmek amacıyla Granger (1988) tarafından geliştirilen nedensellik testinden yararlanılmıştır.

Akgeyik ve Yavuz (2006) Türkiye’de asgari ücret milli gelir ve işsizlik ilişkisi analizi çalışmasındaki amacı, Türkiye’de tespit edilen asgari ücretin işsizlik ve istihdam düzeyi üzerindeki etkisini analiz etmektir. Bu çalışmanın ekonometrik analizinde birinci aşamada birim kök analizi uygulanmıştır. İkinci aşamada, uzun dönem ilişkisinin varlığının ortaya çıkarılması için koentegrasyon testi uygulanmıştır. Üçüncü aşamada ise ilk aşama sonucunda elde edilen bulguların değişkenler arasındaki granger nedensellik ilişkisinin araştırılması olmaktadır.

Rakıcı ve Vural (2011) çalışmalarında, asgari ücret üzerinde oluşan toplam vergi yükünü ve ücret tutarının anlamını araştırmaktadır. Ayrıca asgari ücretin vergi boyutu dikkate alınarak, asgari ücretten yapılan kesintiler ve net asgari ücreti incelemiş ve aynı zamanda asgari ücret üzerindeki vergi yükünü hesaplamıştır. Araştırma sonucunda, asgari ücretteki vergi yükünün yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Asgari ücrette yükselmeler olmasına rağmen, açlık ve yoksulluk sınırının altında yer aldığı görülmüştür.

Kargı (2013) çalışmasında, Türkiye ekonomisinin 2005-2012 dönemine ait çeyreklik verileri ile zaman serileri yöntemine başvurularak asgari ücretin, ücret yapışkanlığı etkilerini analizi yapılmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre asgari ücretin, yoksulluk sınırı ile arasındaki seviye yüksek olmakla birlikte, açlık sınırının üzerine çıkmış olduğu; enflasyonla karşılıklı bir etkileşim içinde olmadığı ve GSYİH artışları tarafından yeterince desteklenmediği sonucuna varılmaktadır. Ayrıca, yüksek işsizlik nedeniyle, düşük asgari ücretin, piyasalardaki cari ücret düzeyini de aşağı çektiği ve asgari ücretli istihdamının giderek arttığı sonucu elde edilmiştir.

Fonti ve Gori (2011), asgari ücret uygulamasının gelir dağılımı adaletini sağlayan eşitlikçi bir etkisinin yanı sıra, ekonomik büyümeyi ve refahı arttıran etkilerinin de olabileceğini göstermiştir. Irmen ve Wigger (2002) de benzer şekilde, emek ve sermaye faktörünün birbiri için tamamlayıcı olduğu varsayımı altında yüksek olarak belirlenmiş bir asgari ücret uygulamasının ekonomik büyüme ile olumlu yönde bir ilişkisinin olabileceğini belirlemiştir.

Benzer başka çalışmalarda, (Cahuc ve Michel 1994; Ravn ve Sorensen 1999) vasıfsız işçiler için uygulanacak olan bir asgari ücretlendirmenin, bu işçilere olan talebi düşüreceği ve işsiz kalma kaygısıyla özellikle genç olan vasıfsız işçilerin beşeri sermaye eğilimlerini arttıracığı varsayımına ulaşılmıştır. Böylece asgari ücretin yüksek vasıflı bir insani sermaye birikimi yaratarak emek verimliliğini arttıracığı ve bu sayede ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır (Sunal ve Sezgin-Alp 2015: 113).

Sunal ve Sezgin Alp (2015) çalışmalarında, 1987-2012 yılları arasındaki reel asgari ücretler ve reel GSYİH büyüme oranları arasında ilişki olup olmadığı ayrıca asgari ücret ile enflasyon arasında ilişki olup olmadığı granger nedensellik testi uygulanarak ulaşılmaya çalışılmıştır.Çalışmada işçilerin daha yüksek bir oranda bir gelire sahip olması, harcama eğilimini artırdığı ve bu nedenle bu kesimin gelirlerini temsil eden asgari ücretlerde gerçekleşen bir artışın toplam talebi ve reel GSYH'yi arttıracığı sonucuna ulaşılmaktadır.

Dağlıoğlu ve Bakır (2015) yaptıkları çalışmada, Türkiye’de ki asgari ücret ve istihdam arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada 16 sektöre ilişkin verilerden yola çıkarak panel regresyon modelleri uygulanmıştır. Çalışmada, asgari ücretin istihdamı olumsuz yönde etkilediği görüşünün tersine, asgari ücret ile istihdam arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda cinsiyet ayrımında elde edilen modeller, elde edilen kazanç değişimlerinin, kadın ve erkek istihdamını farklı yönde etkilediğini gösterdiği görülmektedir.

Tütüncü ve Gönülçalan (2017) çalışmalarında, asgari ücret ve ekonomik büyüme ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Buradan yola çıkarak reel asgari ücret ve ekonomik büyüme değişkenleri 1983-2014 yılları Türkiye üzerinden incelenerek

analiz yapılmıştır. TY-VAR nedensellik testinin kullanılarak yapılan bu çalışmada, ekonomik büyüme oranlarından asgari ücrete doğru istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif tek yönlü bir ilişki bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sonuç olarak ekonomik büyümede meydana gelen artışların, asgari ücrete pozitif yansıdığı sonucu görülmektedir.

3.3. Kapsam ve Veri Seti

Zaman serileri bir dönemden diğerine değişkenlerin değerlerinin ardışık bir şekilde gözlemlendiği sayısal büyüklükler olarak ifade edilmektedir. Seriyi oluşturan verilerin dönem içerisinde ardışık bir biçimde oluşması bir koşul olmadığı görülme ve serinin gelişimini görme açısından düzenli aralıklarla gerçekleşmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Rassal bir değişkenin zaman içerisinde aldığı değerlerin sıralanmasıyla zaman serileri oluşmaktadır (Sevüktekin ve Nargeleçekenler 2010: 41).

Ekonomistler zaman serilerinin davranışlarını açıklamak için geleneksel bir regresyon modeli biçimlendirme ve eşanlılık, otokolerasyon içeren hatalar gibi konular üzerine odaklanmak suretiyle, zaman serisinin dinamik yapısını belirleme konusu ile çok az ilgilenildiği görülmektedir. Çoğu iktisadi zaman serisinin durağan olmadığını yani serilerin zaman içinde büyümesi ve dolayısıyla sabit, “durağan” bir ortalamaya sahip olmaması gerçeğinden dolayı kendi ampirik araştırmalarını etkilemeyeceğini öne sürmektedir. Buna karşılık zaman serisi araştırmacıları iktisadi “açıklayıcı değişkenlerin” rolünü görmezden gelerek, zaman serisinin davranışlarını belirli bir tahmin yürütme mekanizması aracılığıyla modellemeyi amaçlamışlardır. Zaman serisi araştırmacıları serilerdeki durağanlık problemini, yeterli olan serilerde, fark alarak çözümleme yoluna gitmektedirler (Kennedy 2006: 349).

Bir zaman serisinin ortalaması eğer ki zaman içerisinde sistematik bir değişim göstermiyor ise zaman serisi durağan olarak ifade edilmektedir. Durağan olmayan bir zaman serisinin ortalaması gibi varyansı da zamana bağlı olmaktadır. Genel olarak ifade etmek gerekirse bir zaman serisinde ki ortalama ve varyansı zaman için de değişiklik göstermiyorsa ve bu iki dönem arasındaki kovaryansı bu kovaryansın hesapladığı döneme değil de yalnızca iki dönem arasındaki uzaklığa bağlı bir durum

da ise o zaman serisinin durağan olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Finansal ve iktisadi zaman serileri genellikle durağan olmamakta ve artış trendini göstermektedir. Bu durumda serinin birinci ya da ikinci farkında duranlaştığı görülmektedir (Yıldırım 2011: 243).

Araştırma kapsamında 1984-2017 yılları arasındaki yıllık veriler baz alınarak enflasyon oranı, işsizlik oranı, büyüme oranı ve asgari ücretteki yıllık değişim oranı verileri kullanılmıştır. ADF (Augmented Dickey Fuller) testi yardımıyla birim kök yapılmıştır. Granger nedensellik testi ile ARDL sınır testi sınaması yapılmıştır. Çalışmada T.C. Merkez Bankası'nın elektronik veri dağıtım sisteminde bulunan veriler kullanılmıştır. Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu'nda yer alan verilerden de yararlanılmıştır. Eviews 9 programı kullanılmıştır.

3.3.1. Birim Kök Analizi

Zaman serileri için istatistiksel olarak analiz yapılmadan önce, zaman serisini oluşturan sürecin zaman içerisinde değiştiğinin ya da sabit kaldığının yani serinin durağanlığının araştırmasının yapılması gerekmektedir. Eğer ki seri durağan değil ise yapılan analizlerde sahte regresyonla karşılaşılmaktadır. Sahte regresyon ve testleri **t** ve **F** sonuçları ile **R²** değerlerini etkileyerek sahte sonuçlar bulunmasına yol açmaktadır (Gujarati, 2012:737).

Granger ve Newbold (1974) durağan olmayan zaman serileriyle çalışılması durumunda sahte regresyon probleminin olma ihtimalini söylemektedir. Durağan serilerin kullanıldığı serilerden elde edilen bulgularda herhangi bir sorun olmadığı sonucuna ulaşılmakta ancak durağan olmayan serilerin kullanılması güvenilir olmayan ve yorumlanması ekonomik yönden de zor olan sonuçların elde edilmesine yol açabilme durumuna neden olabilmektedir. Bundan dolayı zaman serileri yoluyla yapılan regresyon analizlerinde değişkenler arasındaki ilişkinin varlığını araştırmadan önce analizlerde kullanılan değişkenlerin zaman serisi özelliklerinin incelenmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır (Çetintaş ve Bektaş 2008: 39).

Çoğu kişi durağan olmayan bir zaman serisini birim kök içeren bir zaman serisi olarak kabul eder. Durağan olmayan serilerin hepsinin birim köke sahip olmaması bu bağlamda ortaya çıkan karışıklıkların temel nedeni olduğu

görülmektedir. Zaman aşımında büyüyen bir zaman serisini ele alalım. Bu seri sabit bir ortalamaya sahip olmadığından dolayı durağan olmadığı anlaşılmaktadır. Bu seri birim kök içerebilir veya içermeyebilir. Bu seriden zaman trendi ayrıştırıldığında durağan bir seri elde edilebilir ki bu “tren” sıfatı atlandığında ortaya çıkmaktadır. Buna karşın bir seriyi durağan kılmak için bu serinin farkının alınması gerekiyorsa, bu serinin *fark durağan* olduğu söylenebilmektedir. Durağanlık fark alma işlemi ile sağlanıyorsa, serinin birim kök içerdiği söylenebilir (Kennedy 2006: 364).

İki zaman serisi arasında bir ilişki den bahsedilmekte ve aralarında istatistiksel yönden anlamlı bir ilişki var ise bu ilişkinin gerçek mi, ya da sahte mi olduğunu anlamak için birim kök testi vasıtasıyla serilerin kaçınıcı dereceden durağan olduklarının belirlenmesi gerekmektedir. Eğer her iki seri de aynı dereceden durağan ise bu ilişki gerçek bir ilişkidir ve regresyon gerçektir anlamına gelmektedir. Bu seriler ise “eşbütünleşik seriler” olarak tanımlanmaktadır. Yani regresyonun gerçek olması için serilerin eşbütünleşik seriler olması zorunluluğu vardır. Bir zaman serisi “d” kez farkı alındıktan sonra durağan hale geliyorsa, bu serinin d dereceden bütünleştiği anlamına gelir ve I(d) şeklinde gösterilir. İktisadi zaman serilerinin durağanlığı DickeyFuller (DF) tarafından geliştirilen ve yaygın olarak kullanılan testlerden yararlanılarak saptanabilir (Arısoy 2005: 69).

Zaman serisi analizlerinde otokorelasyonu (ACF)’ nun izlenmesi serinin trend içerip içermediği konusunda fikir yürütmemize yardımcı olmaktadır. Yavaş bir şekilde bozulmakta olan ACF gerçek birim kök süreci veya trendin durağanlığının göstergesi konumunda olabilmektedir. Alışılmış testler serinin trend ihtiva edip etmediğinin yanında, trendin stokastik veya deterministik olma konusunda da fikir vermektedirler. Fakat var olan bu testler birim kök süreci ile bu sürece yakın olanlar arasında ayırım yapma konusunda zayıf oldukları ortaya çıkmaktadır (Nemlioğlu 2005: 6)

3.3.3.1. Genelleştirilmiş Dickey Fuller Birim Kök Testi

Durağanlık testi, serilerin birim kök içerip içermediğinin test edilmesi olarak tanımlanmaktadır. Serilerin durağanlık sınaması için ADF testinde sabitsiz, sabitli ve trendli bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna göre; seri trendli bir süreçte

durağan hale gelmişse diğer süreçler izlenmeksizin bu değerler kabul edilir. Seri durağan hale gelmemişse sabit terimli, bunda da durağanlık sağlanamamışsa sabit terimsiz sınama yapılır ve bu süreç sonucunda seriyi durağan hale getiren değer baz alınır (Arısoy 2005: 69).

Birim kök testinde Dickey ve Fuller (1979) karar kriteri olarak, t-istatistiğinin sapmalı olması nedeniyle τ adını verdikleri düzeltilmiş t tablosu oluşturmuş ve bu tablonun kullanılması gerektiğini belirtmişlerdir. Dickey-Fuller'in geliştirmiş oldukları τ test istatistiğinin kullanıldığı bu test Dickey-Fuller (DF) birim kök testi olarak (Sümer 2013: 275).

Dickey-Fuller (1979) tarafından tablolaştırılan kritik değerler üç genel model için oluşturulmuştur. Bu modeller;

$$\Delta y_t = \gamma y_{t-1} + u_t \quad (1)$$

$$\Delta y_t = m_0 + \gamma y_{t-1} + u_t \quad (2)$$

$$\Delta y_t = m_0 + \gamma y_{t-1} + m_2 t + u_t \quad (3)$$

şeklinde sıralanabilir. (1) nolu denklem sadece stokastik trendi içerdiği ayrıca (2) nolu denklemde stokastik trend ve sabit terim, (3) nolu denklemde ise hem sabit terimin hem de stokastik ve deterministik trendin birlikte modellendiği bir süreç tanımlanmıştır. Denklemlerde yer alan t trend değişkenini Δ ise fark işlemcisini temsil etmektedir (Sunal ve Aykaç 2011: 7).

Dickey-Fuller testinde tüm aşamalarda, hata payları arasında korelasyon olmadığı varsayılmaktadır. Dickey-Fuller (1981), hata payları arasında korelasyon problemi varsa bu sorunu aşmak için bağımlı değişkenin gecikmeli değeri (değerleri) eşitliğin sağ tarafında yer alan bir test önermişlerdir. Bu test, literatürde Genişletilmiş Dickey Fuller birim kök testi olarak anılmaktadır. Dickey-Fuller testinde oluşturulan denklemler ADF testinde;

$$\Delta y_t = \gamma y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + u_t \quad (4)$$

$$\Delta y_t = m_0 + \gamma y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + u_t \quad (5)$$

$$\Delta y_t = m_0 + \gamma y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta y_{t-i+1} + m_2 t + u_t \quad (6)$$

olacak şekilde oluşturulmaktadır. Bu modeller için yine Dickey ve Fuller tarafından geliştirilen DF (1979) τ tablo değerlerinden yararlanılır. Modellerde yer alan gecikme uzunluklarının belirlenmesinde çeşitli yöntemler kullanılabilir. Bunlardan bazıları; Son Tahmin Hatası (Final Prediction Error-FPE), Akaike Bilgi Kriteri (Akaike Information Criterion-AIC), Schwartz Kriteri (Schwartz Criterion-SC), Bayesian Bilgi Ölçütü (Bayesian Information Criterion-BIC), Hannan-Quinn Bilgi Kriteri (Hannan – Quinn information Criterion-HQ) şeklinde sıralanabilir (Sunal ve Aykaç 2011: 8).

3.3.2. ARDL Testi

Değişkenlerin birbirleriyle olan uzun dönem ilişkilerinin analiz edilmesinde eş bütünleşme testleri kullanılmaktadır. Klasik eş bütünleşme testlerinde değişkenlerin aynı dereceden durağan olması gerekmektedir. Bu durum eş bütünleşme testinin yapılmasında önemli bir engel olarak görülmektedir. Bu sorun değişkenlerin farklı derecelerden bütünleşik olduklarında da aralarında ki uzun dönemli ilişkinin analiz edilmesine imkan veren ARDL yöntemi ile aşılmaktadır. Peseran vd. (2001) geliştirdiği bu yaklaşım eş bütünleşme testlerinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Esen, vd., 2012: 256).

ARDL yönteminde seride eşbütünleşme olu olmadığı durum için boş hipotez, eşbütünleşme olduğu durum için ise alternatif hipotez kurulup test edilerek tespit edilmektedir. Bu hipotezlere göre; $H_0 = \beta_1 = \beta_2 = \beta_3 = \beta_4 = \beta_5 = 0$ ve $H_1 \neq 0$ en az bir β için olarak gösterilmektedir. Kurulan hipotezde model öncelikle alternatif hipotez için doğru kabul edilmekte ve bütün değişkenlerin kısıtsız yani diğer ifadeyle $I(0)$, diğer durumda ise kısıtlı yani $I(1)$ olduğu kabul edilerek uygulama yapılmaktadır. Eğer değişkenler arasında eş bütünleşme varsa değişkenler seviye düzeylerinde regresyona tabi tutulabilir (Sevüktekin ve Nargeleçekenler 2010: 60). Eşbütünleşmenin varlığını analiz edebilmek için modele sınır testi uygulanmalı ve bu test sonucunda elde edilen F istatistiği, alt ve üst sınır bant değerleri açısından yorumlanmalıdır. Buna göre, F istatistik değeri, üst sınır değerinin üzerindeyse H_0 hipotezi reddedilirken, alt sınır değerinin altındaysa H_0 hipotezi kabul edilir. Eğer

sınır testi sonucu hesaplanan F istatistik değeri alt ve üst değerler arasında bir değer alıyorsa, bu durumda eş bütünleşmenin varlığı ile ilgili herhangi bir şey söylenemez. Eş bütünleşmenin varlığı, F istatistik değerinin üst sınır değerinin üzerinde olmasına bağlıdır (Nkoro ve Uko 2016: 20).

3.3.3. Hata Düzeltme Modeli

Hata düzeltme modeli yardımı ile serilerin uzun dönemde yol alırken karşılaştıkları şoklarının etkisinin geçici olup olmadığını ortaya koymakta ve şokların ne kadar bir sürede ortadan kaldırılacağını incelemektedir. Hata düzeltme modelinin işleme için seriler ortak bütünlenen durumda olmamalıdır. Hata giderme mekanizmasının işletilebilmesi için kurulacak model aşağıdaki gibi olmak durumundadır;

$$Y_t = \beta_0 + \beta_1 X_t + u_t$$

Denkleminde elde edilen kalıntıların bir gecikmeli değeri (7) nolu denklemde regresyona dahil edilerek hata giderme modeli elde edilmektedir.

$$\Delta Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 \Delta X_t + \alpha_2 \tilde{u}_{t-1} + \varepsilon_t \quad (7)$$

\tilde{u}_{t-1} Y' nin X' e regresyonundan elde edilen kalıntıların bir gecikmeli değeridir. Eğer 12 nolu denklemde α_2 katsayısı anlamlı ise Y' den bir dönemdeki dengesizliğin ne kadarının diğer dönemde düzeldiğini açıklamaktadır. Hata düzeltme modelini kararlılığın sağlanması açısından hata düzeltme teriminin \tilde{u}_{t-1} negatif olması beklentisi ortaya çıkmaktadır. Katsayıların negatif işaretli olması durumunda ise kısa dönem dengesizliklerinden uzun dönem dengeye doğru yönelmeyi göstermektedir. Diğer bir ifadeyle denge değerleri arasında oluşan farkın her bir dönem de α_2 kapandığını söylemek mümkündür (Yıldırım 2011: 248).

Engle ve Granger (1987)'in çalışmasına göre değişkenler arasında eşbütünleşme bulunması durumunda değişkenler arasında en azından tek yönlü bir nedensellik mevcut olacak ve vektör hata düzeltme modeli (VECM) kullanılabilir (Demirhan 2005: 81). Genel olarak nedensellik testlerinde bir uzun dönem denge modeli ile birlikte bir kısa dönem hata düzeltme modeli önerilmektedir. Bu modeller hem değişkenler arasındaki uzun dönemli ilişkileri (denge ilişkilerini),

hem de kısa dönem uyumlama davranışını (dengesizliği) bütünleştirme olanağı vermektedir(Yapraklı 2007:75). Birinci mertebeden durağan I(1) değişkenler kümesi eşbütünleşik ise, VAR modelinde belirlenen hata düzeltme teriminin vektör hata düzeltme modeline (VECM) alınmaması nedensellik testlerinde spesifikasyon hatasına neden olabilmektedir. Bu nedenle VAR yapısında olası nedenselliğin yönünü tespit edebilmek için her bir değişkenlerin her birinin bağımsız değişken olarak kullanıldığı VECM modeline hata düzeltme terimlerinin (Error Correction Model-ECM) dahil edilmesi faydalı olacaktır (Altıntaş 2008: 16).

Örneğin, hata düzeltme denklemlerinin açıklanmasını ifade etmek için Y ve E şeklinde tanımlanan iki değişkenin bulunduğu varsayalım. Buna göre iki değişkenin durağan ve eşbütünleşik olması durumunda, nedensellik testleri VECM'ye göre oluşturulabilir. İki değişken için oluşturulacak hata düzeltme modeli aşağıdaki şekilde oluşacaktır:

$$\Delta \mathbf{Y}_t = \mathbf{a}_1 + \sum_{i=1}^m \beta_{1i} \Delta \mathbf{E}_{t-i} + \sum_{i=1}^n \gamma_{1i} \Delta \mathbf{Y}_{t-i} + \sum_{i=1}^r \delta_{1i} \mathbf{ECM}_{r,t-1} + \mathbf{u}_t \quad (8)$$

$$\Delta \mathbf{E}_t = \mathbf{a}_2 + \sum_{i=1}^m \beta_{2i} \Delta \mathbf{E}_{t-i} + \sum_{i=1}^n \gamma_{2i} \Delta \mathbf{Y}_{t-i} + \sum_{i=1}^r \delta_{2i} \mathbf{ECM}_{r,t-1} + \mathbf{u}_t \quad (9)$$

3.3.4. Nedensellik Testi

Ekonomik değişkenler arasındaki sebep sonuç ilişkileri nedensellik testleri ile araştırılmaktadır. İki değişken arasında zamana bağlı olarak gecikmeli ilişkinin varlığı söz konusu olduğunda, ilişkinin nedenselliğinin yönünü istatistiksel açıdan belirlemede kullanılan testlerden biri de Granger nedensellik testidir. Granger nedensellik testi, değişkenler arasında kısa dönemli bir ilişki olup olmadığı hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca değişkenler arasında ilişki söz konusu ise bu ilişkinin yönünü tespit etmede bize yardımcı olur. İki değişken arasında güçlü bir ilişki olabilir. Fakat bu ilişkinin bir nedensellik anlamı taşıması her zaman mümkün olmayabilir. Regresyon çözümlemesi, bir değişkenin başka bir değişkene bağıllığıyla ilgilenirse de, bunun nedensellik anlamı taşıması zorunlu değildir. İstatistiksel bir ilişki ne denli güçlü ve ne denli anlamlı olursa olsun, nedensel bir ilişki olarak algılanamaz. İstatistiksel olarak ilişki, bir birlikteliğin ifadesidir. Nedensellik ise, her şeyden önce teorik bir açıklamaya dayanmaktadır (Yetiz 2008: 80).

Granger'ın operasyonel nedensellik tanımı şu varsayımlara dayanmaktadır. Bu varsayımlardan ilki; “gelecek geçmişin nedeni olamaz. Kesin nedensellik, sadece geçmişin şimdiki zamana veya geleceğe neden olmasıyla mümkün olabilir. Neden her zaman sonuçtan önce gerçekleşmektedir. Bu da neden ile sonuç arasında bir zaman gecikmesini zorunlu kılmaktadır”. İkincisi ise; “nedensellik sadece bir grup stokastik süreç için belirlenebilir. İki deterministik süreç arasında nedenselliğin bilinmesi mümkün değildir” şeklindedir (Yetiz 2008: 80).

İki değişken arasındaki regresyon ilişkisi, bu değişkenler arasında bir sebep sonu ilişkisini ortaya koymamaktadır. Ancak gecikmesi dağıtılmış bir model incelendiğinde örneğin borsa getirisi X_t ile borsa getirisi belirsizliği UX_t arasındaki ilişkide her ikisi de birbirini etkilediği görülmektedir. Böyle bir modelde X_t nin borsa belirsizliğini etkilemesinden dolayı $X_t \rightarrow UX_t$ ya da tersinin olduğu $UX_t \rightarrow X_t$ söylenebilmektedir. İki değişken arasında gecikmeli bir ilişki olduğu durumda ise bu iki değişken arasında “sebep olma ilişkisi” araştırılabilir. Bunun içinde granger testine başvurulmaktadır

Granger nedensellik ilişkisi (1969) belli gecikmeler için H_0 hipotezi şeklinde X_t , UX_t granger-nedeni değildir veya tersi şeklinde ifade edilmektedir.

$$X_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_i UX_{t-i} + e_{1t} \quad (10)$$

$$UX_t = \sum_{i=1}^n \alpha_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^n \beta_i UX_{t-i} + e_{2t} \quad (11)$$

e_{1t} ve e_{2t} değerleri arasında korelasyon ilişkisi olmadığı görülmektedir. İlk denklem değişkenlerin geçmiş değerlerine bağlı olduğu kadar, kendi geçmiş değerlerinin de bir fonksiyonu olmaktadır. İkinci denklem için de aynı şey geçerlidir. Bu modeller büyüme de kullanılabilirler (Kutlar 2007: 267).

3.3.5. Otokorelasyon-Değişen Varyans Testi

Hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre eşit varyanslı (homoskedasite) ve ayrıca hata teriminin otokorelasyonsuz olduğu varsayılmaktadır (Yerdelen, 2013:197). Eğer hata terimleri birbirleri ile ilişkili ise bu durum otokorelasyon olarak adlandırılmaktadır (Korkmaz, Yıldız ve Gökbulut, 2010:101).

Hata teriminin birim içerisinde ve birimlere göre eşit varyanslı değil ise bu durum hata teriminin değişen varyanslı (heteroskedasite) olduğunu ifade etmektedir. Otokorelasyonun nedenlerine bakıldığında anakütle hata teriminin (ut) birbirini takip eden değerler arasında ilişki olması anlamına geldiği bilindiği varsayımına göre, bu nedenler üzerinde duralım; özellikle zaman serileri ile yapılan çalışmalarda görülmektedir. Çoğu kez denkleme dahil edilmeyen, ihmal edilen değişkenlerin kümülatif etkilerinin yüksek dereceden korelasyonlu olması bir neden oluşturduğu görülmektedir. Ayrıca bağımlı değişkenin açıklayıcı değişken olarak denkleme dahil edilmesi anlamına gelmektedir (Yıldıztan 2011: 159).

Panel regresyon modellerinde heteroskedasite, otokorelasyon ve çoklu doğrusal bağlantı sorunlarının bulunması durumunda, varyanslar ve dolayısıyla standart hataların t ve F istatistiklerinin, R^2 ' nin ve güven aralıklarının geçerliliği etkilenmektedir. Bu nedenle modelde heteroskedasite, otokorelasyon veya çoklu doğrusal bağlantı sorunlarından en az birisi varsa, ya parametre tahminlerine dokunmadan standart hatalar düzeltilmeli (dirençli standart hatalar elde edilmeli) ya da bu sorunların varlığı halinde uygun yöntemlerle tahminlerin yapılması gerekmektedir (Yerdelen 2013:241-242). Bu çalışmada Arellano (1987), Froot (1989) ve Rogers (1993)'ın geliştirdikleri birimlere göre kümeleme yoluyla standart hataların düzeltildiği tutarlı standart hatalar yöntemi (cluster) ile yeniden tahmin edilen dirençli model kullanılmıştır (Yerdelen 2013: 246-247).

Breusch-Godfrey LM sınaması otokorelasyonun varlığının olup olmadığını tespit etmek amacıyla kullanılmaktadır. Ki-kare dağılımına sahip olmakta ve serbestlik derecesi, araştırılan otokorelasyonun derecesi ile aynı olmaktadır.

$$\Delta Y_t = \beta_1 + \beta_2 X_2 + u_t \quad (12)$$

Denklemini için;

Aşama 1: Orijinal denklem tahmin edilerek; kalıntılar (e), $e = Y - \hat{Y}$ elde edilir.

Aşama 2: Kalıntıların AR(p) sürecine dahil olduğu varsayımı altında;

$$\Delta Y_t = P_1 e_{t-1} + P_2 e_{t-2} + \dots + P_p e_{t-p} + b_2 X_{2t} + v_t \quad (13)$$

Denklemleri oluşturulur. Denklem tahmin edilerek determinasyon katsayısı r^2 hesaplanmaktadır.

Aşama 3: Aşama 2’de elde edilen test denklemine ait olan n (gözlem sayısı) ile r^2 çarpılarak elde edilen nr^2 değeri X^2_{tab} ile karşılaştırılır. AR(2) süreci için serbestlik derecesi 2, AR(3) süreci için serbestlik derecesi 3 olarak alınmaktadır.

H_0 : Otokorelasyonluk varsayım geçerlidir. $p_1 = p_2 = \dots = p_n = 0$)

H_1 : Otokorelasyonluk varsayım ihlal edilmiştir $p_1 \neq p_2 \neq \dots \neq p_n \neq 0$)
hipotezi altında $nr^2 \sim X^2_{tab}$ (ki kare dağılımını göstermektedir.)

3.4. Bulgular

Verilerdeki durağanlığın kontrolü için uygulanan Augmented Dickey-Fuller Tablo 7 ’de verilmektedir. Buna göre; sadece büyüme oranının 1(0) düzeyinde durağan olduğu görülmektedir.

Tablo 7. ADF Birim Kök Testlerinin Sonuçları

Değişken	Düzy	SABİTLİ		SABİTLİ-TRENDLİ		SABİTİ VE TRENDİ OLMAYAN				
		Test İstatistiği	Kritik Değer	Test İstatistiği	Kritik Değer	Test İstatistiği	Kritik Değer			
Büyüme	I(0)	-6.057447	%1	-3.646342	-6.007515	%1	-4.262715	-3.239638	%1	-2.636901
			%5	-2.954021		%5	-3.55293		%5	-1.951332
			%10	-2.615817		%10	-3.209642		%10	-1.610747
Enflasyon	I(1)	-8.548058	%1	-3.646342	-8.474996	%1	-4.262735	-8.639563	%1	-2.636901
			%5	-2.954021		%5	-3.552973		%5	-1.951332
			%10	-2.615817		%10	-3.209642		%10	-1.610747
İşsizlik	I(1)	-5.059267	%1	-3.646342	-4.990527	%1	-4.262735	-5.086458	%1	-2.636901
			%5	-2.954021		%5	-3.552973		%5	-1.951332
			%10	-2.615817		%10	-3.209642		%10	-1.610747
Asgari Ücretteki Değişim	I(1)	-6.512075	%1	-3.653730	-6.425134	%1	-4.273277	-6.603052	%1	-2.639210
			%5	-2.957110		%5	-3.557759		%5	-1.951687
			%10	-2.617434		%10	-3.212361		%10	-1.610579

Tablo 7, serilerin durağan oldukları seviyelerin tespit edilmesi amacıyla ADF birim kök testi sonuçlarını göstermektedir. Sabit terimin bulunduğu model “sabitli”,

sabit terim ve trendin her ikisinin birden bulunmadığı model “none”, hem sabit hem de trendin ikisinin birden bulunduğu model ise “sabitli-trendli” çerçevesinde inceleme tamamlanmıştır. Tablo 7 de modelde ki değişkenlerde büyüme I (0) da durağan olduğu görülmektedir. Fakat diğer değişkenler durağan olmadıkları yani birim kök taşıdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Serilerin birinci farkları alındığında enflasyon oranı I(1)’de, işsizlik oranı I(1)’de ve yine asgari ücretteki değişim oranı I(1)’de durağan hale gelmiştir.

Değişkenlerin birinci farkları alındığında birim kök içermemesi yani durağan olması değişkenler arasında oluşan uzun dönemli ilişkinin incelenmesine olanak sağlamaktadır. Böylece, değişkenler arasında uzun dönemli bir ilişkinin olup olmadığını saptamak amacıyla Johansen (1988) ve Johansen/Juselius (1990) tarafından geliştirilen Johansen eşbütünleşme testi yöntemi kullanılacaktır. Ancak eşbütünleşme testi yapılmadan önce tahmin edilecek model için optimal gecikme uzunluğu farklı kriterler çerçevesinde belirlenmiştir.

Tablo 8. Uygun Gecikme Uzunluğunun Belirlenmesi

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-269.3303	NA	1806.173	18.85036	19.03896	18.90943
1	-217.6224	85.58542*	156.0477*	16.38775*	17.33072*	16.68308*
2	-204.0722	18.68990	198.3147	16.55671	18.25404	17.08829
3	-192.8883	12.34089	334.1058	16.88885	19.34055	17.65669
4	-173.9797	15.64852	412.4147	16.68825	19.89433	17.69236
5	-160.0667	7.676143	1116.438	16.83218	20.79263	18.07255

* Kriter tarafından seçilen gecikme uzunluğunu göstermektedir

Tablo 8’de görüldüğü üzere, LR, FPE, AIC, SC ve HQ kriterleri 1 gecikmeli uygunluğu belirlenmiştir. Uygun gecikme uzunluğu da hepsinde ortak olmasından dolayı 1 olarak belirlenmiştir.

Tablo 9. Granger Nedensellik Sınaması Sonuçları

Sıfır Hipotezleri:	F-İstatistiği	Anlamlılık	Karar
Asgari Ücretteki değişim, Enflasyon'daki değişimin granger nedeni değildir.	21.14265	0.0000*	Ret
Asgari Ücretteki değişim, Büyüme'deki değişimin granger nedeni değildir	5.342591	0.0208**	Ret
Asgari Ücretteki değişim, İşsizlik'deki değişimin granger nedeni değildir	0.371162	0.5424	Reddedilemez
Enflasyonda ki değişim, Asgari Ücrette ki değişimin granger nedeni değildir	0.370605	0.5427	Reddedilemez
Enflasyonda ki değişim, Büyümede ki değişimin granger nedeni değildir	9.530020	0.0020*	Ret
Enflasyonda ki değişim, İşsizlik'deki değişimin granger nedeni değildir	0.113265	0.7365	Reddedilemez
Büyümede ki değişim, Asgari Ücrette ki değişimin granger nedeni değildir	0.32857	0.166626	Reddedilemez
Büyümede ki değişim, Enflasyonda ki değişimin granger nedeni değildir	0.166626	1.228594	Reddedilemez
Büyümede ki değişim, İşsizlikte ki değişimin granger nedeni değildir	1.228594	0.166626	Reddedilemez
İşsizlik de ki değişim, Asgari Ücrette ki değişimin granger nedeni değildir	0.565670	0.4520	Reddedilemez
İşsizlik de ki değişim, Enflasyon da ki değişimin granger nedeni değildir	3.037854	0.0813***	Ret
İşsizlik de ki değişim, Büyüme de ki değişimin granger nedeni değildir	2.010361	0.1562	Reddedilemez

* , ** ve *** sırasıyla %1, %5 ve %10 düzeyinde istatistiksel anlamlılık değerlerini göstermektedir.

Tablo 9'da görülen Granger nedensellik testi incelendiğinde büyüme ve enflasyondan asgari ücrete doğru bir nedensellik olduğu görülmektedir. Ayrıca büyümeden enflasyona ve işsizlikten enflasyona doğru bir nedensellik olduğu görülmektedir. Enflasyon, Büyüme ve İşsizlik değişimlerin asgari ücretteki oranların değişkenler üzerindeki etkisini incelemek ve seriler arasındaki eşbütünlüşme ilişkisini araştırmak üzere yürütülen sınır testi için hesaplanan F değerleri ve Peseran ve diğ. (2001) tarafından belirlenen kritik değerler Tablo 10 da gösterilmektedir. Analize göre, F değerinin 1(0) kritik değerinden düşük çıkması seriler arasında eşbütünlüşme ilişkisi olmadığını gösterirken, 1(1) kritik değerinden yüksek çıkması seriler arasında eşbütünlüşme olduğunu gösterecektir. Bu iki göstergenin arasında alan F değeri ise kararsız kalınmasına ve dolayısıyla alternatif yöntemlerin denenmesine yol açacaktır (Mercan ve Peker, 2013: 106-107). Sınır testi için hesaplanan F değerlerine göre, sadece enflasyon ile asgari ücret oranı arasında eşbütünlüşme ilişkisi bulunmaktadır ve sadece bu değişkenle ilgili olarak ARDL model tahminlemesi yapılacaktır.

Tablo 10. Enflasyon ve Büyümeden Asgari Ücretteki Değişime Doğru Sınır Testi

	Hesaplanan F Değerleri	%1		%5	
k*	7.177275	Alt Sınır 1(0)	Üst Sınır 1(1)	Alt Sınır 1(0)	Üst Sınır 1(1)
2		4.13	5.00	3.10	3.87

* k bağımsız değişken sayısını göstermektedir.
%1 ve %5 anlamlılık düzeyleri için kritik değerler Peseran vd. (2001: 300)'den elde edilmiştir.

Makroekonomik değişkenlerle ilgili otokorelasyon, değişen varyans, yapısal değişim sınamaları Tablo 10 da gösterilmiştir. Buna göre değişkenler arasında yapısal değişim, otokorelasyon ve değişen varyans sorunu bulunmamaktadır.

Tablo 11. Sınır Testi için Otokorelasyon ve Değişen Varyans Sınaması

	OTOKORELASYON	DEĞİŞEN VARYANS
	Breusch-Godfrey Serial Corr. LM Testi	Breusch-Pagan-Godfrey Testi
F istatistiği	0.240860	1.693935
Obs*R ²	0.302901	7.879951
Anl. F	0.6277	0.1701
Anl. Ki-kare	0.5821	0.1630

Tablo 11'de Breusch-Godfrey Serial Corr. LM testi uygulandığında otokorelasyon ve değişen varyans sorunu olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca Bounds Teste Göre F istatistiği %1 anlamlılık düzeyindeki kritik değerlerden üst sınırdan büyük olduğu (5) için değişkenler arasında uzun dönemli ilişki olduğu söylenebilir

Tablo 12. Asgari Ücretten Büyüme ve Enflasyona Doğru ARDL Sonuçları (Bağımlı Değişken: Asgari Ücret)

Değişken	Katsayı	Stand. Sapma	t-istatistiği	Anlamlılık
Asgari Ücret(-1)	0.156874	0.163926	0.956978	0.3471
Büyüme	0.004638	0.008907	0.520716	0.6068
Büyüme(-1)	0.014011	0.010161	1.378852	0.1793
Enflasyon	0.002647	0.002484	1.065457	0.2961
Enflasyon(-1)	0.006805	0.002922	2.328395	0.0276
C	-0.084827	0.096866	-0.875719	0.3889
R^2	0.770272	Ortalama bağımlı değişken		0.469195
Ayarlanmış R^2	0.727730	Bağımlı değişkenin std. sap		0.388602
Regresyon. std.s.	0.202771	Akaïke bilgi kriteri		-0.190516
Top. artık, kare.	1.110131	Schwarz kriteri		0.081576
Log olasılık	9.143517	Hannan-Quinn kriteri		-0.098965
F-istatistiği	18.10607	Durbin-Watson istatistiği		2.094214
Anlaml.(F-ist.)	0.000000			

Tablo 12’de ki bulgulara göre tüm değişkenlerin ve bu değişkenlerin birer dönem gecikmeli değerlerinin asgari ücretteki değişim üzerinde pozitif yönde etkisi bulunmaktadır. Ancak bunlardan sadece enflasyonun bir dönem gecikmeli değeri %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Buna göre enflasyon değişkeninin bir dönem gecikmeli değerindeki bir artış asgari ücretteki değişim üzerinde olumlu yönde (0,006805) etki göstermektedir.

Tablo 13. Asgari Ücretten Enflasyona Uzun Dönem ARDL(4,4) Katsayıları Sonuçları (Bağımlı Değişken:d(Enflasyon))

Değişken	Katsayı	Stand. Sapma	t-istatistiği	Anlamlılık
Asgari Ücret(-1)	-0.843126	0.163926	-5.143325	0.0000
Büyüme(-1)	0.018649	0.012842	1.452190	0.1580
Enflasyon(-1)	0.009451	0.001984	4.764300	0.0001
d(Büyüme)	0.004638	0.008907	0.520716	0.6068
d(Enflasyon)	0.002647	0.002484	1.065457	0.2961
C	-0.084827	0.096866	-0.875719	0.3889
*p değeri t-Sınır dağılımıyla uyumlu değildir				
Düzyen Denklemleri - Case 2: Sınırlı Sabit ve Trendsiz				
Değişken	Katsayı	Stand. Sapma	t-istatistiği	Anlamlılık
Büyüme	0.022118	0.015674	1.411112	0.1696
Enflasyon	0.011210	0.001435	7.813504	0.0000
C	-0.100611	0.118788	-0.846975	0.4045
EC= Enflasyon-(-0.0491*Büyüme+2.1515)				

Tablo 13’de uzun dönem ARDL (1,1,1) sonuçlarına göre ise asgari ücretteki değişimin bir dönem gecikmeli değerinin negatif (-0,843126) ve %1 düzeyinde,

enflasyon değişkeninin bir dönem gecikmeli değerinin ise pozitif (0,0094551) ve %1 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı etkisi bulunmaktadır.

Tablo 14. Kısa Dönem ARDL(4,4) Tahmin Sonuçları (Bağımlı Değişken: d(Enflasyon))

Değişken	Katsayı	Stand. Sapma	t-istatistiği	Anlamlılık
d(Büyüme)	0.004638	0.006549	0.708224	0.4849
d(Enflasyon)	0.002647	0.002248	1.177259	0.2494
CointEq(-1)*	-0.843126	0.149281	-5.647920	0.0000
R^2	0.520229	Ortalama bağımlı değişken		-0.015781
<i>Ayarlanmış R^2</i>	0.488245	Bağımlı değişkenin std. sap		0.268903
Regresyon. std.s.	0.192365	Akaike bilgi kriteri		-0.372334
Top. artık, kare.	1.110131	Schwarz kriteri		-0.236288
Log olasılık	9.143517	Hannan-Quinn kriteri		-0.326559
F-istatistiği	2.094214	Durbin-Watson istatistiği		-0.015781
Anlaml.(F-ist.)	0.520229			0.268903
*p değeri t-Sınır dağılımıyla uyumlu değildir				

Tablo 14 de kısa dönem ardl ilişkileri ise hata düzeltme modeli ile incelenmiştir. Kısa dönemde büyüme ve enflasyon değişkenlerinin asgari ücretteki değişimi pozitif yönde etkilediği ancak bu bulguların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Hata düzeltme terimi (cointeq(-1): -0.843126) beklendiği gibi anlamlı ve negatif olarak gerçekleşmiştir. bu terim, uzun dönem dengeden sapmaların 1,186 çeyrek dönemde (yaklaşık 3.6 ay) tekrar dengeye geldiğini göstermektedir. Ayrıca modelle ilgili tanısal istatistikler de kurulan modelin anlamlı olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Bir ekonomide asgari ücret; işsizlik, büyüme ve enflasyon açısından önemli olduğu kadar maliyetler, gelir dağılımı ve cari açık açısından da önemli olduğu görülmektedir. Ücretler arasındaki aşırı farklar asgari ücret düzeyinin artırılması yoluyla gelir dağılımında adalet sağlanmaktadır. Asgari ücretin cari açık üzerindeki etkisi ele alındığında ise asgari ücretin artması durumunda üretim maliyetinde bir artış meydana getirecek olmasından dolayı üretilen ürünün yabancı piyasadaki rakiplerine oranla fiyatının artış göstereceği anlamına gelmektedir. Bu durum da ise ithalatın artmasına neden olmakta ve cari açığın olumsuz yönde etkilenmesine neden olmaktadır.

Asgari ücret tespit edilirken gelir dağılımında adaletin sağlanması ve fakirliğin azaltılması olgusuna yönelik çalışma yapılmalıdır. Asgari ücret uygulamasının en önemli amaçlarından biri olan işçinin hayat seviyesini artırıcı ve yoksulluktan kurtaracak bir ücretin tespit edilmesi gerekmektedir. Ayrıca ekonomik kriz dönemlerinde asgari ücretlilerin mağdur olunmasına yol açacak durumların ortadan kaldırılması ve haksız rekabetin önüne geçilmelidir. Asgari ücretle çalışan kişilerin toplumun en yoksul kesiminde yer aldığı bilinmeli ve fiyatlardaki yükselmelere bağlı olarak ortaya çıkan hayat pahalılığı durumu göz önünde bulundurularak bir ücret tespit edilmelidir. Fakat tüm bunlar göz önünde bulundurulurken ekonomik dengelerin zarar görmemesine dikkat edilmesi gerekmektedir. Asgari ücret düzeyinin yüksek belirleyerek, ödenemeyecek bir ücretin hem işvereni hem ekonomiyi hem de işçileri işsizlik olgusuyla baş başa bırakacak bir olguda olmaması gerekmektedir.

Asgari ücret ekonomik etkileri yönünden ele alındığında kuşkusuz en önemli olgu istihdam olgusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Asgari ücret artışının düşük olması nasıl ki asgari ücretlileri olumsuz yönden yani açlık sefaletle itiyorsa yapılan yüksek artış da istihdamı azaltmakta ve işsizliğe neden olmaktadır. İstihdamın düşük olması da ekonomiyi büyüme yönünden olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden asgari ücret artışı belirlenirken bu iki denge göz önünde bulundurularak bir tespit yapılması gerekmektedir.

Asgari ücretin ekonomik etkilerinden bir diğeri ise enflasyon olgusudur. Asgari ücretin yüksek bir oranda artırılması ürünlere olan talebi artırıcı etki göstermektedir. Bu da talep enflasyonun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Asgari ücretin artışının düşük bir oran da yapılması ise arzda bir enflasyon yaşanmasına neden olmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde asgari ücret artışının enflasyonla çok bir ilişkisi olduğu sonucuna varılmaktadır. Aynı zamanda asgari ücretli işçinin açlık ve yoksullukla karşıya kalmaması için ülkede ortaya çıkan enflasyon oranının üstünde bir artış yapılmalıdır. Çünkü zaten işçinin asgari düzeyde ihtiyaçları hesaplanarak tespit edilen asgari ücret miktarı enflasyonun altında kalması durumunda açlık ve yoksullukla karşı karşıya bırakılması anlamına gelmektedir.

Asgari ücret düşük ücretli işçiler açısından değerlendirildiğinde sosyal politika konusunun içerisinde yer alırken, asgari ücretlilerden alınan vergiler yönünden değerlendirildiğinde ise maliye politikası konusunun ilgi alanına girmektedir. Bu yönüyle değerlendirildiğinde sosyal politika açısından bakıldığında, asgari ücretten vergi gibi bir takım kesintilerin yapılması sosyal ve iktisadi ahlaka ters düşmektedir. Fakat konuyu mali yönden değerlendiren kesim ise devletin en önemli yaşam kaynaklarından biri vergilerdir. Vergiler de meydana gelecek bir azalış hem yatırımları hem de ekonomiyi olumsuz etkilemektedir. Bu yüzden asgari ücretten alınan vergilerin mali açıdan önemli olduğu vurgulanmaktadır. Fakat asgari ücret işçilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılayacak asgari bir ücret düzeyini ifade etmesinden dolayı bu durum da olan bir işçinin de vergi ödeme gücüne sahip olması mümkün değildir. Bu yüzden asgari ücretli kesimden vergi alınmaması sosyal adalet açısından uygun olacağı sonucuna ulaşılmaktadır.

Türkiye açısından değerlendirildiğinde verginin tanımından yola çıkarak vergi, kişilerin gelirine göre alınması gerekmektedir. Fakat Türkiye’de asgari ücretle çalışan bir kişi market alışverişi yaptığında % 8 KDV ödemektedir. Aynı şekilde ekonomik yönden zengin olan kişi de market alışverişi yaptığında % 8 KDV ödemektedir. Vergi adaleti yönünden ele alındığında toplumun en düşük gelir grubunda yer alan asgari ücretlinin toplumun en yüksek gelir grubunda yer alan kişiyle aynı oranda vergi ödemesi verginin adil dağılmadığını göstermektedir.

Asgari ücretin makro-ekonomik etkilerinden en önemlisi fakirliği azaltmadaki etkisi olduğu görülmektedir. Asgari ücret uygulaması fakirliğin azaltılmasında en önemli sosyal politika aracıdır. Asgari ücret uygulaması ile işçinin alacağı ücretin taban miktarı tespit edilerek bu ücretin altında bir ücretin verilmesinin yasal olarak önüne geçilmektedir. Böylelikle işçinin belirli bir hayat standardının altına düşmesi engellemekte ve işçinin fakirlik çekmesinin önüne geçilmektedir. Gelirin daha adil paylaşıldığı ve fakirliğin azaltıldığı toplumlarda suç oranlarında ciddi bir azalma olduğu görülmektedir. Bu şekilde bir gelişme, özellikle asgari ücretli ya da dar gelirli ailelerin sosyal ve ekonomik yaşamdan dışlanmasına engel olmakta, toplumsal ve ekonomik yaşam da etkin olmalarına yardımcı olmakla birlikte demokrasinin daha da gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Asgari ücret özellikle işçi kesimi açısından oldukça önemlidir. Bu önemle birlikte asgari ücret tespit edilirken işçinin ihtiyaçları ve işçi kesiminin temsilcilerinin raporları dikkate alınmalıdır. Aynı zamanda bilimsel veriler ve bulgular dikkate alınarak bir fiyat artışı yapılmalıdır. Fakat Türkiye açısından bakıldığında bu durumun tersi olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Asgari ücret tespit edilirken işçi kesiminden çok devlet ve işveren kesiminin etkili olduğu görülmektedir. Son 10 yıldaki Asgari Ücret Tespit Komisyonu kararlarına bakıldığında 2019 yılı hariç diğer yıllar belirlenen asgari ücret oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Yani işçi kesimi belirlenen asgari ücreti onaylamamıştır. Ayrıca Türkiye’de Asgari Ücret Komisyonunda yer alan TÜİK’in bilimsel veriler kullanarak tespit ettiği asgari ücret miktarının altında bir ücret tespit edilmiştir. Sonuç olarak asgari ücret tespitinde söz hakkı en fazla kesim olması gereken işçi kesimi yeterince söz hakkına sahip değildir.

Türkiye’de diğer ülkelerle kıyaslandığında bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliklerin fazla olduğu görülmektedir. Aynı zamanda hayat pahalılığı yönünden de bölgeler arasındaki farklılar çok fazla olduğu görülmektedir. Amerika gibi bazı ülkeler de asgari ücret bölgelere göre değişim gösterebilmektedir. Türkiye açısından değerlendirildiğinde bölgeler arası farklı asgari ücret uygulamasının olumlu olacağı görülmektedir. Özellikle gelişmemiş bölgelerde asgari ücret düzeyinin yüksek belirlenmesi büyük şehirlere göçü azaltıcı etki gösterecektir. Fakat

burda ortaya çıkabilecek olumsuz bir olgu yatırımcının maliyet artışından dolayı gelişmiş bölgelere yatırım isteğini azaltıcı etki göstereceği gerçeğidir. Bu olumsuz etkiyi ise yatırımcıya sağlanacak çeşitli ekonomik teşviklerle ortadan kaldırılabılır.

Çalışmada 1984-2017 döneminde ki yıllık asgari ücret artış oranları, enflasyon, büyüme ve işsizlik oranları kullanılmıştır. Asgari ücret, enflasyon ve büyüme arasında nedensellik ilişkisi bulunmuştur. Bu yüzden bu değişkenler arasında ARDL modeli kurulmuştur. Model sonucunda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır.

Zaman serisi analizleri incelendiğinde serinin durağan olup olmadığı önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Durağanlıkla yakın ilişkisi olan sorunlardan biri, kullanılan iki değişken arasında önemli bir regresyon ilişkisi olabilmektedir. Eğer iki zaman serisinde de trend bulunmakta ise bunlar arasında yakın bir istatistiki ilişki sahte olabilmekte ve ortaya sahte regresyon sorunu ortaya çıkmaktadır. Analiz de ki durağanlık verileri incelendiğinde büyüme I(0), enflasyon I(1), işsizlik (1) ve asgari ücrette (1) düzeyinde durağan oldukları gözlenmektedir.

Çalışmadaki ARDL sonuçları incelendiğinde R^2 değerinin (0.770272) düzeyinde çıkması yani % 85'in altında çıkmasından dolayı modelin uygun olduğu görülmektedir. Ayrıca Çalışmadaki analiz sonuçlarındaki anlamlılık değeri de % 1'in altında olması sebebiyle anlamlı olduğunu yani kurulan modelin de anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışma da Durbin-Watson istatistiği sonuçları da incelenecek olursa (2.094214) kurulan modelin sağlıklı sonuçlar ulaşılabildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Çalışmadaki değişkenlerden sadece enflasyonun bir gecikmeli değerinde oluşacak pozitif bir artış cari dönemde asgari ücretteki değişimi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Örnek olarak 2018 yılındaki enflasyonda yaşanılacak bir artış 2019 yılındaki asgari ücretteki değişimi artış yönünde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Aynı şekilde 2018 yılında enflasyonda ortaya çıkabilecek bir düşüş 2019 yılında ki asgari ücret değişiminde bir azalış meydana getirecektir.

Analiz de ki sınır testleri incelendiğinde ise uzun dönemde eşbütünlük olup olmadıkları incelenmektedir. Sonuçlar incelendiğinde değişkenlerin hepsi I(1) den

büyük olmasından dolayı değişkenlerin eşbütünleşik sonucuna ulaşılmaktadır. Yani uzun dönemde dengeye geldiği sonucuna ulaşılmaktadır. Sınır testinde daha önemli konumda bulunan en küçük anlamlılık düzeyleri de incelendiğinde I(1)'den büyük olmasından dolayı eşbütünleşik olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Sonuç olarak asgari ücretteki değişmeli değeri uzun vadede de asgari ücretteki değişimi etkilediği görülmektedir. Ayrıca enflasyonun gecikmeli değeri de uzun vadede asgari ücretteki değişimi pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Fakat asgari ücretteki bir önceki dönemdeki pozitif değişim bir sonraki dönemdeki değişimi negatif etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Türkiye'de 2015-2017 dönemi arasına bakıldığında asgari ücretteki artış enflasyonu %1.5 ile %2 arasında artırmaktadır. Aynı zaman büyüme yönünden değerlendirildiğinde ise asgari ücretteki artış büyümeyi %1 ile %1,5 arasında bir oranında artırıcı etkisi görülmektedir. İşsizlik yönünden değerlendirildiğinde ise asgari ücret artışının işsizliği artırıcı bir etkisi bulunmamaktadır.

Türkiye'de asgari ücretin vergi dışı bırakılmasının mali yönden analizi yapıldığında, asgari ücret tespit edilirken ülkelerin ekonomik durumları dikkate alınarak belirlenmelidir. Ayrıca asgari ücretin vergi dışı bırakılması halinde, asgari ücretli çalışanların tüketim harcamalarında çok bir değişiklik ortaya çıkarması beklenmemektedir. Asgari ücretli çalışanlar, zaten ellerine geçen net miktarın hepsini tüketime harcadıkları için tasarruf eğilimleri düşüktür.

Literatür incelendiğinde Korkmaz ve Orhan (2006), Akgeyik ve Yavuz (2006), Tütüncü ve Gönülçalan (2017), Rakıcı ve Vural (2011), Kargı (2013), Sunal ve Alp (2015), Dağlıoğlu ve Bakır (2015) çalışmalarında benzer bulgular elde edilmiştir. İncelenen literatür çalışmalarında çelişki tespit edilmemiştir. Çalışma sonucuna göre; asgari ücretten enflasyona, asgari ücretten büyümeye, enflasyondan büyümeye ve işsizlikten enflasyona tek yönlü nedensellik tespit edilmiştir. Büyüme işsizlik arasında nedensellik tespit edilmemiştir. Enflasyon, büyüme ve işsizlik değişkenlerinin asgari ücret üzerindeki etkisinin yani üç değişkenin aynı anda etkisinin olup olmadığı ilk defa bu çalışmada uygulanmış olup literatüre katkı sağlanmıştır.

Kısa dönemde istatistiksel olarak değişkenler arasında anlamlı bulgular elde edilmemiştir. Ancak uzun dönemli ilişkiler incelendiğinde asgari ücretteki artış, enflasyonda azalışa neden olmaktadır ve istatistiksel olarak anlamlı bulgular tespit edilmiştir. Dolayısıyla hükümet ve işveren temsilcileri arasında belirlenen asgari ücretin artırılması uzun dönemde enflasyonu düşürecektir yorumu yapılabilir. Enflasyonun düşmesi ise ekonomide güvenilirliği ortaya koyacağından istihdam ve büyüme olgularına pozitif etki sağlayacaktır. Ancak bu durumda asgari ücrette gerçekleştirilen artışları işveren maliyetlerini gözeterek arttırmak gerekecektir. Çünkü işverenlere mali yük olacak olan asgari ücret artışları istihdamı etkileyeceğinden uzun dönemde işsizliği etkileyebilir. Böyle bir ortamda asgari ücrette yapılacak teşvikler, işverenlerin daha fazla istihdam sağlaması anlamına gelmektedir. Asgari ücret politikası da sadece enflasyon olgusu değil, işsizlik ve büyüme olguları ile birlikte düşünülmesi ülke ekonomisi açısından önemli yer tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Nusret (1987). “*Türkiye’de Teoride ve Uygulamada Asgari Ücret (Yüksek Lisans Tezi*”, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Akgeyik, Tekin (2007). *Asgari ücrette Esnek Modelleme: Bölgesel Asgari Ücret Yaklaşımı*, İto Yayınları, İstanbul.
- Akgeyik, Tekin ve Yavuz, Nilgün (2011). *Türkiye’de Asgari Ücret, Milli Gelir ve İşsizlik İlişkisi (Ekonometrik Bir Analiz*, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları, Sayı 49, İstanbul.
- Akgül, Osman (2016). “*Türkiye’de Asgari Ücretin Mahsurlu Alanları ve Öneriler*”,Hak İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi, Cilt 5, Sayı12, 96-127.
- Akıl, Mustafa (2000). “*İşsizlik Sigortası*”, Vergi Sorunları Dergisi, 20-30.
- Akın, Fetullah (2010). *Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması*, Türk-İş Yayınları, Ankara.
- Akın, Fetullah (2017). “*Asgari Ücretteki Artışın Ekonomik Etkileri* İş ve Hayat”, 139-154.
- Aktan, Can ve Vural, Yaşar (2002). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara.
- Akyıldız, Hüseyin (2014). *Ücret Yapısının Oluşumu*, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, Isparta.
- Alper, Yusuf (1999). “*4447 Sayılı Kanunla Gelen Süpriz: İşsizlik Sigortası*”, İşveren Dergisi, 5-10.
- Altan, Ömer Zühtü (2007). *Sosyal Politika*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Altıntaş, Halil Ve Çetintaş Hakan (2010). “*Türkiye’de Ekonomik Büyüme, Beşeri Sermaye ve İhracat Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Analizi: 1970-2005*”, Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 36, 33-56.

- Ansal, Hacer, Küçükçiftçi, Suat, Onaran Özlem ve Orbay Benan Zeki (2000). *Türkiye'de Emek Piyasasını Yapısı ve İşsizlik*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Arabacı, Rabihan Yüksel (2007). *Yoksulluk ve Gelirin Yeniden Dağılımı Açısından Asgari Ücret*, Akademik Araştırmalar Dergisi, 53-65.
- Arıkan, Ali Naci (2009). OECD Ülkelerinde 1965–2007 Yılları Arasındaki Vergi Gelirleri Trendleri Analizi (II), Vergi Dünyası, 59-80.
- Arısoy, İbrahim (2005). “Wagner ve Keynes Hipotezleri Çerçevesinde Türkiye’de Kamu Harcamaları ve Ekonomik Büyüme İlişkisi”, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 2, 63-80.
- Arpacıoğlu, Özge ve Yıldırım, Metin (2011). “Dünyada ve Türkiye’de Yoksulluğun Analiz”i, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt 4, Sayı, 260-76.
- Ataman, Üzeyir (2000). *Kuramsal ve Uygulama Boyutlarıyla Asgari Ücret Nusret Ekin’e Armağan*, Kamu işverenleri sendikası yayını, Ankara.
- Avsallı, Hüseyin Ve Korkmaz, Adem (2012). “Türkiye’de Asgari Ücretin Hukuksal Yönü”, Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 151-162.
- Bağdadioğlu, Enis (1999). *Asgari ücret*, Türk-İş Eğitim Yayınları 3, Ankara.
- Bağdınlı, İ.Halil (1998). *Ücretlerde Tevkifat*, Vergi Sorunları Dergisi, Sayı 122, 60-64.
- Baloğlu, Cem (2019). *Günlük Ücret Aylık Ücret Ayrımı*, <https://mevzuattakip.com.tr/mevzuat/gunluk-ucet-aylik-ucet-ayrimi>, (02.25.2019).
- Başel, Halis (2011). *Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri*, Journal of Social Policy Conferences, 515-542.
- Berksü, Şengül (1991). *Avrupa Birliği’nde Yaşayan Türk İşçilere ve Ailelerine Ortaklık Mevzuatıyla Tanına Haklar ve Avrupa Topluluğu Adalet Divanı Kararları*, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Yayını, Ankara..
- Bingöl, Ozan (2019). *Asgari Ücretlinin Kalem Kalem Ödediği Vergiler*, <http://www.ozanbingol.com.tr/askari-ucetlinin-kalem-kalem-vergileri>, (02.11.2019).

- Bosnalı, Ömer (2012). *Asgari Ücretin Vergilendirilmesi*, Journal of Social Policy Conferences, 313-318.
- Can, Halil, Kavuncubaşı, Şahin ve Yıldırım, Selami (2016). *Personel Yönetimi*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Centel, Tankut (1987). *İş hukukunda ücret*, türkiye denizciler eğitim dizisi-9, İstanbul.
- Ceylan-Ataman, Berrin (2014). *Çalışma Ekonomisi Teori ve Politikalar*, İmaj Yayıncılık, Ankara.
- Cord, David ve Krueger, Alan (1997). *Myth and measurement: The New Economics of the Minimum Wage*, Princeton University Press, Princeton.
- Costers, H. Marvin (1996). *The Effect Of Minimum Wage on Employment*, American Entrepreneurs Press, New York.
- Çetintaş, Hakan Ve Bektaş, Çetin (2008). “Türkiye’de Turizm ve Ekonomik Büyüme Arasındaki Kısa ve Uzun Dönemli İlişkiler”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 19, Sayı: 1, 37-44.
- Çiçek, Özal (2013). “*Asgari Ücretin vergi Dışı Kalmasının Makro Ekonomik Etkilerinin Analizi Ülkeler Arası Bir Karşılaştırma*”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Çiçek, Özal (2018). “*Türkiye’de Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılmasının Tüketim Harcamaları Üzerine Etkisi*”, *Fiscaoeconomia*, 20-47.
- Çoban, Orhan ve Korkmaz Adem (2006). “*Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi: Türkiye Örneği (1969-2006)*”, *Maliye Dergisi*, Sayı 151, 16-22.
- Dağlıoğlu, Selim ve Bakır, Mehmet Akif (2015). “*Türkiye’de Asgari Ücretin İstihdam Üzerindeki Etkisinin Sektörel Panel Regrasyon Modelleri ile İncelenmesi*”, *Sosyal Güvence Dergisi*, 35-68.
- Demir Şeker, Sırma ve Küçükbayrak Müşerref (2012). “*Türkiye’de Bölgesel Asgari Ücretin Uygulanabilirliği*”, *Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü İşgücü Piyasası Çalışma Raporları – 1*.

- Demircioğlu, A.Murat ve Centel Tankut (2003). *İş Hukuku*, Beta Basım Yayım, İstanbul.
- Demirgil, Bünyamin. (2018). *Vergilerin Gelir Dağılımı Üzerinde Etkisi: Amprik Bir Çalışma, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 19 Sayı 2 118-131.
- Demirhan, Erdal (2005). “Büyüme ve İhracat Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Türkiye Örneği”, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler 178 Fakültesi Dergisi, Cilt: 60, Sayı: 4, 75-88.
- Di Malta, Pierre (1995). *Droit Fiscal European Compare*, Presse Univeritaire de France, Paris.
- Dinler, Zeynel (2005). *İktisada Giriş*, Ekin Kitabevi, Bursa.
- DİSK (2018). *Asgari Ücret Tespit Komisyonunun Yapısı ve Demokratikleştirilmeli ve asgari ücret toplu pazarlıkla belirlenmelidir*, <http://disk.org.tr/2018/12/asgari-ucrer-tespit-komisyonunun-yapisi-demokratikleştirilmeli-ve-asgari-ucrer-toplu-pazarlikla-belirlenmelidir/> (02.07.2019).
- Edizdoğan, Nihat ve Çelikkaya, Ali (2010). *Vergilerin Ekonomik Analizi*. Dora Yayıncılık, Bursa.
- Ekin, Nusret (2000). *Türkiye’de Yapay İstihdam ve İstihdam Politikaları*, İto Yayınları, İstanbul.
- Ercan, Metin (2006). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Hızlı Tüketim Malları Sektörü*. Comart Uluslararası Organizasyon ve Tanıtım Hizmetleri, Ankara.
- Erdil, Oya ve Özutku, Hatice (2013). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Elma Basım, İstanbul.
- Esen, Ethem, Yıldırım, Selim Ve Kostakoğlu, S. Fatih (2012). *Feldstein-Horioka Hipotezinin Türkiye Ekonomisi İçin Sınanması: ARDL Modeli Uygulaması*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 7(1), 251-267.

- Fahloğulları, Meltem, Uzun, Gönül, Yıldız, Gülizar ve İftar, Ümit (2018). *Ücret Politikaları ve Gelir Dağılımı Eşitsizlikleri*, Uluslararası Bankacılık Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi, 17-50.
- Fartun, İdris Hakan ve Pınar Burak (2011). *Damga Vergisi ve Harçlar Bilgisi*, Anadolu Üniversitesi Yayını 1.baskı, Eskişehir.
- Frijters, Peter (1998). *The Effects Of Minimum Wage On Unemployment in a Model Of Team Production*, New Press, Princeton
- Gerek, Sevgi (1999). *Türkiye de Asgari Ücretler ve Enflasyon (1974-1999)*, Anaolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Geylan, Ramazan Ve Tonus Zümrüt (2013). *İnsan Kaynakları Yönetimi*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Gök, Musa Ve Yalçın A.Zafer (2015). *Türkiye'de Asgari Ücretliler Üzerindeki Diğer Yükümlü Gruplarınıninki ile Karşılaştırılması*, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 219-255.
- Gökçen, Ahmet (1989). “*Kalkınmada Öncelikli Yörelerde Uygulanan Gelişme Politikaları*”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 13–23.
- Gökçeoğlu Balcı, Şebnem (2002). *Tutunamayanlar ve Hukuk*, Dost Yayınları, Ankara.
- Gökdere, Ahmet (1997). *Asgari Ücretin Türk Ekonomisine Etkileri*, Tes-Ar Yayınları, Ankara.
- Gövdere, Bekir, Songur, Haluk, Korkmaz, Adem ve Dulupçu, Murat A. (2013). *Onurlu İnsan Onurlu Yaşam için İnsani Ücret*, İlke Araştırma Raporları:3, İstanbul.
- Gujarati, Damodar N. Ve Porter Dawn C. (2012). *Temel Ekonometri*, (Çev: Ümit Şenesen ve Gülay Günlük Şenesen), LiteratürYayıncılık, 4. Baskı, İstanbul.
- Gündoğan, Naci Ve Biçerli, Mustafa Kemal (2004). *Çalışma Ekonomisi*, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 2. Baskı, Eskişehir.

- Güven, Aytekin, Mollavelioğlu, Şükrü ve Çakar Dalgıç, Başak (2011). “*Asgari ücret istihdamı arttırır mı? 1969-2008 Türkiye Örneği*”, ODTÜ Geliştirme Dergisi, 147-166.
- Hak-İş (2015). Hak-İş Konfederasyonu 13. Olağan Genel Kurul Kararları, <http://www.hakis.org.tr/uploads/files/13.ogkkararlari.pdf> (17.03.2019).
- Hız, Gülay (2014). “*Yeni Dünya Düzeninde Yoksulluğun Değişmeyen Yüzü ve Asgari Ücret*”, Mesleki Bilimler Dergisi, 162-172.
- İlhan, Mehmet (1998). “*Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması*”, Yaklaşım Dergisi, 52-59.
- İLKE, ve İGİAD (2015). *İnsani Ücretin Hesaplanması: Türkiye için Bir Model*, İkramat Print System, İstanbul.
- Karaca, Coşkun (2016). *Türkiye’nin Güncel Ekonomik Mali Sorunları ve Politikaları*, Ekin Yayınevi, Bursa.
- Kargı, Bilal (2013). “*Ücret Yapışkanlığı Hipotezi’nin Test Edilmesi: Türkiye’de Asgari Ücret ve Büyüme Üzerine Zaman Serileri Analizi*”, Çalışma ve Toplum Dergisi, 183-2010.
- Kennedy, Peter (2006). *Ekonometri Kılavuzu*, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Kızılot, Şükrü (1980). *Asgari Ücretin Vergi Dışı Bırakılması ve Ortaya Çıkabilecek Sorunlar*, Yasa Hukuk Dergisi, 170-179.
- Korkmaz, Adem (2001). *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari ücret*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul.
- Korkmaz, Adem (2003). *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret Genel Olarak Dünya’da ve Türkiye’de*, Kamu-İş Yayınları, Ankara.
- Korkmaz, Adem (2004). “*Bir Sosyal Politika Aracı Olarak Türkiye’de Asgari Ücret*”, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 53-71.
- Korkmaz, Adem, Dulupçu, Murat A., Gövdere, Bekir ve Songur, Haluk (2013). *Onurlu İnsan Onurlu Yaşam İçin ASGARİ ÜCRET*, Nakış Ofset, İstanbul.

- Korkmaz, Turhan, Yıldız Berk ve Gökbulut Rasim İlker (2010). “FVFM’nin İMKB Ulusal 100 Endeksindeki Geçerliliğinin Panel Veri Analizi ile Test Edilmesi”, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt:39, Sayı:1, s.95-105.
- Korkmaz, Adem Ve Çoban, Orhan (2006). “Emek Piyasasında Asgari Ücret, İşsizlik ve Enflasyon Arasındaki İlişkilerin Ekonometrik Bir Analizi: Türkiye Örneği (1969-2006)”, Maliye Dergisi, Sayı 151, 16-22.
- Kurt, Resul (2010). *Asgari Ücret Nasıl belirleniyor*, <https://www.dunya.com/kose-yazisi/asgari-ucret-nasil-belirleniyor/8409> (02.07.2019).
- Kurtcebe, Emin Ve Horzum Ali Osman (2017). “Dünya’da Ve Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması, İzmir Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Dayanışma Dergisi”, 23-34.
- Kutal, Metin (2007). *Türkiye’de Asgari Ücretle İlgili Sorunlar.*» Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 55-64.
- Kutal, Metin. (1969). *Teorik esasları ve tatbikatı bakımından asgari ücret*, sermet matbaası, İstanbul.
- Kutlar, Aziz (1998). *Bilgisayar Uygulamalı Ekonometriye Giriş*, Beta Basım-Yayım, Sivas.
- Küçük, Mahmut (2016). *Asgari Ücretin Tespit Yöntemleri Bağlamında Teorik Tartışmalar ve Bölgesel Asgari Ücret Uygulaması*, The Journal of International Scientific Researches, 23-34.
- Mahiroğulları, Adnan Ve Adem Korkmaz (2013). *İşsizlikle Mücadeşede Emek Politikaları Türkiye ve AB Ülkeleri*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Mankiw, N. Gregory (2018). *Makro Ekonomi*, Efil Yayınevi, Çeviren: Ömer Faruk Çolak, Ankara.
- Marks, Karl (2003). *1844 El Yazmaları: Ekonomi Politik ve Felsefe*. Eriş Yayınları, Ankara.
- Nemlioğlu, A. Karun (2005). *Birim Kök Analizinin Temelleri*, Beşir Kitabevi, İstanbul.

- Nkoro, Emeka Ve Uko, Aham Kelvin (2016). *Autoregressive Distributed Lag (ARDL) Cointegration Technique: Application and Interpretation, Journal of Statistical and Econometric Methods*, vol.5, no.4, 63-91.
- Okuyan, H. Aydın ve Taşcı H. Mehmet (2010). “*Sermaye Yapısının Belirleyicileri: Türkiye’deki En Büyük 1000 Sanayi İşletmesinde Bir Uygulama*”, BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar, Cilt:4, Sayı:1, s.105-120.
- Öncel, Mualla, Kumrullu, Ahmet ve Çağan, Nami (2016). *Vergi Hukuku*. Turhan Kitabevi, 25. Baskı, Ankara.
- Önder, İzzettin (2001). *Kayıtdışı Ekonomi ve Vergileme, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 241-254.
- Öztürk, Nazım (2005). *Ücret Kuramında Yeni Yaklaşımlar*, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 29-49.
- Öztürk, Nazım (2016). *Kamu Ekonomisi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Öztürk, Nazım (2017). *Gelir Dağılımının İktisadi Analizi*. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Öztürk, Nazım (2017). *Para Banka Kredi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa.
- Parasız, İlker Ve Bildirici, Melike (2002). *Modern Emek Teorisi*, Ezgi Kitabevi, Bursa.
- Pınar, Abuzer (2010). *Maliye politikası: Teori ve Uygulama*, Natural Yayınları, Ankara.
- Pürsünlerli, Elif Sibel (2003). *Asgari ücretin vergi dışı bırakılması*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Rakıcı, Cemil ve Vural, Tarık (2011). “*Asgari Ücret Üzerindeki Toplam Vergi Yükü ve Asgari Ücret Tutarının Anlamı*”, Ekonomi Bilimler Dergisi, 57-68.
- Rottenberg, Simon (1998). *The Economics of Legal Minimum*, Barnes and Noble, New York.
- Saraçoğlu, Fatih (2007). “*Asgari Geçim İndirimi (En Az Geçim İndirimi):Türkiye İçin Öneriler*”, Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi, 189-199.

- Savaş, Vural (2000). *Piyasa Ekonomisi ve Devlet*, Liberte Yayınları, Ankara.
- Sever, Erşan ve İğdeli, Arif (2018). *Asgari Ücret, İstihdam ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: BRICS-T Örneğinde Bir İnceleme*, Girişimcilik İnovasyon ve Pazarlama Araştırmaları Dergisi, 1-14.
- Sevüktekin, Mustafa Ve Nargeleçekenler, Mehmet (2010). *Ekonometrik Zaman Serisi Analizi*, Nobel Yayın No: 770, Ankara.
- Sunal, Seçkin Ve Aykaç, Elçin (2005). “*Türk İmalat Sanayinde İstihdam, İhracat ve Kapasite Kullanım Oranı İlişkisi: Panel Koentegrasyon*”, VII. Ulusal Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu, İstanbul.
- Sunal, Onur Ve Sezgin Alp, Özge (2015). “*Türkiye’de Reel Asgari Ücretler Ve Reel Gsyih Değişimleri Arasındaki Nedensellik İlişkisi: Enflasyon Oranına Endekslenmiş Bir Nominal Asgari Ücret Politikası*”, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, Cilt 70, 111-129.
- Sümer, Kutluk Kağan (2013). *Makro Ekonometrik Modeller*, Beşir Kitabevi, İstanbul.
- Süngü, Yakup (2007). *Yeni Asgari Ücret ve Asgari Geçim İndiriminin İstihdam Üzerindeki Mali Etkileri*, Sosyal Güvenlik Dünyası Dergisi, 25-32.
- Şener, Orhan (2010). *Teori ve Uygulamada Kamu Ekonomisi*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Şenses, Fikret (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Taştan, Hüseyin ve Akar, Mürüvvet (2013). *Türkiye İmalat Sanayiinde Bölgesel ve Sektörel Ücret Eşsizliği*, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Cilt 63, 17-50.
- Tokol, Aysen (2000). *Sosyal Politika*, Vipaş Yayınları, Bursa.
- Topalhan, Türker (2012). *Ücret Teorileri ve Ücret Politikaları*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Tozan, Celal (2000). “*İşsizlik Ödeneğine Hak Kazanma Koşulları ve Hakkı Düşüren Nedenleri*”, Yaklaşım Dergisi, 80-86.

- Türk, İsmail (2004). *Maliye Politikası*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Türkecul, Şefkati (2010). İşveren Zaviyesinden İşçi ve İşveren Münasebetleri.» *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 8-11.
- Türk-İş (1978). *Asgari ücret: Türkiye ve Dünya Uygulaması*, Türk-iş yayınları, Ankara.
- Tüsiad (2006). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Sürdürülebilir Büyüme AB Yolunda Değerlendirme ve Çözüm Önerileri*, Tüsiad Yayınları, İstanbul.
- Tütüncü, Asiye Ve Gönülçalan Ayşenur (2018). *Asgari Ücret ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişkinin İncelenmesi: Türkiye Örneği*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 65-77.
- Uğur, Adem (2013). *İşletmelerde Verimlilik Ders Notları*, Sakarya Yayınları, Sakarya.
- Ulusoy, Mesut Ve Engin, Aykut (2006). “*Asgari Ücret Denklemi*”, Mercek Dergisi, Yapraklı, Sevda (2007). “*Ticari ve Finansal Dışa Açıklık İle Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki: Türkiye Üzerine Bir Uygulama*”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi, Sayı: 5, 67-89.
- Yayar, Rüştü Ve Demir, Yusuf (2014). “*Türkiye’de Sürdürülebilir Cari Açık*”, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 118-148.
- Yerdelen Tatoğlu, Ferda (2012). *İleri Panel Veri Analizi: Stata Uygulamalı*, Beta Yayınları, İstanbul.
- Yetiz, Filiz (2008). “*Finansal Sistemin Yapısı, Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi, Türk Finans Sistemi*”, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversite S.B.E.), Adana.
- Yıldırta, Dina Çakmur (2011). *E-views Uygulamalı Temel Ekonometri (Makro Ekonomik Verilerle)*, 2. Basım, Türkmen Kitabevi, Yayın No: 352, İstanbul.
- Yılmaz, Burçin Ve Terzi, Harun (2006). “*Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) Ülkelerinde Asgari Ücretin Karşılaştırmalı Bir Analizi*”, Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 121-137.

Yılmaz, Gülay Akgül (2006). *Kayıt Dışı Ekonomi ve Çözüm Yolları*, İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası Yayını, İstanbul.

Zaim, Sebahattin (1997). *Çalışma Ekonomisi*, Filiz kitapevi, İstanbul

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Barış KARAMIZRAK
Uyruğu : T.C.
Doğum Tarihi ve Yeri: 25.02.1991 / Ağrı
e-posta : b.karamizrak5@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Lisans	Cumhuriyet Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü	2017

İŞ TECRÜBESİ

Tarih	Kurum	Görev
2017-2018	Sivas Galatasaray Basketbol Okulları	Koordinatör